

PRAVNA HRONIKA

Broj 17 // Godina 9 // Juli 2023. godine

IZLAZI DVA PUTA GODIŠNJE // ISSN 2712-2115

77 Izazovi sa kojima se suočava pravosuđe u „rukovođenju” digitalnim dokazima

67 Borba protiv seksualnog iskorištavanja djece u digitalnom okruženju

83 Pravosudni forum o rodnoj ravnopravnosti na Zapadnom Balkanu

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA

Elma Veledar Arifagić

UREDNIŠTVO

Biljana Braithwaite,
Azra Bećirović, Vera Bjelogrić

SARADNICI

Mirela Adžajlić–Hodžić, Tomislav Čavić,
Edin Čengiće, Ermina Dumanjić, Catharina
Harby, Emira Hodžić, Šeila Imamović–Brković,
Tanja Miletić, Arben Murtezić, Sevima
Sali–Terzić, Minja Trnka, Duška Tomašević

DIZAJN

Kliker Dizajn – Marko Milićević

LEKTURA I KOREKTURA

Fadila Gušo

IZDAVAČI

Visoko sudsko i tužilačko vijeće
Bosne i Hercegovine (Sarajevo),
The AIRE Centre (London)

Online publikacija: ISSN 2712-2115

Print publikacija: ISSN 2712-2107

Izdavanje ovog časopisa finansira Vlada
Ujedinjenog Kraljevstva. Međutim, u
njemu izneseni stavovi ne odražavaju nužno
politiku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

Uvod

Poštovani čitaoci i čitateljke,

Pred vama je sedamnaesti broj *Pravne hronike*, pravne publikacije koja kontinuirano donosi pregled prakse evropskih sudova i sudova iz Bosne i Hercegovine s ciljem da je učini lakše dostupnom i da na taj način doprinese širenju informacija o sudskoj praksi, ali, ujedno, i transparentnosti rada sudova u Bosni i Hercegovini.

Ovaj broj *Pravne hronike* posebnu pažnju posvećuje izazovima sa kojima se suočava pravosuđe u „rukovođenju” digitalnim dokazima, prvenstveno u predmetima organizovanog kriminala i korupcije, sa prikazom standarda Evropskogsuda za ljudska prava. U svakodnevnom životu snažna enkripcija postaje sve značajnija s obzirom na sve veću prisutnost Interneta i digitalnih tehnologija. U okviru toga se ističe nekoliko ključnih argumenata koji podržavaju enkripciju, pa je u vezi s tim dat poseban osvrt na pravo na privatnost i slobodu izražavanja a u pogledu sve učestalije dekrpcije komunikacijskih platformi. Sudija Evropskog suda za ljudska prava Tim Eicke u vezi s tim je istakao da odgovor na pitanje o faktorima koji su značajni za ukupnu procesnu pravičnost prilikom procjene korištenih dokaza obuhvata nekoliko ključnih elemenata, te je iznio konkretan test kojim se Evropski sud za ljudska prava rukovodi pri ocjenjivanju da li je postupak bio pravičan kao cjelina, kao i da li je došlo do povrede prava na privatnost.

Govoreći o kontekstu digitalizacije, ovaj broj sadrži i osvrt Centra za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji Bosne i Hercegovine o borbi protiv seksualnog iskorištavanja djece u digitalnom okruženju, čiji je fokus važnost, pravni okvir i edukacija nosilaca pravosudnih funkcija u Bosni i Hercegovini u ovoj oblasti, imajući u vidu pri tome međunarodni i domaći pravni okvir.

Ovaj broj donosi i pregled aktivnosti Suda pravde Evropske unije (Sud pravde) u 2022. godini, te istražuje predložene promjene jurisdikcije i postupaka dva suda pravde. Pored ostalog, ovaj prilog daje kratak sažetak postupaka pred Sudom pravde, trendova Suda pravde u 2022. godini i predmeta koji imaju poseban interes.

Publikacija koja je pred vama sadrži pregled izdvojenih presuda Evropskog suda za ljudska prava. Naime, imate priliku da pročitate o izabranim presudama Evropskog suda koje su značajne za sudsku praksu bh. sudova. Na primjer, u jednom predmetu je utvrđeno da razlika u tretmanu pojedinaca u datoj situaciji nije imala objektivno i razumno opravdanje, u okviru standarda člana 1. Protokola broj 12 uz Konvenciju. Drugi predmet ukazuje na povredu prava na pravično suđenje zbog toga što provedena procedura aplikantu nije omogućila da pravilno učestvuje u postupku pred Ustavnim sudom BiH. U trećem predmetu utvrđeno je da aplikantu nije bilo omogućeno da efikasno iznese razloge protiv protjerivanja i da bude zaštićen od proizvoljnosti, te da proceduralne garancije protiv proizvoljnosti nisu bile adekvatne i dovoljne da zadovolje proceduralne zahtjeve u okviru standarda iz člana 8. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.

I ovaj broj *Pravne hronike* donosi novine o razvoju prakse Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Republike Srpske i Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je izabrao četiri odluke koje se bave različitim pitanjima kao što su kršenje prava na pristup sudu u prekršajnom postupku zbog odbacivanja apelantovog zahtjeva za sudsko odlučivanje i kršenje prava na slobodu

izražavanja u odnosu na apelanta, tužioca, koji je disciplinski sankcionisan zbog izjave napisane u žalbi protiv odluke u parničnom postupku u kojem je učestvovao kao privatno lice.

Za ovaj broj *Pravne hronike* Sud BiH je izabrao praksu koja se odnosi na odluke iz krivične oblasti. Izdvojena je odluka u kojoj je Apelaciono vijeće ispitalo dopuštenost da se uloži žalba u procesnoj situaciji kada vanpretresno vijeće, odlučujući o žalbi na rješenje sudije za prethodni postupak, prvi put određuje pritvor osumnjičenom, posebno zbog toga što Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine ne sadrži odredbu koja jasno reguliše pitanje dozvoljenosti žalbe u konkretnoj pravnoj situaciji. Ostale predstavljene odluke se tiču ocjene o presuđenoj stvari, te nezakonito pribavljenim dokazima.

Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine predstavio je odluke iz oblasti krivičnog prava, građanskog prava i upravnog prava, a iz bogate prakse Vrhovnog suda Republike Srpske izdvojene su odluke u kojima su izraženi pravni stavovi o značajnim i aktuelnim pitanjima iz tih oblasti.

Za ovaj broj časopisa Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine izdvojio je tri presude i jedno rješenje iz druge polovine 2022. godine, i to dvije presude i jedno rješenje iz oblasti građanskog prava i jednu presudu iz oblasti krivičnog prava. Pitanja koja se izdvajaju u njima odnose se na utvrđivanje diskriminacije u vezi sa isplatom toplog obroka, na zaštitu prava građenja, te na zloupotrebu položaja ili ovlaštenja iz člana 377. stav (2) Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće predstavilo je aktivnosti koje su preduzete kako bi se unaprijedila dostupnost odluka koje imaju poseban javni interes, ojačao sistem edukacije sudija i tužilaca, te povećala transparentnost pravosudnog sistema putem objave sudskih i tužilačkih odluka na web-stranicama pravosudnih institucija i drugim platformama

na kojim se objavljuju odluke. U proteklom periodu intenzivirane su aktivnosti za tehničko unapređenje i izradu aplikacije - Baze sudskih odluka prilagođene mobilnim telefonima. Istaknuto je da se redovno ažurira Mapa ratnih zločina putem koje je dostupan veliki broj sažetaka iz pravosnažno okončanih predmeta pred pravosuđem, a značajno je istaći i aktivnosti preduzete da se izradi mapa organiziranog kriminala i korupcije prema istom principu. Značajni koraci su preduzeti na unapređenju rada Panela za ujednačavanje sudske prakse o čemu će *Pravna hronika*, također, izvještavati.

U ovom broju možete detaljnije da pročitate o programu stručnog usavršavanja i početne obuke Centra za edukaciju sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj koji je planiran za 2023. godinu. Program je prilagođen potrebama za obukom sudija i javnih tužilaca u Republici Srpskoj, koja ih priprema i osposobljava za efikasno obavljanje pravosudnih funkcija na koje su izabrani i koja doprinosi pravnoj sigurnosti i jačanju povjerenja građana u pravosudni sistem. U okviru tog programa su predstavljeni koraci za poboljšanje standarda i metodologije u izvođenju obuke sa ciljem da se zadovolji potreba nosilaca pravosudnih funkcija za sistematskim i kontinuiranim provođenjem specijalističke obuke.

Ovaj broj *Pravne hronike* posebno izdvaja i raspravu o pitanju rodne ravnopravnosti koja je bila tema Drugog regionalnog pravosudnog foruma o rodnoj ravnopravnosti na Zapadnom Balkanu održanog 2. i 3. juna 2023. godine u Beogradu. Ovaj skup je okupio više od stotinu ključnih činilaca iz oblasti pravosuđa iz regiona i šire, uključujući predsjednicu i sudije/sutkinje Evropskog suda za ljudska prava, predsjednike/predsjednice i sudije/sutkinje regionalnih pravosudnih i drugih državnih institucija, stručnjake i nevladine organizacije. Kao što znamo, prošle godine u Budvi osnovana je regionalna Mreža sudija i sutkinja koji su posvećeni jačanju rodne ravnopravnosti (Mreža GCJ) koja pruža priliku da se jačaju veze i saradnja, te da se razmjenjuje najbolja praksa među

sudijama/sutkinjama i pravnim praktičarima u regiji. Održavanje Drugog pravosudnog foruma omogućilo je članovima Mreže da međusobno, ali i sa drugim stručnjacima iz ove oblasti razgovaraju prvenstveno o pitanjima implementacije zakona i međunarodnih konvencija, te stvaranju akcionog plana i da razmijene mišljenja i iskustva u rješavanju široko

rasprostranjenog rodno zasnovanog nasilja i diskriminacije na Zapadnom Balkanu.

Nadamo se da će vam sadržaj ovog broja *Pravne hronike* biti zanimljiv!

Redakcija *Pravne hronike*

Koncept

Časopis *Pravna hronika* je osmišljen u cilju podizanja svijesti o razvoju sudske prakse i ljudskim pravima, a namijenjen je sudijama, tužiocima, advokatima i ostalim pravnim stručnjacima širom zemlje. Pravnici u Bosni i Hercegovini se putem ovog časopisa mogu upoznati s novinama u zakonodavstvu i relevantnoj praksi domaćih sudova kako na državnom, tako i na nivou entiteta.

Pravna hronika, pored toga, sadrži pregled ključnih novina u praksi ESLJP-a i Suda Evropske unije (EU) relevantnih za BiH. Časopis se usredsređuje na kretanja u zakonodavstvu i na praksu domaćih sudova i ESLJP-a, kao i na praksu Suda EU relevantnu za BiH, te nastoji čitaoce upoznati s najnovijim i najznačajnijim novinama u ovoj oblasti.

Izdavanje ovog časopisa ima za cilj i unapređenje primjene EKLJP-a u BiH, te doprinos rješavanju konkretnih problema, utvrđenih u dijelovima Izvještaja o napretku u kojima se Evropska komisija bavi reformama pravosuđa i vladavinom prava.

Časopis također služi kao produžetak redovne obuke koju provode nadležne institucije.

Pravna hronika je osmišljena kao pravni informativni časopis koji uređuju pravni eksperti

Bosne i Hercegovine. Eksperti Visokog sudske i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine i AIRE Centra pružaju aktivnu podršku razvoju ovog časopisa.

U cilju osiguravanja samoodrživosti časopisa autori članaka su pravni savjetnici Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, Suda Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, Vrhovnog suda Republike Srpske, te Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Povremeni saradnici časopisa su i drugi pravni stručnjaci i profesori prava. Za samoodrživost ovog časopisa je od presudnog značaja angažman domaćih stručnjaka, jer on, prije svega, ima za cilj da bude u službi potrebe za kontinuiranom edukacijom pravnika iz Bosne i Hercegovine.

Časopis *Pravna hronika* je nastao u okviru projekta kojeg sprovodi AIRE Centar i finansira Ministarstvo vanjskih poslova Ujedinjenog Kraljevstva, s ciljem unaprjeđenja kvaliteta pravosuđa i jačanja vladavine prava u Bosni i Hercegovini za evropske integracije.

Izdavači *Pravne hronike* su Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine i AIRE Centar.

Pravna hronika se objavljuje dva puta godišnje.

Sadržaj

Uvod	3
Koncept	6
Pregled rada Evropskog suda za ljudska prava u 2022. godini	8
Razvoj događaja na Sudu pravde Evropske unije 2022. godine	14
Pregled sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Bosnu i Hercegovinu u drugoj polovini 2022. godine	19
Novine u praksi Ustavnog suda Bosne i Hercegovine	25
Novine u jurisprudenciji Suda Bosne i Hercegovine	29
Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine	35
Novine u jurisprudenciji Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine	45
Новине у јуриспруденцији Врховног суда Републике Српске	53
Novosti iz Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju VSTVBiH	62
Borba protiv seksualnog iskorištavanja djece u digitalnom okruženju: važnost, pravni okvir i edukacija	67
Програм стручног усавршавања и почетне обуке Центра за едукацију судија и јавних тужилаца у Републици Српској за 2023. годину	71
Kretanje kroz digitalni labirint: Izazovi sa kojima se suočava pravosuđe u „rukovođenju” digitalnim dokazima	77
Drugi pravosudni forum „Rodna ravnopravnost i Zapadni Balkan“	83

Pregled rada Evropskog suda za ljudska prava u 2022. godini

► Pripremila: Catharina Harby, AIRE Centar

Uvod

U ovom dijelu razmatraju se aktivnosti Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP ili Sud) u 2022. godini i istražuje kako one utječu na tumačenje i primjenu prava utvrđenih Evropskom konvencijom o ljudskim pravima (u daljem tekstu: EKLJP ili Konvencija).

Ovaj dio sastoji se od dva dijela. U prvom dijelu će se detaljnije sagledati statistički pregled aplikacija podnesenih Sudu i odluka koje je donio Sud u toku 2022. godine, te trendovi koje otkrivaju ti podaci. U drugom dijelu će se istražiti statistički podaci kroz prizmu usmjerenu na ovo područje pri čemu će se identificirati vrste pitanja koja su se pojavljivala u tom području u toku 2022. godine.

1. Sud u toku 2022. godine

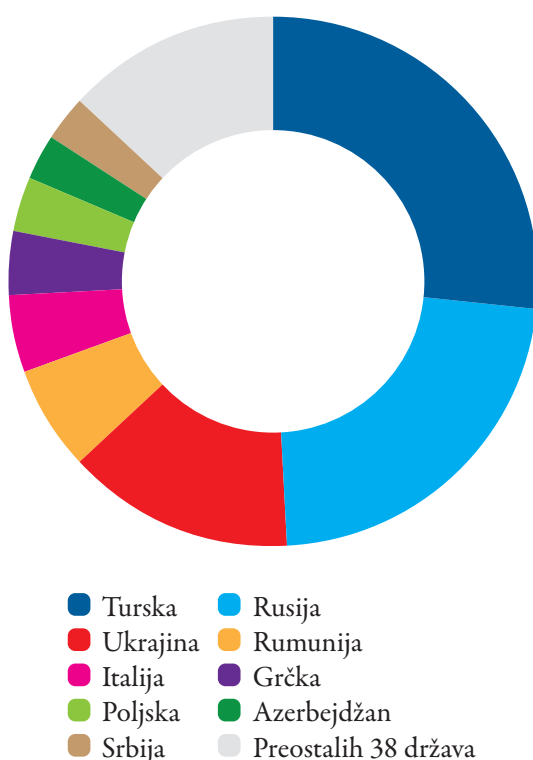
Evropski sud za ljudska prava, čije je sjedište u Strazburu (Francuska), presuđuje o aplikacijama koje se odnose na potencijalne povrede prava sadržanih u Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima. ESLJP je ratificiralo 46 država članica Vijeća Evrope, što znači da je Sud ključna institucija koja osigurava fundamentalna prava 700 miliona građana Evrope.^[1]

Svake godine Sud primi hiljade aplikacija kojima se bavi jedno od četiri sudska odjeljenja: pojedinačni sudija, Odbor, Vijeće ili Veliko sudsko vijeće. Pojedinačni sudija razmatra samo očigledno neprihvatljive aplikacije. Odbor, sastavljen od trojice sudija, može odlučivati o prihvatljivosti i meritumu aplikacije u vezi s pitanjima koja su obuhvaćena dobro utvrđenom sudskom praksom Suda. Vijeće, sastavljeno od sedam sudija, većinom glasova može odlučivati o prihvatljivosti i meritumu predmeta koji mu je dodijeljen. U izuzetnim okolnostima Veliko vijeće, sastavljeno od 17 sudija, može razmatrati predmete koje mu uputi Vijeće, ili na traženje stranaka nakon donošenja odluke Vijeća.

U 2022. godini Sud je zabilježio da je ukupno povećanje broja aplikacija dodijeljenih nekom od sudskih odjeljenja iznosilo 3% u odnosu na 2021. godinu. Broj aplikacija koje su upućene Vijeću/Velikom vijeću ili Odboru povećao se za 15%, odnosno 6% respektivno. To je smanjenje broja aplikacija koje su dodijeljene pojedinačnom sudiji od 38% nakon neuobičajeno velikog broja takvih predmeta u 2021. godini. Znači, 31. decembra 2022. godine bilo je ukupno 74.650 neriješenih aplikacija podnesenih Sudu. To predstavlja povećanje od 6% u odnosu na 2021. godinu i u skladu je sa postepenim godišnjim povećanjem koje se bilježi od 2017. godine.

[1] Svi statistički podaci i informacije preuzeti su iz Godišnjeg izvještaja ESLJP (ECtHR Annual Report 2022).

Tekući predmeti po zemljama

Od tih 74.650 aplikacija većina se odnosi na tri države: Tursku, Rusiju i Ukrajinu, koje imaju najviše aktuelnih aplikacija kao u 2021. godini.^[2] Turska je imala najviše neriješenih aplikacija: 20.100 (26,9%), što je značajno povećanje sa 15.250 u 2021. godini. Broj neriješenih aplikacija koje se odnose na Rusiju smanjio se za samo 250 na 16.750 (22,4%), a broj neriješenih predmeta koji se odnose na Ukrajinu također se blago smanjio na 10.400 (13,4%). Udio svih ostalih jurisdikcija manji je od 7%, dok je Srbija država u regionu koja ima najveći broj: 2,6%.

U 2022. godini Sud je donio presude povodom 4.168 aplikacija, što je povećanje od 33% u odnosu na 2021. godinu. To je posljedica činjenice da je značajan broj aplikacija spojen, što znači da su stvarno donesene 1.163 presude, iako to i dalje predstavlja povećanje od 5% u odnosu

na 2021. godinu. Godine 2021. je donesen i najveći broj presuda u posljednjih 10 godina.

Sud je, također, donio veći broj odluka o privremenim mjerama, povećanje je bilo 61%, sa 1.925 na 3.106 privremenih mjera. Aplikacija za donošenje privremene mjere odobrena je u 1.094 slučaja od kojih se 68% odnosilo na pitanja imigracije u Belgiji. Aplikacija za donošenje privremene mjere je odbijena u 686 predmeta.

Većina aplikacija podnesenih Sudu (35.402 od 39.570) riješena je donošenjem odluke kao što je proglašenje neprihvatljivom ili brisanje. To je povećanje od 7% u odnosu na isti broj aplikacija podnesenih u 2021. godini. O većini tih aplikacija (30.585) odlučivalo se u odjeljenju pojedinačnog sudije, što je 9% više nego u 2021. godini.

Sud je nastavio da provodi prioritetnu politiku i u 2022. godini. Cilj te politike je prioritetno dodjeljivanje vremena i resursa za rješavanje najvažnijih i hitnih predmeta. Uprkos tome što je Sud primio veliki broj prioritarnih aplikacija podnesenih protiv Grčke, Belgije, Rusije i Rumunije, broj prioritarnih aplikacija na kraju godine iznosio je 23.850, što je smanjenje od 0,6% u odnosu na početak godine. Za to smanjenje treba zahvaliti većoj produktivnosti Suda u ovom domenu pošto se bavio sa 4.152 prioritarnih aplikacija u 2022. godini u poređenju sa 3.373 u 2021. godini.

Mreža viših sudova (SCN) nastavila je da se povećava u 2022. godini. SCN je organizacija viših sudova u državama ugovornicama koja je osnovana 2015. godine kako bi se olakšali dijalog i saradnja između sudova u njihovom provođenju Konvencije. Nakon pristupanja Ustavnog suda Litvanije, Zajedničkog suda pravde Arube, Curaçao, Sint Martena i Bonairea, Sint Eustatiusa i Sabe, te Apelacionog suda Distrikta Brčko Bosne i Hercegovine, SCN

[2] Treba imati na umu da od 16. marta 2022. godine Ruska Federacija više nije dio Vijeća Evrope, a da je 16. septembra 2022. prestala biti visoka ugovorna strana Konvencije (EKLJP).

obuhvata ukupno 103 suda-člana iz 44 države. U 2022. godini SCN je, također, prihvatio Sud pravde Evropske unije kao člana posmatrača.

Ključna karakteristika dijaloga između Suda i viših domaćih sudova je njegov mehanizam da daje savjetodavno mišljenje predviđen Protokolom broj 16 uz EKLJP. Iako je stupio na snagu 1. augusta 2018. godine, Sud je donio odluku u samo dvije takve aplikacije prije 2022. godine. Međutim, 2022. godine su usvojena tri savjetodavna mišljenja koja se odnose na Litvaniju, Ermeniju i Francusku. Ona su se odnosila na pitanja poput opoziva, mučenja i zakona o lovu, dok je četvrtu aplikaciju Vrhovni sud Finske prihvatio u novembru u vezi s pravima biološke majke u postupku usvajanja djeteta. Síofra O’Leary, koja je 1. novembra 2022. godine preuzela dužnost predsjednice Suda, iznijela je mišljenje da je to „ohrabrujući znak za postupak davanja savjetodavnog mišljenja“.

Sud je dalje širio svoje znanje o implementaciji Konvencije putem svoje Platforme za razmjenu znanja. Uvedena interno 2018. godine, ta platforma je olakšavala pristup sudskoj praksi Suda. Ona pruža ažurnu i kontekstualiziranu analizu svih ključnih koncepata Konvencije bilo prema temi ili prema članu Konvencije, čime se osiguravaju „koherentnost i kvalitet“ buduće sudske prakse. Nakon uspješnog proširenja Platforme na SCN 2019. godine, javna verzija te platforme za razmjenu znanja postala je dostupna 18. oktobra 2022. godine.^[3]

Kad je riječ o proceduralnim pitanjima, 2022. godine Sud je uveo četiri glavne novine u vezi sa:

- i. rokom za podnošenje aplikacija,
- ii. prenošenjem nadležnosti na Veliko vijeće,
- iii. prestankom članstva Rusije i
- iv. web-stranicom pravila 39. Evropske konvencije.

U nastavku će biti istražena svaka od ovih novina po redu.

Prvog februara 2022. članom 4. Protokola broj 15 uz EKLJP, koji je stupio na snagu 1. augusta 2021. godine, rok za podnošenje aplikacija Suda skraćen je sa šest na četiri mjeseca. Slični rokovi uvedeni u državama članicama i razvoj bržih metoda komunikacije bili su primarni motivi da se uvede ova promjena. Rok za podnošenje nije retroaktivan i stoga se primjenjuje samo na aplikacije u kojima je konačna odluka domaćih sudova donesena od 1. februara 2022. godine pa dalje.

Stranke su prije mogle da ulože prigovor na to da neko vijeće ustupi predmet Velikom vijeću. Međutim, član 30. EKLJP je izmijenjen tako da stranke to više ne mogu činiti. Svrha te promjene poklapa se sa izmjenom pravila 72. Pravila Suda kojom će vijeće biti obavezno da ustupi predmet Velikom vijeću kada se predvidi odstupanje od ustaljene sudske prakse. Konkretno, ta izmjena je trebalo da omogući da odustajanje od nadležnosti bude lakše, mada je to manje bitno u odnosu na opći cilj da se osigura dosljednost sudske prakse kojom Veliko vijeće utvrđuje sve značajne izmjene.

Kao što je navedeno, u skladu sa plenarnom rezolucijom Suda od 22. marta 2022. godine, 16. septembra 2022. godine Ruska Federacija je prestala da bude visoka ugovorna strana EKLJP. Stoga je i kancelarija sudije koja se odnosi na Rusku Federaciju prestala da postoji. Sud je zadržao nadležnost da se bavi aplikacijama podnesenim protiv Rusije u vezi sa kršenjima koja su se desila prije 16. septembra 2022. godine.

Od 3. oktobra 2022. godine podnosioci aplikacija mogu koristiti „sajt u vezi sa pravilom 39. EKLJP“ Suda za podnošenje aplikacija za donošenje privremene mjere prema pravilu 39. Pravila Suda. Smatralo se da se teškoće koje su

[3] Platformu za razmjenu znanja Evropskog suda za ljudska prava (European Court of Human Rights Knowledge Sharing Platform, ECHR-KS), možete vidjeti [ovdje](#).

podnosioci imali prilikom podnošenja aplikacija prethodnim metodama, kao što je faks, mogu otkloniti upotrebom modernijih sredstava. Osim toga, nova stranica će pomoći da se podnesu hitne aplikacije. Iako i faks i pošta ostaju načini podnošenja aplikacija koji važe, cilj nove stranice je da olakša proces podnošenja aplikacija i da ih Sud obrađuje.

U nastavku će biti navedeni neki ključni predmeti u kojima je Sud tokom 2022. godine primijenio neke nove i inovativne pristupe pravima obuhvaćenim Konvencijom.^[4]

Član 2, pravo na život: U predmetu *Safi i drugi protiv Grčke* Sud je prvi put primijenio pozitivnu obavezu da se preduzmu preventivne mjere za zaštitu migranata tokom operacije spašavanja na moru utvrđenu presudom u predmetu *Osman*^[5]. Sud je zaključio da propuštanje i kašnjenje državnih vlasti u spašavanju migranata iz čamca koji tone predstavljaju kršenje člana 2.^[6] U drugom predmetu Sud je razmatrao da li je eutanazija pacijenta koji boluje od dugotrajne depresije, u skladu s državnim pravom, usklađena s Konvencijom i pritom nije utvrdio da postoji kršenje.^[7]

Član 3, zabrana mučenja i nečovječnog i ponižavajućeg postupanja: 2022. godine Veliko vijeće je razmatralo dva ključna predmeta u vezi sa ekstradicijom. U predmetu *Sanchez-Sanchez protiv Ujedinjenog Kraljevstva* Sud je smatrao da bi bilo pretjerano primijeniti domaće procesne garancije protiv doživotnog zatvora u kontekstu ekstradicije, čime se ta odluka razlikuje od odluke

u predmetu *Vinter i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*. U predmetu *Khasanov i Rakhmanov protiv Rusije*^[8] Sud je razmatrao izručenje podnosilaca aplikacija koji su, navodno, bili izloženi maltretiranju zbog pripadanja ranjivoj etničkoj grupi. Sud je razjasnio metodologiju koja će se primjenjivati u predmetima koje pokrenu ranjive grupe, ali u ovom slučaju nije utvrdio kršenje. Također, Sud je razjasnio pozitivne obaveze država članica prema migrantima koji tvrde da su maloljetni. Sud je smatrao da smještanje maloljetnog migranta u prihvatni centar za odrasle četiri mjeseca nakon što nije pravilno utvrdio njegovu starost predstavlja kršenje člana 3.^[9]

Član 6, pravo na pravično suđenje: Veliko vijeće je razmatralo novo pitanje u vezi sa razrješenjem dužnosti sudije. Konkretno, da li se član 6. stav 1. primjenjuje kada zakonodavna reforma dovede do prijevremenog prestanka mandata sudije bez mogućnosti da se podnese sudska revizija? Sud je smatrao da bi to predstavljalo kršenje, posebno uzimajući u obzir potrebu da se pravosuđe zaštiti od miješanja izvršne i zakonodavne vlasti.^[10] Sud je pojasnio prirodu i obim privilegije protiv samooptuživanja u predmetu *De Legé protiv Holandije*, smatrajući da dobijanje informacija o bankovnom računu putem sudskog naloga i korištenje tih informacija za određivanje novčane kazne nisu kršenje člana 6.^[11]

Član 8, pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života: U predmetu *Beeler protiv Švajcarske* Veliko vijeće je razjasnilo relevantne kriterije koji će se koristiti pri utvrđivanju da li je član 8. (u kombinaciji sa članom 14) uključen

[4] Daljnje informacije mogu se naći i u Godišnjem izvještaju ESLJP za 2022. (ECtHR's Annual Report 2022).

[5] *Osman v. the United Kingdom*, presuda od 28. oktobra 1998, broj 23452/94.

[6] *Safi and Others v. Greece*, presuda od 7. jula 2022, broj 5418/15.

[7] *Mortier v. Belgium*, presuda od 4. oktobra 2022, broj 78017/17.

[8] *Sanchez-Sanchez v. the United Kingdom* [GC], presuda od 3. novembra 2022, broj 22854/20 i *Vinter and Others v. the United Kingdom* [GC], presuda od 9. jula 2013, br. 66069/09, 130/10 i 3896/10. *Khasanov and Rakhmanov v. Russia* [GC], presuda od 29. aprila 2022, br. 28492/15 i 49975/15.

[9] *Darboe and Camara v. Italy*, presuda od 21. jula 2022, broj 5797/17.

[10] *Grzęda v. Poland* [GC], presuda od 15. marta 2022, broj 43572/18.

[11] *De Legé v. the Netherlands*, presuda od 4. oktobra 2022, broj 58342/15.

u sferu socijalnih beneficija. Sud je naveo da činjenica da bi finansijske beneficije generalno utjecale na vođenje porodičnog života nije bila dovoljna da se stave pod član 8. Slijedeći kriterije u predmetu *Konstantin Markin protiv Rusije*,^[12] Sud je objasnio da beneficija mora „nužno utjecati na način na koji je organiziran porodični život“.^[13] U drugom slučaju koji se odnosi na interakciju između čl. 8. i 14. Sud je prvi put smatrao da se pritužba osobe s invaliditetom u vezi sa pristupom javnim zgradama ubraja u „privatni život” prema članu 8.^[14]

Član 10, pravo na slobodu izražavanja: U slučaju *NIT S.R.L. protiv Republike Moldavije* Veliko vijeće je prvi put razmatralo ograničenja nametnuta televizijskom emiteru čiji je cilj omogućavanje raznolikosti u izražavanju političkog mišljenja. Konkretno, Sud je smatrao da oduzimanje dozvole za emitiranje navedenom kanalu nakon nekoliko ozbiljnih povreda zakonskih zahtjeva o političkoj neutralnosti nije predstavljalo kršenje člana 10. To predstavlja napredak u sudskoj praksi Suda na planu pluralizma u medijima.^[15]

2. Uobičajena kršenja EKLJP na Zapadnom Balkanu

Od ukupno 74.650 aplikacija koje se nalaze pred Sudom 3.486 (4,7%) je bilo podneseno protiv država Zapadnog Balkana. To predstavlja smanjenje u odnosu na broj iz 2021. godine od 3.803 aktuelne aplikacije. Od toga je 386 protiv Albanije, 184 protiv BiH, 475 protiv Hrvatske, 101 protiv Crne Gore, 399 protiv Sjeverne Makedonije i 1.941 protiv Srbije.

Od početka članstva država Zapadnog Balkana do kraja 2022. godine Sud je donio ukupno 94 presude koje su se odnosile na Albaniju, 115 na BiH, 506 na Hrvatsku, 71 na Crnu Goru, 191 na Sjevernu Makedoniju i 244 na Srbiju.^[16]

Glavna pitanja postavljena u slučajevima protiv država Zapadnog Balkana 2022. godine mogu se ukratko sažeti.

Član 3, zabrana mučenja i nečovječnog i ponižavajućeg postupanja: Sud je utvrdio povredu člana 3. u dva predmeta protiv Hrvatske. U predmetu *J.I. protiv Hrvatske* Sud je smatrao da je propust policije da istraži navod ranjive žrtve silovanja da je to predstavljalo ozbiljnu prijetnju za njen život bilo kršenje člana 3. U predmetu *Perkov protiv Hrvatske*^[17] Sud je smatrao da postupanje zatvorskih stražara prema zatvoreniku nije predstavljalo maltretiranje prema članu 3, ali da je nerješavanje zatvorenikove pritužbe zbog nedostatka dokaza predstavljalo proceduralnu povredu člana 3.^[18]

Član 5, pravo na slobodu i sigurnost: U predmetu *Miklić protiv Hrvatske* Sud je utvrdio da je produženje pritvora podnosiocu aplikacije na osnovu njegovog psihičkog stanja bez ispunjenja zahtjeva koje nameće domaći zakon da se navede objektivno i skorašnje medicinsko mišljenje bilo kršenje člana 5. stav 1.^[19] Sud je, također, razmatrao dva predmeta protiv Srbije u kojima su se podnosioci aplikacija Kovač i Novaković žalili da im nije dato pravo da odgovore na odluku o produženju istražnog pritvora. Primjenjujući principe navedene u predmetu *Stevan Petrović protiv Srbije*,^[20] Sud

[12] *Konstantin Markin v. Russia* [GC], presuda od 22. marta 2012, broj 30078/06.

[13] *Beeler v. Switzerland* [GC], presuda od 11. oktobra 2022, broj 78630/12.

[14] *Arnar Helgi Lárusson v. Iceland*, presuda od 31. maja 2022, broj 23077/19.

[15] *NIT S.R.L. v. the Republic of Moldova* [GC], presuda od 5. aprila 2022, broj 28470/12.

[16] European Court of Human Rights, Statistics, Violations by Article and by State 1959-2022 (vidjeti [ovdje](#)).

[17] *J.I. v. Croatia*, presuda od 8. septembra 2022, broj 35898/16.

[18] *Perkov v. Croatia*, presuda od 20. septembra 2022, broj 33754/16.

[19] *Miklić v. Croatia*, presuda od 7. aprila 2022, broj 41023/19.

[20] *Stevan Petrović v. Serbia*, presuda od 20. aprila 2021, br. 6097/16 i 28999/19.

je zaključio da je držanje Kovača i Novakovića u pritvoru skoro pet mjeseci tokom sudske istrage bez njihovog saslušanja u vezi s tim pritvorom predstavljalo kršenje člana 5. stav 4.^[21]

Član 6, pravo na pravično suđenje: Sud je razmatrao pitanja kao što su imenovanje sudije prema propisanom domaćem postupku u takozvanom procesu provjere u Albaniji^[22], oduzimanje prava na žalbu zbog nepredvidivog uvođenja novog roka,^[23] te odbijanje da se dosude troškovi nakon uspješnog tužbenog zahtjeva pred Ustavnim sudom u Hrvatskoj.^[24]

Član 8, pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života: Sud je ispitao primjenjivost člana 8. u pogledu otpuštanja tužioca i doživotne zabrane da se ponovno vrati u pravosudni sistem nakon procesa provjere. Sud je smatrao da svaka izrečena kazna mora biti proporcionalna legitimnim ciljevima procesa provjere, odnosno osiguravanju integriteta u profesiji. Konkretno, tako stroga kazna (otpuštanje i doživotna zabrana) morala je da se zasniva na konkretnim okolnostima slučaja, a propuštanje da se to učini predstavljalo bi nesrazmjerno miješanje u prava iz člana 8.^[25] Sud je, također, razmatrao primjenu člana 8. u pogledu pristupa roditelja svojoj djeci.^[26]

Član 10, pravo na slobodu izražavanja: U predmetu *Šeks protiv Hrvatske* Sud je ispitao da li je uskraćivanje pristupa povjerljivim predsjedničkim spisima u sklopu istraživanja

za knjigu o osnivanju Hrvatske utjecalo na prava zaštićena članom 10, te je smatrao da je miješanje u slobodu podnosioca aplikacije u vezi s pristupom informacijama bilo neophodno i proporcionalno na osnovu nacionalne sigurnosti, te da stoga nije bilo kršenja.^[27] Sud je, također, razmatrao da li je isplata odštete povodom tužbe za klevetu bila povreda člana 10. U predmetu *Mesić protiv Hrvatske* Sud nije utvrdio takvu povredu.^[28] Međutim, u predmetu *Kostova i Apostolov protiv Sjeverne Makedonije* Sud je utvrdio da je došlo do kršenja s obzirom na to da su pitanja o kojima je izvještavano bila od javnog interesa i da bi visoka odšteta mogla imati „efekt zastrašivanja“ novinara koji bi izvještavali o takvim pitanjima u budućnosti.^[29]

Član 11, pravo na slobodu udruživanja: Sud je smatrao da je krivična presuda izrečena podnosiocu aplikacije zbog odbijanja da primi nekoliko radnika u sindikat predstavljala povredu člana 11. s obzirom na to da je propušteno da se ispituju sve relevantne okolnosti i da ne postoji šteta po zaposlene.^[30]

Član 14, zabrana diskriminacije: Sud je smatrao da praksa da se odvajaju romska djeca od djece makedonskog porijekla u osnovnoj školi predstavlja kršenje člana 14. (zajedno sa članom 2. Protokola broj 1 – pravo na obrazovanje) čak i bez postojanja diskriminatorne namjere države.^[31]

[21] *Kovač v. Serbia*, presuda od 18. januara 2022, br. 6673/12, i *Novaković v. Serbia*, presuda od 1. februara 2022, broj 6682/12.

[22] *Besnik Cani v. Albania*, presuda od 4. oktobra 2022, broj 37474/20.

[23] *Čela v. Albania*, presuda od 29. novembra 2022, broj 73274/17.

[24] *Dragan Kovačević v. Croatia*, presuda od 12. maja 2022, broj 49281/15.

[25] *Sevdari v. Albania*, presuda od 13. decembra 2022, broj 40662/19 (kršenje), *Nikëhasani v. Albania*, presuda od 13. decembra 2022, broj 58997/18 (nema kršenja).

[26] *Z. v. Croatia*, presuda od 1. septembra 2022, broj 21347/21, i *Popadić v. Serbia*, presuda od 20. septembra 2022, broj 7833/12.

[27] *Šeks v. Croatia*, presuda od 3. februara 2022, broj 39325/20.

[28] *Mesić v. Croatia*, presuda od 5. maja 2022, broj 19362/18.

[29] *Kostova and Apostolov v. North Macedonia*, presuda od 5. aprila 2022, broj 38549/16.

[30] *Vlahov v. Croatia*, presuda od 5. maja 2022, broj 31163/13.

[31] *Elmazova and Others v. North Macedonia*, presuda od 13. decembra 2022, br. 11811/20 i 13550/20.

Razvoj događaja na Sudu pravde Evropske unije 2022. godine

► Pripremio: AIRE Centar

Uvod

Ovaj dio razmatra aktivnosti Suda pravde Evropske unije (CJEU) u 2022. godini i istražuje predložene promjene jurisdikcije i postupaka dva suda CJEU-a. Ovaj dio ima tri dijela: prvi daje kratak sažetak sastava i postupaka pred CJEU; drugi opisuje trendove Suda pravde u 2022. godini i predmete od posebnog interesa; a treći dio razmatra zahtjev Suda pravde za izmjenu Protokola (br. 3) o Statutu Suda pravde Evropske unije.

1. Sud pravde Evropske unije

CJEU, sa sjedištem u Luksemburgu, osigurava jednoobrazno tumačenje i primjenu zakonodavnog okvira Evropske unije (EU) i zakonitost mjera koje su usvojile druge institucije EU. Kao pravosudna ruka nadnacionalnog tijela koje ima 451 milion građana^[32] i treću najveću ekonomiju u svijetu,^[33] CJEU ima važnu ulogu u osiguravanju kontinuiteta funkcionalnosti EU, što uključuje očuvanje vrijednosti EU i rad na izgradnji sve bliže zajednice. CJEU se sastoji od Suda pravde (Sud) i Općeg suda. Sud se sastoji od 27 sudija i 11 nezavisnih advokata.

Sud razmatra:

- zahtjeve za prethodnu odluku;
- žalbe na odluke Općeg suda koje pokreću značajna pravna pitanja;
- direktne tužbe kojima se traži poništenje nekog akta EU ili deklaracije da država članica nije ispunila svoje obaveze prema pravu EU; i
- zahtjeve za mišljenje o kompatibilnosti između Ugovora i predloženog sporazuma sa nekom državom treće zemlje ili međunarodnom organizacijom.

Sud razmatra predmete u punom sastavu, u Velikom vijeću ili u vijećima od tri ili pet sudija. Sud u punom sastavu osniva se u slučajevima propisanim Statutom Suda, među kojima su postupci za razrješenje Evropskog ombudsmana ili člana Evropske komisije koji nije ispunio svoje obaveze, onda kada Sud smatra da je to slučaj od izuzetnog značaja.

Veliko vijeće se sastoji od 15 sudija i zasjeda kada to zatraži država članica ili institucija koja je stranka u postupku, i to u posebno složenim ili važnim slučajevima.

[32] <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230330-1>

[33] <https://www.weforum.org/agenda/2023/02/eu-countries-largest-economies-energy-gdp>

Nasuprot tome, Opći sud se sastoji od 2 suca po državi članici (ukupno 54 suca). On razmatra slučajeve direktnih tužbi fizičkih ili pravnih lica i država članica protiv akata institucija, tijela, agencija ili ureda EU.

Sudski postupci

Zahtjev za prethodnu odluku

Prema članu 267. Ugovora o funkcioniranju Evropske unije (UFEU), nacionalni sud može zatražiti od Suda tumačenje ili valjanost zakona EU, ako predsjedavajući nacionalni sudija smatra da je suština zakona EU upitna. Svi sudovi koji primjenjuju pravo EU imaju pravo upućivanja; samo najviši sudovi, na čije se presude ne može uložiti žalba domaćem sudu zemlje, obavezni su da predmet upute ovom sudu. Iako samo nacionalni sudovi mogu uputiti predmet, sve strane u postupku na nacionalnom nivou, države članice i institucije EU mogu učestvovati u postupku pred Sudom pravde.

Odgovor Suda ima oblik presude ili obrazloženog naloga. Obično tome prethodi „Mišljenje“ koje daje nezavisni advokat imenovan za dati predmet, koje obično sadrži detaljniju analizu relevantnog prava EU od sažetije presude. Sud ne odlučuje o meritumu predmeta, ali sud koji je zatražio odluku vezan je tumačenjem Suda pravde i onda to tumačenje mora primijeniti na činjenice samog predmeta. Tumačenje Suda obavezuje i sve druge nacionalne sudove u državama članicama u drugim sličnim slučajevima.

Direktne akcije

Postoje tri vrste postupaka direktne tužbe: tužbe za neizvršenje obaveza, tužbeni zahtjev za poništenje i tužbe za nepostupanje.

U postupcima koji se odnose na neizvršavanje obaveza, Sud utvrđuje da li je država članica ispunila svoje obaveze prema zakonu EU. Evropska komisija (Komisija) obično

pokreće ove postupke, ali ih može pokrenuti i država članica. Ako Sud utvrdi da je došlo do neizvršavanja obaveza, država članica mora bez odlaganja okončati neizvršavanje obaveza. Ako država članica ne postupi po presudi i Komisija podnese zahtjev za daljnje mjere, Sud može državi članici izreći fiksnu ili periodičnu novčanu kaznu. Međutim, od Komisije se ne traži da podnese drugu tužbu ako je došlo do propuštanja da se Komisija obavijesti o mjerama kojima se transponirala direktiva.

U vezi sa tužbenim zahtjevom za poništenje, podnosilac predstave traži poništenje zakona koji je usvojila neka institucija, tijelo, uredi i agencije EU. Postupke koje je pokrenula jedna institucija EU protiv druge ili države članice protiv Evropskog parlamenta ili Vijeća vodi isključivo Sud pravde. Opći sud ima nadležnost saslušanja svih drugih tužbi ove vrste, uključujući i one koje su pokrenuli pojedinci.

Tužbe zbog nepostupanja omogućavaju preispitivanje zakonitosti propuštanja institucija EU. Ovaj postupak se može pokrenuti tek nakon što je dotična institucija pozvana da djeluje, a ako se utvrdi da je to učinjeno nezakonito, na instituciji EU je da okonča propuštanje. Sud pravde i Opći sud dijele nadležnost po istoj osnovi kao i u slučaju tužbi za poništenje.

Hitne parnice

Postoje dva postupka koji omogućavaju Sudu da razmatra hitne predmete u kraćem vremenskom roku: ubrzani postupak koji se može primijeniti u svim oblastima prava EU i bez obzira na vrstu postupka i hitni prethodni postupak koji se odnosi samo na zahtjeve za donošenje prethodne odluke u oblasti slobode, sigurnosti i pravde. U prvom slučaju predsjednik suda odlučuje da li treba primijeniti ubrzani postupak, a u drugom odluku donosi za to posebno određeno vijeće. Međutim, u oba postupka, predsjednik ili vijeće mogu svojom odlukom razmotriti da li treba provesti odgovarajući postupak.

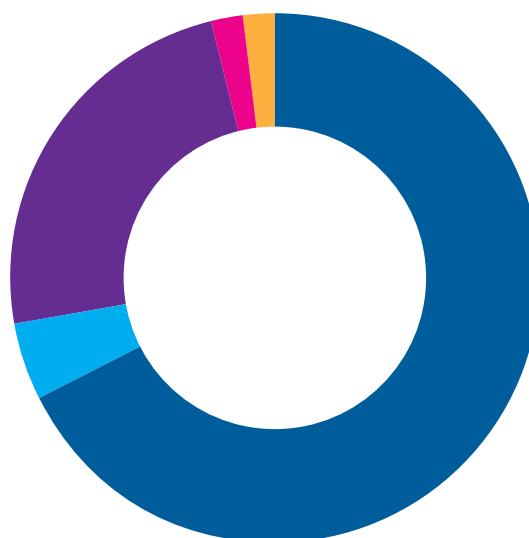
2. Sud pravde u 2022. godini

U 2022. godini pred Sudom je pokrenuto 806 predmeta, što je blagi pad od 3,8% u odnosu na 2021. godinu. Broj postupaka u vezi sa zahtjevima za prethodna rješenja i žalbe na odluke Općeg suda i dalje je visok, 93% predmeta pokrenutih u 2022. godini u odnosu na 95% u 2021. Direktnе tužbe su činile 4,6% podnesenih predstavi, što je povećanje od 1,2% u odnosu na najniži nivo u 2021. Od posebnog je interesa to da je prvi put pokrenut postupak protiv treće države (Ujedinjenog Kraljevstva) zbog neispunjavanja njenih obaveza prema Sporazumu o povlačenju između Ujedinjenog Kraljevstva i EU.^[34]

Tematsko područje novih predmeta bilo je veoma široko. Najšire oblasti se odnose na slobodu, sigurnost i pravdu, oporezivanje, zaštitu potrošača i zaštitu ličnih podataka. Mada je i dalje značajan, došlo je do oštrog pada broja pokrenutih predmeta koji se tiču intelektualnog vlasništva (6,1% prema 9,9% u 2021.). Nasuprot tome, došlo je do povećanja broja predmeta koji se odnose na poljoprivredu (3,10% prema 2,27% u 2021.); konkurenciju (3,7% prema 3,10% u 2021.); četiri osnovne slobode, tj. slobodno kretanje roba, kapitala, radnika i usluga (5,96% prema 3,46% u 2021.); i javne nabavke (3,23% prema 2,51% u 2021.).

Ukupan broj zahtjeva za prethodnu odluku ostao je stabilan na oko 68% u 2022. i 2021. godini. Njemačka, Italija i Bugarska su uputile najviše predmeta Sudu, a slijede ih Španija, Poljska i Austrija. S druge strane, Slovenija, Kipar i Malta se nisu pozvale na Sud. Italija i Portugal su zabilježile značajan rast broja zahtjeva, sa 3,43% i 1,60% respektivno.

Što se tiče hitnih parničnih postupaka, u 2022. godini zabilježeno je smanjenje broja zahtjeva za ubrzani ili hitni postupak za 57%, sa 52 zahtjeva u odnosu na 91 u 2021. godini. Ubrzani postupak nije nijednom pokrenut u 2022. godini, dok je

- Reference za preliminarnu presudu
- Direktnе akcije
- Žalbe
- Žalbe na privremene mjere ili intervencije
- Posebni oblici postupka

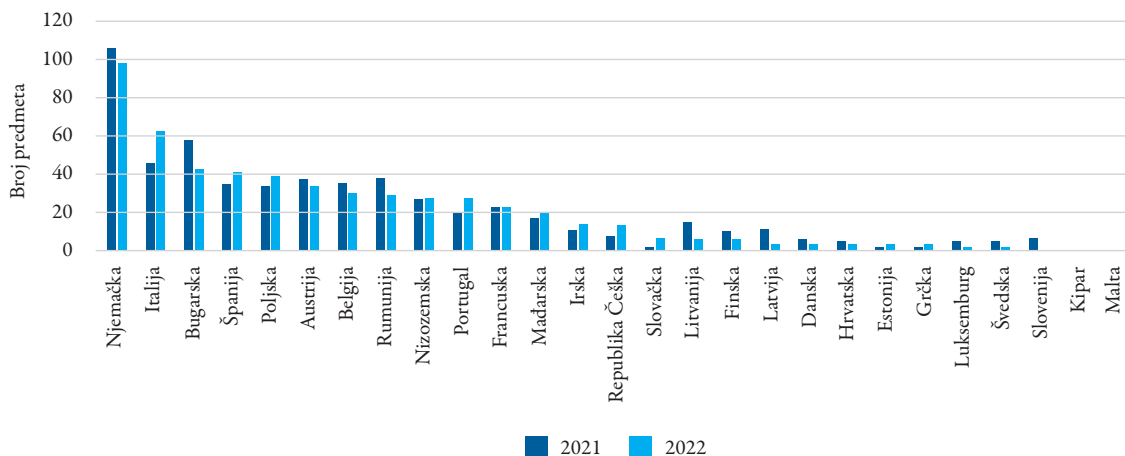
hitni postupak pokretan 7 puta, u slučajevima koji se tiču davanja ili povlačenja međunarodne zaštite i sudske saradnje u građanskim ili krivičnim predmetima.

U 2022. godini zaključeno je 808 predmeta, što je značajan uspjeh jer je 800 ili više predmeta prethodno bilo zaključeno jedino u 2019. Nije iznenađujuće da je 94% zaključenih predmeta bilo vezano za zahtjeve za prethodnu odluku i žalbe. Ogromnu većinu riješenih predmeta koji uključuju sudsko odlučivanje odlučivala su tročlana i petočlana vijeća: 50% odnosno 36% predmeta u 2022. godini u poređenju sa 45% i 41% u 2021. godini. Došlo je do blagog smanjenja broja postupaka pred Velikim vijećem u odnosu na 2021. godinu, ali je i dalje bio u okviru četverogodišnjeg prosjeka. Pred sudom u punom sastavu odlučivano je o dva predmeta.

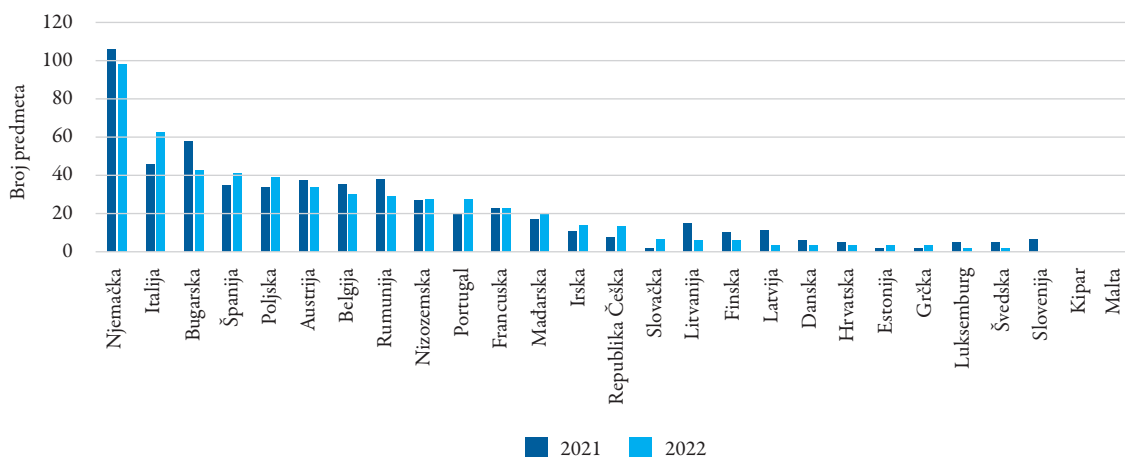
Od okončanih predmeta posebno su interesantne tužbe koje su pokrenule Mađarska i Poljska protiv Uredbe (EU, Euratom) 2020/2092. Ova Uredba

[34] Predmet C-516/22 *Komisija protiv Ujedinjenog Kraljevstva*

Zahtjevi za donošenje prethodne odluke

Zahtjevi za preliminarnu presudu

omogućava Komisiji da usvoji mjere, uključujući obustavu plaćanja iz budžeta EU, protiv država članica koje krše principe vladavine prava, čime utječu (ili ozbiljno rizikuju da to učine) na dobro finansijsko upravljanje proračunom EU ili na zaštitu finansijskih interesa EU. Sud je odbio prigovore tih država članica i potvrdio vezu između poštovanja vladavine prava i pravilnog izvršenja budžeta EU, u skladu s načelima dobrog finansijskog upravljanja (C-156/21 i C-157/21, respektivno).

Slično, Belgija je zatražila mišljenje o kompatibilnosti nacrta moderniziranog Ugovora o energetskej povelji sa Ugovorima, posebno članovima 19. UEU-a i 344. UFEU-a. Sud je taj zahtjev proglasio neprihvatljivim jer je bio

preuranjen s obzirom da Sud nije imao dovoljno informacija da donese odluku o kompatibilnosti.

Broj presuda, mišljenja i naredbi koje je Sud usvojio neznatno se povećao u 2022. godini (732 prema 708 u 2021.). Došlo je do blagog smanjenja prosječnog vremena potrebnog za rješavanje predmeta sa 16,6 mjeseci u 2021. na 16,4 mjeseca u 2022. Prosječno vrijeme potrebno za okončanje žalbi palo je sa 15,1 mjeseci u 2021. godini na 11,9 mjeseci u 2022.; međutim, prosječno vrijeme za obradu zahtjeva za prethodnu odluku povećalo se sa 16,7 mjeseci u 2021. na 17,3 mjeseca u 2022. godini.

Na dan 31. decembra 2022. godine pred Sudom je bilo 1.111 neriješenih predmeta, koji

se uglavnom sastoje od zahtjeva za prethodnu odluku i žalbi. Ova je situacija slična onoj na kraju 2021. godine, u kojoj je bilo 1.113 neriješenih predmeta.

3. Pogled u budućnost

Upravo s obzirom na ovaj povećani obim posla i, posebno, povećanje prosječnog vremena potrebnog za rješavanje predmeta, Sud je 30. novembra 2022. godine uputio zahtjev zakonodavnom tijelu EU da izmijeni Protokol (br. 3) o Statutu Sud pravde Evropske unije.^[35]

Prvo, Sud je zatražio da se opseg mehanizma za utvrđivanje da li bi žalbe trebale biti dopuštene proširi na žalbe na odluke Općeg suda koje se odnose na odluke nezavisnih žalbenih odbora tijela ili agencija EU koji su postojali na dan 1. maja 2019. i žalbe na odluke Općeg suda donesene u skladu sa klauzulom o arbitraži sadržanoj u ugovoru koji je zaključila ili u ime EU.

Drugo, Sud je zatražio prenošenje nadležnosti na Opći sud da sasluša i utvrdi preporuke za prethodnu odluku u određenim oblastima, a to su zajednički sistem poreza na dodanu vrijednost, akcize, Zakonik o carinama i tarifna klasifikacija robe prema Kombiniranoj nomenklaturi, kompenzacija i pomoć putnicima i šema za trgovanje emisijama štetnih gasova.

Postoji nekoliko razloga za izdvajanje ovih područja:

- ▶ oblasti su jasno definirane i dovoljno odvojive od drugih oblasti obuhvaćenih pravom EU;
- ▶ oblasti su regulirane ograničenim brojem podzakonskih akata;
- ▶ oblasti rijetko daju povoda za načelne presude; i
- ▶ zahtjevi u ovim oblastima predstavljaju oko 20% svih zahtjeva za donošenje prethodne odluke koje Sud zaključuje svake godine.

[35] https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2022-12/demande_transfert_ddp_tribunal_en.pdf

Pregled sudske prakse Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Bosnu i Hercegovinu u drugoj polovini 2022. godine

► Pripremila: Elma Veledar Arifagić, viša pravna savjetnica AIRE Centra

Od pet presuda koje je Evropski sud za ljudska prava (ESLJP ili **Sud**) donio tokom druge polovine 2022. godine u odnosu na Bosnu i Hercegovinu (**BiH**) u nastavku teksta su izdvojeni sažeci triju presuda od kojih je Sud u jednom predmetu utvrdio postojanje diskriminacije, u drugom povredu prava na pravično suđenje, a u trećem povredu prava na poštovanje privatnog i porodičnog života.

Opća zabrana diskriminacije iz člana 1. Protokola broj 12 uz Konvenciju

U predmetu *Pinkas i drugi*^[36] vijeće Suda od sedam sudija je utvrdilo povredu člana 1. Protokola broj 12 (opća zabrana diskriminacije) uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima (**EKLJP** ili **Konvencija**). Naime, aplikanti su se žalili zbog razlike u tretmanu sudija i sudskih službenika u pogledu naknada za topli obrok,

prevoz i odvojeni život, pozivajući se na član 6. stav 1. (pravo na pravično suđenje) i član 14. (zabrana diskriminacije) Konvencije, član 1. Protokola broj 1 uz Konvenciju (zaštita imovine) i član 1. Protokola broj 12 uz Konvenciju (opća zabrana diskriminacije).

Postupak su pokrenuli aplikanti koji su bili, ili su još uvijek, stručno osoblje Suda Bosne i Hercegovine (**Sud BiH**). Aplikanti su prethodno u postupcima pred domaćim sudom podnijeli tužbu zajedno sa sudijama istog suda, tražeći da im se isplati naknada za topli obrok, prevoz i odvojeni život od 2009. godine pa dalje, na osnovu diskriminacije, s obzirom na to da zakoni kojima su njihove plaće bile uređene nisu omogućavali da se te naknade isplate u navedeno vrijeme. Predmet je naknadno razdvojen na dva predmeta na temelju statusa tužitelja, te su se postupci vodili odvojeno. Nakon što je Sud BiH podnio zahtjev za apstraktnu ocjenu

ustavnosti, u januaru 2013. godine Ustavni sud BiH je relevantne zakone proglasio neustavnim zbog njihove diskriminatorne prirode. Pravomoćnom presudom domaćeg suda usvojen je tužbeni zahtjev aplikanata, ali u odnosu na razdoblje nakon januara 2013. godine u skladu sa općim pravilom da odluke kojima se propisi proglašavaju neustavnim nemaju retroaktivno dještvo. Ubrzo nakon što su aplikanti podnijeli ustavnu tužbu, o tužbi sudija je presuđeno tako što su im dodijeljene tražene naknade počev od 2009. godine, a ta presuda je potvrđena i u žalbenom postupku.

Dakle, situacija u kojoj je stručno osoblje primalo naknade samo od januara 2013. godine pa dalje, dok su sudijama isplaćivane naknade i za period prije januara 2013. godine, nastala je nakon donošenja odluke Ustavnog suda BiH iz 2013. godine u kojoj je dotadašnje neisplaćivanje naknada proglašeno neustavnim i građanskih postupaka koji su kasnije vođeni na više nivoa nadležnosti.

U pogledu člana 6. Konvencije, Sud je istakao da su se aplikanti, iako se suština njihovih pritužbi odnosila na ishod njihovih građanskih postupaka, indirektno žalili i na ishod postupka pred Ustavnim sudom BiH. Član 6. stav 1. također je bio primjenjiv na te postupke s obzirom na to da je Ustavni sud BiH imao ovlaštenja da poništi osporenu odluku i stoga je postupak bio direktno odlučujući za spor u vezi sa građanskim pravom aplikanata.

Ispitujući odluke donesene u građanskom predmetu aplikanata, Sud je naglasio načelo supsidijarnosti i složio se sa Ustavnim sudom BiH da su one očigledno bile u skladu sa općim pravilom domaćeg ustavnog prava prema kojem odluke kojima se zakon proglašava neustavnim nisu imale retroaktivno dještvo i da, stoga, nisu bile proizvoljne. Pored toga, Sud je podsjetio na raniji stav da je mogućnost da se donesu oprečne sudske odluke inherentna osobina svakog pravosudnog sistema koji se zasniva na mreži prvostepenih i apelacionih sudova koji odlučuju u okviru svoje nadležnosti, kao i da takva

odstupanja mogu nastati i unutar istog suda, što se samo po sebi ne može smatrati suprotnim Konvenciji. Pritom je Sud naveo uvjete u kojima su suprotstavljene odluke domaćih sudova u suprotnosti sa zahtjevom pravičnog suđenja sadržanim u članu 6. stav 1. Konvencije. Jedan od njih je postojanje „dubokih i dugotrajnih“ razlika u domaćoj sudskoj praksi, što nije slučaj u konkretnom predmetu.

Pred Ustavnim sudom BiH aplikanti su tvrdili da im je predmetna naknada trebalo da bude dodijeljena počevši od 2009. godine, te da su drugostepene i trećestepene presude donesene u njihovom predmetu kojima su naknade dodijeljene počev od 2013. godine diskriminatorne i proizvoljne. Kada je Kantonalni sud u Sarajevu dodijelio te naknade sudijama počevši od 2009. godine, aplikanti su tu odluku dostavili Ustavnom sudu BiH i tvrdili da ona dokazuje njihove navode. Međutim, oslanjajući se na član 22. stav 3. svojih Pravila, Ustavni sud BiH je odlučio da tu odluku ne može uzeti u obzir, jer su ga aplikanti o toj presudi obavijestili nakon više od šezdeset dana od uručjenja posljednje odluke u njihovom predmetu.

Stoga je Ustavni sud postupao prema podnošenju odluke donesene u slučaju sudija kao prema novoj pritužbi na osnovu člana 22. stav 3. Pravila Ustavnog suda BiH, a ne kao prema pravnom i činjeničnom razvoju relevantnom za slučaj prema članu 21. stav 6. Pravila Ustavnog suda BiH.

S tim u vezi, Sud je smatrao da je jasan cilj pravila koja reguliraju formalne korake koje treba preduzeti i rokove koji se moraju poštovati prilikom podnošenja žalbe da osiguraju pravilno provođenje pravde i poštovanje, posebno, principa pravne sigurnosti. Sud je, također, prepoznao da, s obzirom na posebnu ulogu koju ima Ustavni sud BiH kao posljednja instanca za zaštitu osnovnih prava, postupak pred njim može biti više formalan. Iako je tačno da Ustavni sud BiH nije elaborirao zašto je odlučio da prema podnošenju odluke donesene u predmetu

sudija postupa kao prema novoj pritužbi prema članu 22. stav 3. Pravila USBiH, a ne kao prema zakonskom i činjeničnom razvoju relevantnom za slučaj prema članu 21. stav 6. Pravila USBiH, aplikanti se nisu žalili ovom sudu da je način na koji je Ustavni sud tumačio i primijenio svoja proceduralna pravila u njihovom slučaju sam po sebi proizvoljan.

Zbog navedenih razloga, Sud je utvrdio da **nije povrijeđen član 6. stav 1. EK.**

Sud je, također, u svojoj sudskoj praksi utvrdio da samo razlike u tretmanu zasnovane na prepoznatljivoj osobini ili „statusu“ mogu predstavljati diskriminaciju u smislu člana 14. Međutim, lista navedena u članu 14. nije iscrpna. Riječi „drugi status“ dobile su široko značenje i njihovo tumačenje nije ograničeno na lične karakteristike u smislu da su urođene ili inherentne. Sud je, stoga, zaključio da se posjedovanje ili, na drugi način, visoke funkcije, policijski čin ili, u nekim okolnostima, vojni čin može smatrati „drugim statusom“ u smislu člana 14. Konvencije. Sud smatra da su sudski službenici (kategorija državnih službenika kojoj pripadaju aplikanti) i sudije Suda BiH bili u relevantno sličnoj situaciji u ovoj aplikaciji, jer se isti pravni režim primjenjuje na obje kategorije javnih službenika u pogledu naknade za topli obrok, prevoz i odvojeni život. Elemente koji su karakterizirali različite situacije i određivali njihovu uporedivost Sud je ocijenio u svjetlu predmeta i svrhe mjere koja je napravila navedenu razliku.

S obzirom na to da su aplikantima - stručnom osoblju („sudskim službenicima“) dodijeljene naknade o kojima je riječ samo za period nakon januara 2013. godine, dok su sudijama te naknade odobrene i za period prije januara 2013. godine, dvije kategorije službenika su tretirane različito. Sud je primijetio da obrazloženje domaćih sudova nije bilo direktno zasnovano na prepoznatljivoj karakteristici ili „statusu“ stranaka u parnici, već da je bilo izraženo neutralnim terminima. Pri tome je istaknuto da nema razloga

da se vjeruje da su domaći sudovi imali diskriminatornu namjeru. Međutim, stav Suda je bio da se opća politika ili mjera koja ima nesrazmjerno štetne efekte na određenu grupu može smatrati diskriminatornom čak i kada nije posebno usmjerena na tu grupu, te da takva situacija može predstavljati „indirektnu diskriminaciju“, koja nužno ne zahtijeva postojanje i diskriminatorne namjere.

Sud je naglasio da je ovaj predmet specifičan po tome što su sudije i sudski službenici Suda BiH pokrenuli zajedničku građansku tužbu pozivajući se na iste zakonske odredbe, nakon čega su građanski sudovi razdvojili predmet na dva, i to na osnovu statusa tužitelja, te da su došli do suprotnih zaključaka u vezi sa jednim od ključnih pravnih pitanja pokrenutih u tim predmetima. Kao rezultat tog posebnog spleta okolnosti, svim sudskim službenicima Suda BiH odobrena je naknada za topli obrok, prevoz i odvojeni život samo za period nakon januara 2013. godine, dok su svim sudijama te iste naknade odobrene i za period prije januara 2013. godine. Shodno tome, Sud je ocijenio da je utvrđena razlika u tretmanu bila zasnovana na „drugom statusu“ u smislu člana 1. Protokola broj 12 uz Konvenciju.

Ispitujući da li je takva razlika u tretmanu pojedinaca u analognim ili relevantno sličnim situacijama bila objektivno opravdana, Sud je ponovio da, kada aplikant ukaže na razliku u tretmanu, na tuženoj Vladi je da dokaže da je takav različit tretman bio opravdan. Međutim, s obzirom na to da BiH nije ponudila nikakvo opravdanje za tu razliku u tretmanu, što, ujedno, važi i za domaće sudove, Sud je zaključio da takva razlika u tretmanu nije imala objektivno i razumno opravdanje.

Imajući u vidu veoma posebne okolnosti ovog slučaja i činjenicu da ne postoji nikakvo opravdanje, Sud je smatrao da je **povrijeđen član 1. Protokola broj 12 uz Konvenciju.**

U pogledu zahtjeva za naknadu štete, svim aplikantima pojedinačno je dosuđen iznos od

1.000 eura, na ime nematerijalne štete, pri čemu je odbijen zahtjev za naknadu materijalne štete.

S tim u vezi, Sud je istakao, ocjenjujući odredbe Zakona o parničnom postupku FBiH, da stranka može u roku 90 dana od konačnosti presude Evropskog suda za ljudska prava podnijeti zahtjev sudu u Bosni i Hercegovini koji je sudio u prvom stepenu u postupku u kojem je donesena odluka kojom je povrijeđeno ljudsko pravo ili osnovna sloboda za izmjenu odluke kojom je to pravo ili osnovna sloboda povrijeđena. Stoga su sudovi u ponovljenom postupku dužni poštovati pravne stavove izražene u konačnoj presudi Suda. S obzirom na to, Sud je napomenuo da utvrđenje povrede prava omogućava aplikantima da traže da se preispita njihov predmet, te da, u skladu s tim, nema osnova da se aplikantima dodijeli bilo kakav iznos na ime materijalne štete.

Pravo na pravično suđenje iz člana 6. Konvencije

Predmet *Baotić protiv BiH*^[37] je pokrenuo aplikant žaleći se na pravičnost postupka pred Ustavnim sudom BiH prema članu 6. stav 1. Konvencije, jer mu Ustavni sud BiH nije dao priliku da se izjasni na odgovore na apelaciju koje su dostavili drugi učesnici u postupku.

Osporeni postupak Ustavnog suda BiH odnosi se na pravičnost i ishod postupka za ratne zločine koji je vođen protiv aplikanta pred Sudom BiH i, posebno, na pitanje da li je Apelaciono vijeće tog suda propustilo da razmotri aplikantov prijedlog da se ponovno ispituju svjedoci koji su svjedočili protiv njega. Sud i Tužilaštvo BiH, postupajući u skladu sa članom 23. Pravila Ustavnog suda BiH, dostavili su svoja izjašnjenja. Ta izjašnjenja Ustavni sud BiH nije dostavio aplikantu, jer to nisu predviđala Pravila tog suda koja su važila u to vrijeme. Jedanaestog marta 2020. godine Ustavni sud BiH je odbacio aplikantovu apelaciju. Ta odluka aplikantu je uručena 2. juna 2020. godine. Radi usklađivanja postupka sa praksom

Evropskog suda, Ustavni sud BiH je kasnije odlučio da počne da dostavlja sva izjašnjenja apelantima kako bi se izjasnili o njima.

U pogledu prihvatljivosti aplikacije, a pozivajući se na principe utvrđene u svojoj sudskoj praksi u vezi sa pojmom „nepostojanje značajne štete”, Sud se nije složio sa tuženom državom da aplikant nije pretrpio „značajnu štetu”, u smislu člana 35. stav 3(b) Konvencije, time što nije bio obaviješten o navedenom izjašnjenju. Takav zaključak je uslijedio zbog toga što se Sud BiH u svom izjašnjenju nije ograničio na ponavljanje razloga datih u pobijanoj odluci tog suda, dok izjašnjenje Tužilaštva BiH koje nije dostavljeno nije sadržavalo ništa novo ili relevantno za taj predmet. Naime, taj sud je tvrdio da aplikant, zapravo, nije podnio zahtjev za ponovno ispitivanje svjedoka protiv njega i, s tim u vezi, pozvao se na zapisnik sa jednog od ročišta održanih pred navedenim sudom. Štaviše, u svojoj odluci Ustavni sud BiH izričito se oslonio na te argumente.

U pogledu merituma, Sud je naglasio da nacionalno pravo na različite načine može ispuniti zahtjev u vezi sa pravom na kontradiktornost postupka, ali da, bez obzira na to koja je metoda primijenjena, ona treba osigurati da druga strana bude svjesna da je izjašnjenje podneseno i da ima realnu mogućnost da se izjasni na takvo izjašnjenje.

Sud je dodatno pojasnio da pravo na kontradiktorni postupak podrazumijeva da strane imaju uvid u sva dostavljena izjašnjenja i da mogu dati svoje odgovore na njih, što u praksi predstavlja jednostavnu administrativnu proceduru koja će produžiti postupak za najviše nekoliko sedmica. S tim u vezi, Sud je ponovio da se obaveza da se okonča suđenje u razumnom roku ne može tumačiti na način koji bi prekršio druga procesna prava iz člana 6. Konvencije.

Stoga se može zaključiti da provedena procedura

[37] *Baotić protiv Bosne i Hercegovine*, presuda od 18. oktobra 2022. godine, aplikacija broj 49560/20.

aplikantu nije omogućila da pravilno učestvuje u postupku pred Ustavnim sudom BiH, čime je lišen prava na pravično suđenje zbog čega je povrijeđen član 6. Konvencije.

Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života iz člana 8. Konvencije

U predmetu *Šćepanović*^[38] Sud je ispitao aplikantove navode o proizvoljnoj deportaciji u Crnu Goru, u skladu sa članom 8. Konvencije.

Naime, aplikant se preselio iz Crne Gore u Bosnu i Hercegovinu krajem 2013. godine. Godine 2015. oženio se državljankom Bosne i Hercegovine i sa njom dobio dijete. Tokom 2019. godine donesena je odluka da mu se ukine dozvola boravka na temelju koje je protjeran i izrečena mu je zabrana ulaska u Bosnu i Hercegovinu na tri godine, jer je, prema informacijama Državne obavještajne agencije, predstavljao prijetnju po nacionalnu sigurnost. Tu naredbu je potvrdio Sud Bosne i Hercegovine.

Aplikant je napustio BiH 16. maja 2019. godine, a kada je nakon tri godine ponovo pokušao da uđe u Bosnu i Hercegovinu, odbijen mu je ulazak sa obrazloženjem da i dalje predstavlja prijetnju po nacionalnu sigurnost.

Ocjenjujući proizvoljnost naredbe iz 2019. godine u skladu sa garancijama iz člana 8. Konvencije, Sud je istakao da nije bilo sporno da je osporena naredba predstavljala miješanje organa javne vlasti u ostvarivanje aplikantovog prava na poštovanje njegovog porodičnog života zagarantiranog članom 8. Konvencije.

Također je podsjetio na svoj ranije utvrđeni stav o tome da su potrebne proceduralne garancije kao sastavni dio zakonitosti odluka o protjerivanju i ekstradiciji prema članu 8. Konvencije. To znači da, čak i kada je nacionalna sigurnost u pitanju, koncepti zakonitosti i vladavine prava u

demokratskom društvu zahtijevaju da mjere koje utječu na osnovna ljudska prava budu predmet nekog oblika kontradiktornog postupka pred nezavisnim tijelom koje je nadležno da preispita razloge za odluku i relevantne dokaze uz odgovarajuća proceduralna ograničenja u pogledu upotrebe povjerljivih podataka.

Utvrđeno je da je aplikant imao priliku da zatraži sudsko preispitivanje naredbe iz 2019. godine pred Sudom BiH, koji je nezavisan u smislu da razmatra sve dokaze na kojima se zasniva naredba Ministarstva sigurnosti o deportaciji pojedinca i da formira svoje nezavisno mišljenje o tome da li je Ministarstvo donijelo ispravnu odluku. Stoga je nadležan da istraži i, ako je potrebno, odbaci tvrdnju Ministarstva sigurnosti da određeno lice predstavlja prijetnju po nacionalnu sigurnost.

Međutim, u postupku pred tim sudom nisu se mogli utvrditi bilo kakvi činjenični razlozi za njegovo protjerivanje, te je Sud BiH dao odgovor generalne prirode, odbacivši aplikantov prigovor da nije štetno djelovao na nacionalnu sigurnost. Sud je smatrao da se iz dokaza sadržanih u spisu može vidjeti da je aplikantovo prisustvo predstavljalo prijetnju po nacionalnu sigurnost bez ikakve provjere vjerodostojnosti i istinitosti dokaza koje mu je dostavila obavještajna agencija.

Zbog tih razloga Sud je smatrao da aplikantu nije bilo omogućeno da efikasno iznese razloge protiv protjerivanja i da bude zaštićen od svake proizvoljnosti, a da određene proceduralne garancije protiv proizvoljnosti koje su pružene nisu bile adekvatne i dovoljne da zadovolje proceduralne zahtjeve iz člana 8. Konvencije. Stoga je zaključeno da miješanje u aplikantovo pravo na poštovanje njegovog porodičnog života nije u skladu sa „zakonom“ koji ispunjava zahtjeve Konvencije usljed čega je povrijeđen član 8. Konvencije.

Aplikantu je dosuđen iznos od 4.500 eura na ime naknade nematerijalne štete.

Uvid u presude i odluke Suda koje su javno objavljene dostupne su u bazi sudskih presuda i odluka Suda – HUDOC baza (<https://hudoc.echr.coe.int>), na engleskom i francuskom jeziku

kao službenim jezicima Suda, a prevodi navedenih presuda i odluka dostupni su i na stranici Ureda zastupnika Vijeća ministara pred ESLjP (http://www.mhrr.gov.ba/ured_zastupnika/odluke/default.aspx?id=170&clangTag=bs-BA)

Novine u praksi Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

► **Pripremile: Ermina Dumanjić i Sevima Sali-Terzić, Ustavni sud BiH**

Iz ovog izvještajnog perioda Ustavni sud Bosne i Hercegovine je odabrao četiri odluke: po jednu u odnosu na pravo na pravično suđenje i pravo na slobodu izražavanja i dvije koje se odnose na pravo na imovinu.

U prvoj izabranoj Odluci broj AP 603/21 Ustavni sud je utvrdio kršenje prava na pristup sudu u prekršajnom postupku, zato što su sudovi odbacili apelantov zahtjev za sudsko odlučivanje, i to zbog dva razloga: prvo, zato što je apelant potpisom na prekršajnom nalogu prihvatio odgovornost i odrekao se sudskog odlučivanja i, drugo, zato što je smatrao da je advokat koji je podnio zahtjev u apelantovo ime neovlašteno lice. Ustavni sud je, između ostalog, utvrdio da sudovi nisu ispitali apelantove navode da je prekršajni nalog potpisao pod prisilom, kao i da nisu obrazložili na osnovu čega je advokat bio neovlašten da traži sudsko odlučivanje u apelantovo ime.

Druga Odluka broj AP 2080/22 odnosi se na utvrđivanje kršenja prava na slobodu izražavanja u odnosu na apelanta, inače tužioca, koji je disciplinski sankcioniran zbog izjave napisane u žalbi protiv odluke u parničnom postupku u kojem je učestvovao kao privatno lice. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je zaključio da disciplinski organi VSTV nisu dali relevantne i dovoljne razloge o tome zašto su zaključili da u takvoj situaciji sporna izjava predstavlja kršenje Kodeksa tužilačke etike, odnosno zašto su smatrali da je uvredljiva za sud koji je vodio parnični postupak.

U Odluci broj AP 106/21 Ustavni sud Bosne i Hercegovine je odlučivao o pitanju obaveze uplate doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje u odnosu na apelanta koji se penzionisao kao zaposlenik MUP-a. Međutim, pri obračunu penzije apelantu nije uračunat period u kojem MUP nije uplatio doprinose za njega u vrijeme provedeno u stažu osiguranja. Ustavni sud BiH je zaključio da odbijanje da se apelantu uračuna taj period krši njegovo pravo na imovinu, jer se na taj način na apelanta stavlja pretjeran teret, naročito zato što prilikom donošenja odluka nije uzeta u obzir bilo kakva odgovornost nadležnih javnih vlasti za stvaranje ovakve situacije.

Kršenje prava na imovinu utvrđeno je i u Odluci broj AP 4163/20 zbog obavezivanja apelanta da plaća paušal za grijanje nakon isključenja iz sistema centralnog grijanja. Ustavni sud BiH je, između ostalog, ukazao na to da takav uopćeni način obračuna korištenja toplotne energije nije zasnovan na objektivnim analizama, te da je stvarni smisao tih odredaba potreba da se osigura finansijska stabilnost tužioca kao javnog komunalnog preduzeća. Na takav način finansijski teret se prebacuje na vlasnike stanova koji ne žele da koriste uslugu grijanja, što predstavlja „poseban i pretjeran teret“. Stoga je zaključeno da ovakvim odlukama nije postignuta pravična ravnoteža između apelantovog prava na imovinu i općeg interesa zajednice.

Član 6. Evropske konvencije AP 603/21 – Prekršajni postupak, standard prava na obrazloženu odluku i pristup sudu, kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Osporenim rješenjima odbačen je kao nedozvoljen apelantov zahtjev za sudsko odlučivanje o prekršajnom nalogu, zato što je zaključeno da ga je podnijelo neovlašteno lice. U obrazloženju sud je, između ostalog, istakao da je apelant lično primio prekršajni nalog i da ga je svojeručno potpisao. Time je prihvatio odgovornost za prekršaj naveden u prekršajnom nalogu i odrekao se prava na sudsko odlučivanje. Sud je ocijenio da su neosnovane apelantove tvrdnje da je potpis na prekršajnom nalogu iznuđen, odnosno da je prekršajni nalog potpisao pod prinudom. Naime, kako je navedeno, apelant je mogao uputiti pritužbu Sektoru unutrašnje kontrole policije (u daljem tekstu: Sektor) i prijaviti nezakonito ili nepravilno postupanje policijskih službenika, što nije učinio. Apelant je naveo da mu je osporenim rješenjima povrijeđeno pravo na pristup sudu.

Odluka

Ustavni sud BiH je, između ostalog, istakao da postoji obaveza suda u prekršajnom postupku da razmotri apelantove navode koji dovode u sumnju da je dobrovoljno potpisao prekršajni nalog, shodno čemu se zahtijeva sudsko odlučivanje. Ovo pogotovo ako se ima u vidu da Zakon o prekršajima predviđa mogućnost da se zaključi sporazum o prihvatanju odgovornosti. Ustavni sud BiH je, dalje, istakao da redovni sud nije učinio vjerovatnim da bi se apelant upućivanjem pritužbe Sektoru mogao osloboditi kazne koja mu je izrečena prekršajnim nalogom. Ukoliko bi se utvrdilo da su osnovani navodi o prisili, o čemu je apelant predložio određene dokaze, to bi moglo dovesti u pitanje dobrovoljnost apelantovog odricanja od prava na pristup sudu. Stoga, kako je zaključio Ustavni sud BiH, redovni sudovi su bili dužni da ispituju da li je u konkretnom slučaju apelant prihvatio odgovornost za prekršaj

iz prekršajnog naloga pod prisilom ovlaštenih lica. Osim toga, Ustavni sud BiH je istakao da je razlog za odbacivanje apelantovog zahtjeva i to što ga nije podnijelo ovlašteno lice, budući da zahtjev nije podnio apelant, već njegov advokat, te zato što se apelant potpisao u rubrici da prihvata odgovornost. Međutim, u vezi s tim dalje ništa nije obrazloženo u osporenim rješenjima, pa se ne može ispitati na osnovu kojih propisa je zaključeno da advokat ne može podnijeti zahtjev u apelantovo ime. S obzirom na navedeno, Ustavni sud BiH je zaključio da osporena rješenja ne zadovoljavaju standard prava na obrazloženu odluku i prava na pristup sudu, koji su sastavni elementi prava na pravično suđenje.

Član 10. Evropske konvencije AP 2080/22 – Odgovornost za disciplinski prekršaj zbog izražavanja u sudskom postupku u kojem je apelant bio stranka i u kojem nije postupao u funkciji nadležnog tužioca, kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant je podnio apelaciju protiv odluke VSTV kojom je proglašen odgovornim za disciplinski prekršaj, zato što je u žalbi na sudsku odluku, koja je donesena u postupku u kojem je učestvovao kao fizičko, a ne službeno lice (tužilac), napisao: „S obzirom na to da je cijeli tok parničnog postupka bio jako čudan i neobičan i da je odluka sudije I.M. nepravedna, nezakonita i neshvatljiva, predlažem da taksu plati sudija I.M. takva odluka sudije donesena u postupku može se smatrati udarom na tužilački sistem koji je na prvoj liniji odbrane protiv kriminala.“

Odluka

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je, između ostalog, naglasio da je apelant u konkretnom slučaju zastupao sam sebe i da nije postupao u funkciji nadležnog tužioca, što je, inače, njegova pozicija. Stoga je, kako je Ustavni sud BiH naveo, sasvim prirodno bilo očekivati da je u tom postupku želio sam sebe „efikasno zastupati“. Ustavni sud BiH je

istakao da u obrazloženju osporene odluke VSTV nije detaljnije navedeno zašto se sporno izražavanje ima smatrati „objektivno neprimjerenim u odnosu na sudiju“, odnosno zašto krši Kodeks tužilačke etike. Naime, Ustavni sud BiH je ukazao da sporna izjava možda jeste bila zajedljiva primjedba nezadovoljne stranke koja je izgubila parnicu. Međutim, disciplinski organi su propustili da ispituju da li ona predstavlja „neopravdan lični napad čija je jedina namjera da uvrijedi sud ili članove suda“, jer o tome nije dato bilo kakvo obrazloženje u osporenim odlukama. Osim toga, Ustavni sud BiH je naglasio da je apelant u dijelu spornog izražavanja upotrijebio izraze „nepravedna, nezakonita i neshvatljiva“ da bi okarakterizirao sudsku odluku na koju se žalio. Navedeni izrazi se, shodno odredbama ZPP, definiraju kao razlozi za žalbu protiv sudske odluke, a ne kao neprimjereni izrazi u smislu Kodeksa tužilačke etike. Ustavni sud BiH je podržao stav VSTV da sudije i tužioci imaju ključnu ulogu da osiguraju da sudovi uživaju povjerenje javnosti. Međutim, da bi javnost imala povjerenje u pravosuđe, ona istovremeno mora imati povjerenje da će pravosuđe osigurati strankama u postupku efikasno i fer-zastupanje radi zaštite vlastitih interesa. Imajući sve to u vidu, Ustavni sud BiH je zaključio da disciplinski organi o tome nisu dali „relevantne i dovoljne razloge“ da bi opravdali miješanje u apelantovu slobodu izražavanja zbog čega miješanje nije ispunilo zahtjev „neophodnosti u demokratskom društvu“.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Simić protiv BiH* (17. maj 2022. godine).

Član 1. Protokola broj 1 uz Evropsku konvenciju
AP 106/21 - Neuračunavanje u penzijski staž vremena koje je provedeno u osiguranju za koje nisu uplaćeni doprinosi, kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Osporenim odlukama apelantu je priznato pravo na penziju u visini određenoj u skladu s vremenom provedenim u stažu osiguranja za koji

su uplaćeni doprinosi, shodno odredbi člana 24. Zakona o PIO. Međutim, prilikom utvrđivanja visine penzije nije uračunat period u kojem je apelant bio zaposlen u MUP-u, jer mu za taj period nisu uplaćeni doprinosi. Apelant je naveo da mu je osporenim odlukama povrijeđeno pravo na imovinu.

Odluka

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je utvrdio da je u specifičnim okolnostima konkretnog slučaja apelant imao legitimno očekivanje da će prilikom obračuna visine njegove penzije biti valoriziran i period u kojem je bio zaposlen u organu javne vlasti, odnosno da je država, kao njegov poslodavac, izvršila zakonsku obavezu uplate doprinosa za njegovo penzijsko i invalidsko osiguranje. Ustavni sud BiH je naglasio da je uplata doprinosa obaveza poslodavca koja je propisana zakonom, a da je propust da to učini definiran kao prekršaj. Ustavni sud BiH je naročito ukazao na to da radnik prilikom isplate plaće nije upoznat sa činjenicom da li je poslodavac ispunio zakonsku obavezu i u njegovo ime uplatio pripadajuće doprinose. Osim toga, iz relevantnih zakonskih odredaba ne proizlazi obaveza zaposlenih da provjeravaju da li su ti doprinosi zaista i uplaćeni. Ovo tim prije što je u konkretnom slučaju sporne doprinose bila dužna uplatiti javna vlast s obzirom na to da je apelant bio zaposlenik MUP-a. Osim toga, javna vlast je putem Porezne uprave, kao nadležne institucije, bila dužna da vrši nadzor nad obračunavanjem i plaćanjem doprinosa, koji predstavljaju javni prihod. U konkretnom slučaju javna vlast je propustila i da uplati sporne doprinose i da tu grešku ispravi u postupku nadzora nad njihovim obračunavanjem i plaćanjem. Ustavni sud BiH je naglasio da su u konkretnom slučaju osporene odluke donesene bez uzimanja u obzir bilo kakve odgovornosti nadležnih javnih vlasti za stvaranje ovakve situacije, čime je sav teret stavljen samo na apelanta. Stoga je zaključeno da osporene odluke u specifičnim okolnostima konkretnog slučaja ne zadovoljavaju načelo proporcionalnosti zbog čega je prekršeno apelantovo pravo na imovinu.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Čakarević protiv Hrvatske* (26. april 2018. godine), *Moskal protiv Poljske* (15. septembar 2009. godine), *Paplauskienė protiv Litvanije* (14. oktobar 2014. godine), *Gashi protiv Hrvatske* (13. decembar 2007. godine), *Gladysheva protiv Rusije* (6. decembar 2011. godine) i *Albergas i Arlauskas protiv Litvanije* (27. maj 2014. godine).

AP 4163/20 – Isplata paušala za grijanje nakon isključenja sa mreže, kršenje

Činjenice i apelacioni navodi

Apelant se žalio na odluke kojima mu je, između ostalog, nametnuta obaveza da plati fiksne troškove za period nakon što je isključen iz sistema centralnog grijanja. Apelant je naveo da je time prekršeno njegovo pravo na imovinu.

Odluka

Ustavni sud Bosne i Hercegovine je podsjetio na to da se računi fiksnog dijela u visini od 40% sastoje, između ostalog, od zakupa kapaciteta,

indirektnog zagrijavanja i gubitka toplote u instalaciji grijanja objekta. U konkretnom slučaju ne postoje bilo kakvi pokazatelji koji bi potvrđivali da je takav uopćeni način obračuna korištenja toplotne energije zasnovan na objektivnim analizama. Zbog nepostojanja takvih pokazatelja, Ustavni sud BiH je smatrao da okolnosti na šta se fiksni troškovi odnose i da čine 40% iznosa računa upućuju na zaključak da je stvarni smisao tih odredaba potreba da se osigura finansijska stabilnost tužioca kao javnog komunalnog preduzeća. Time se u značajnoj mjeri finansijski teret prebacuje na vlasnike stanova koji ne žele koristiti uslugu grijanja, što upućuje na to da ti vlasnici moraju snositi „poseban i pretjeran teret“ funkcioniranja te komunalne usluge. Ustavni sud BiH je zaključio da se obavezivanjem apelanta da plaća fiksne troškove nakon što je isključen iz sistema centralnog grijanja ne postiže pravična ravnoteža između apelantovog prava na imovinu i općeg interesa zajednice.

Praksa Evropskog suda na koju se u ovoj odluci pozvao Ustavni sud: *Strezovski i drugi protiv Sjeverne Makedonije* (27. februar 2020. godine).

Novine u jurisprudenciji Suda Bosne i Hercegovine

► Pripremila: Emira Hodžić, Sud Bosne i Hercegovine

Uvod

Za period juli-decembar 2022. godine izdvojeno je pet odluka iz krivične oblasti.

**Predmet broj SI 2 K 042903 22 Kž
- Rješenje Apelacionog odjeljenja
Suda BiH od 8. juna 2022. godine,
član 5. stav 4, član 13. Evropske
konvencije za zaštitu ljudskih
prava i osnovnih sloboda, član 2.
Protokola broj 7 uz Konvenciju**

Činjenice

Odlučujući o žalbi Tužilaštva BiH, vanraspravno vijeće Suda BiH je prihvatilo prvobitni prijedlog Tužilaštva BiH da se osumnjičenom odredi mjera pritvora zbog postojanja osnovane sumnje da je počinio krivično djelo zloupotreba položaja i pronevjera u službi, te zbog posebnog pritvorskog razloga: opasnosti od bjekstva i opasnosti da utječe na svjedoke. Prema spomenutom rješenju, pritvor može trajati najduže mjesec dana od dana lišavanja slobode, ili do donošenja drugačije odluke Suda.

Protiv navedenog rješenja žalbu je izjavio i branilac osumnjičenog zbog nepotpuno i pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja i povrede materijalnog prava.

U konkretnom predmetu branilac osumnjičenog je ukazao na pogrešnu pouku o pravnom lijeku u pobijanom rješenju, budući da je odlukom onemogućeno da se izjavi žalba protiv rješenja vanraspravnog vijeća kojim je određena mjera pritvora njegovom branjeniku.

Odluka

Odlučujući o žalbi na rješenje, Apelaciono vijeće je odbilo žalbu kao neosnovanu, ali je, prije svega, ispitalo dopuštenost da se uloži ovaj pravni lijek u procesnoj situaciji kada vanpretresno vijeće, odlučujući o žalbi na rješenje sudije za prethodni postupak, prvi put određuje pritvor osumnjičenom. Ovo posebno zbog toga što Zakon o krivičnom postupku BiH ne sadrži odredbu koja regulira pitanje dozvoljenosti žalbe u konkretnoj pravnoj situaciji na jasan način.

Apelaciono vijeće je primijetilo da dosljedna primjena člana 318. stav 1. ZKPBiH ukazuje na to da je dopuštena žalba samo protiv rješenja donesenih u prvostepenom postupku. U ovoj konkretnoj situaciji to nije slučaj, imajući u vidu da je vanraspravno vijeće odredilo mjeru pritvora odlučujući o žalbi, te da je u tom smislu osigurana dvostepenost odlučivanja kako to propisuje i član 321. stav 2. u vezi sa stavom 1. ZKPBiH. Međutim, Apelaciono vijeće je imalo u vidu činjenicu da je rješenjem vanraspravnog vijeća preinačena odluka sudije

za prethodni postupak, te da je osumnjičenom rješenjem povodom žalbe prvi put određena mjera pritvora.

U konkretnom slučaju Sud je imao u vidu odredbe člana 5. stav 4. EKLJP, koja propisuje:

Svako ko je lišen slobode hapšenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti postupak u kome će se brzo odlučiti o zakonitosti njegovog pritvaranja i naložiti puštanje na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.

Dalje, Sud je imao u vidu pravo na djelotvoran pravni lijek iz člana 13. Konvencije, te član 2. Protokola broj 7 uz Konvenciju, koji propisuje pravo da viši sud preispituje kaznu ili osuđujuću presudu.

S tim u vezi, Apelaciono vijeće je zaključilo: *Da bi onemogućavanje da odluku Suda kojom se osumnjičenom prvi put određuje mjera pritvora preispita viša neposredna instanca (u ovom slučaju Apelaciono vijeće) bilo kršenje člana 5. stav 4. Evropske konvencije, kao i člana 13. Konvencije i člana 2. Protokola broj 7 uz Konvenciju, a koje odredbe ukazuju na nužnost da pritvaranje lica mora biti utemeljeno na zakonitim odlukama, a to podrazumijeva da je postojala mogućnost da odluka bude preispitana u drugostepenom postupku od strane višeg suda. U situaciji u kojoj bi se osumnjičenom onemogućilo da ospori zakonitost svog pritvaranja došlo bi do kršenja već navedenih odredaba Evropske konvencije, te je stoga vijeće odlučilo da je žalba protiv rješenja u konkretnom slučaju - dopuštena.*^[39]

Prilikom odlučivanja o dopuštenosti žalbe Vijeće se rukovalo članom II/2. Ustava BiH, koji propisuje supremaciju Evropske konvencije u odnosu na sve ostale zakone u BiH.

**Predmet broj S1 2 K 026901 22
Kž 2 - Rješenje Apelacionog
odjeljenja Suda BiH od 25.
avgusta 2022. godine - vraćanje
privremeno oduzetih predmeta**

Činjenice

Rješenjem Suda Bosne i Hercegovine broj S1 2 K 026901 18 K od 2. avgusta 2022. godine odlučeno je da se od osuđenih lica oduzimaju predmeti koji su privremeno oduzeti (veća količina korijena duhana, duhan u listu) a prema potvrdama o privremenom oduzimanju predmeta, te je određeno da će se oni uništiti po pravosnažnosti rješenja. Kako je navedeno u izreci tog rješenja, predmeti se oduzimaju zbog postojanja razloga opće sigurnosti. Protiv navedenog rješenja žalbu je podnio branilac jednog od osuđenih iznoseći prijedlog da se vrate predmeti koji su oduzeti, ili da se pobijano rješenje ukine i vrati na ponovno odlučivanje.

U žalbi se ukazuje na to da se navedeni predmeti vezuju za oslobađajući dio presude. Naime, optuženi su oslobođeni optužbe za krivično djelo organizirani kriminal iz člana 250. KZBiH u vezi sa krivičnim djelom nedozvoljen promet akciznih proizvoda iz člana 210.a KZBiH, a koja se odnose na nabavku korijena duhana i duhana u listu, jer je Sud zaključio da radnje koje su se optuženima stavljale na teret nisu krivično djelo.

Odluka

Apelaciono vijeće, razmatrajući žalbene prigovore opunomoćenika osuđenog, ustanovilo je da su oni osnovani. Prije svega, konstatirano je da je žalbom pravilno ukazano na to da su osuđeni oslobođeni optužbe koja se odnosi na nabavku korijena duhana i duhana u listu. Imajući u vidu navedeno, Apelaciono vijeće je zaključilo da se u ovoj situaciji u radnjama optuženih nisu ostvarila obilježja krivičnog djela, te da se na njih ne može primijeniti odredba

[39] Strana 4. Rješenja broj S1 2 K 042903 22 Kž od 8.juna 2022. godine.

člana 391. ZKPBiH o oduzimanju predmeta. Vijeće je istaklo: *Ne mogu se oduzeti predmeti za koje je nesumnjivo utvrđeno da oni kao takvi ne ispunjavaju uslove da bi se ostvarila obilježja krivičnog djela u radnjama optuženih.*^[40]

Imajući u vidu navedeno, u skladu sa članom 74. ZKPBiH, predmete je trebalo vratiti vlasnicima, odnosno držateljima.

**Predmet broj S1 1 K 024549 22 Krž
- Presuda Apelacionog odjeljenja
Suda BiH od 2. septembra 2022.
godine, ne bis in idem, član 4. stav
1. Protokola broj 7 uz EKLJP**

Činjenice

Prvostepenom Presudom Suda Bosne i Hercegovine broj S1 1 K 024549 20 Krž od 22. marta 2022. godine optuženi je proglašen krivim da je počinio krivično djelo zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka h) u vezi sa tačkom a) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine za koje mu je Sud utvrdio kaznu zatvora u trajanju od 20 godina, te mu je uz ranije utvrđenu kaznu dugotrajnog zatvora u trajanju od 22 godine, prema ranijoj pravosnažnoj presudi, primjenom odredaba o izricanju jedinstvene kazne zatvora izrečena kazna dugotrajnog zatvora u trajanju od 35 godina.

Protiv te presude žalbu je izjavio branilac optuženog zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka, povrede krivičnog zakona, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i zbog odluke o krivičnopravnoj sankciji, te povrede Ustava BiH i Evropske konvencije.

Odluka

Žalba branioca je odbijena kao neosnovana.

U spomenutom predmetu pokrenuta je primjena instituta *ne bis in idem* kao jednog od

čestih pitanja koja branioci iznose u predmetima ratnih zločina. U žalbi se ističe da je Sud u ovom predmetu trebalo da donese presudu kojom se odbija optužba, jer se, prema mišljenju odbrane, radilo o presuđenoj stvari (*res iudicata*). Obrazlažući takav prigovor, u žalbi je navedeno da je optuženi dva puta optužen i osuđen da je početkom juna 1992. godine počinio isto krivično djelo zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZBiH, da je počinjeno na istom mjestu i u isto vrijeme sa jedinom razlikom u opisu radnji izvršenja kojim je počinjeno krivično djelo. Branilac je smatrao da se radilo o jednom, i to produženom, krivičnom djelu iz člana 54. KZBiH sa različitim radnjama izvršenja koje su počinjene u vremenskom kontinuitetu i čiji su način počinjenja i druge okolnosti međusobno povezani, tako da djelo čini jednu cjelinu, te da je, stoga, povrijeđen princip *ne bis in idem*.

Apelaciono vijeće je uporedilo činjenični opis iz pravosnažne presude sa činjeničnim supstratom optužnice po kojoj se vodio drugi postupak, odnosno izrekom prvostepene presude. Vijeće je utvrdilo da su određeni elementi u tim činjeničnim opisima istovjetni ili slični, a da se odnose na istovjetnost u pogledu svojstva optuženog u inkriminirano vrijeme, vremenski period i mjesto izvršenja krivičnog djela.

S tim u vezi, Apelaciono vijeće Suda je utvrdilo da je potrebno provesti test *ne bis in idem* putem „određenog ponašanja optuženog sadržanog u činjeničnoj radnji izvršenja krivičnog djela, te u odnosu na oštećene“.

U konkretnom predmetu optuženi je proglašen krivim da je počinio progon kao dio zločina protiv čovječnosti što se može počinuti različitim radnjama izvršenja. Sud je utvrdio da je osnovna razlika izvršenja djela „oblici kroz koje se progon manifestira“. Apelaciono vijeće je prihvatilo stav prvostepenog vijeća da se radi o različitim inkriminiranim radnjama prema različitim oštećenim licima.

Svoje zaključke Sud je izveo i putem usvojenih stavova Evropskog suda za ljudska prava u pogledu načela *ne bis in idem*, odnosno člana 4. Protokola broj 7 uz EKLJP. Sud se pozvao na praksu Evropskog suda za ljudska prava i standarde koji su postavljeni u presudi *Zolotukhin protiv Rusije*^[41] u kojoj je Evropski sud pojasnio da *ne bis in idem* znači zabranu progona ili suđenja osobi za drugo kažnjivo djelo ako je ono utemeljeno na identičnim ili bitno istim činjenicama kao i prvo kažnjivo djelo za koje je već izrečena pravomoćna osuđujuća ili oslobađajuća presuda, zatim, na odluke *Muslija protiv BiH*, *Rivard protiv Švajcarske*. Također, Sud se pozvao i na odluke Ustavnog suda BiH u predmetima br. *AP 1632/09* od 18. septembra 2012, *AP 954/06* od 5. aprila 2007, *AP 1488/15* i dr.

Dalje, u Odluci MICT-14-79 od 10. decembra 2015. godine, paragraf 9), MKSJ objašnjava da se u slučaju optuženog optužbe prema dvije egzistirajuće optužnice za ubistvo međusobno „fundamentalno razlikuju“, i to u pogledu navodnih žrtava, kao i karaktera, vremena i mjesta kriminalnog ponašanja za koje se tereti optuženi. Mehanizam se tada pozvao na predmet Međunarodnog krivičnog tribunala za Ruandu (*Ntakirutimana*) i stav u kojem se objašnjava da načelo *ne bis in idem* nije bilo prekršeno u situaciji u kojoj je *actus reus*, na kojem su se zasnivale dvije zasebne osuđujuće presude koje su optuženima izrečene za genocid, ostvaren na različite datume i na različitim mjestima, te da se, što je važno, ticao ubijanja različitih žrtava.

S tim u vezi, Sud je zaključio da se ne može raditi o presuđenoj stvari ako je riječ o različitim činjeničnim odrednicama bez obzira na to da li je ista pravna kvalifikacija.

Dakle, prema ocjeni ovog vijeća, radnje optuženog nisu bile predmet odlučivanja u prvobitnoj presudi, odnosno u konkretnom slučaju se ne radi o istom događaju iz prošlosti,

zbog čega se, suprotno žalbenim prigovorima, u konkretnom slučaju ne može raditi o produženom krivičnom djelu.

Predmet broj SI 2 K 036645 22 Kž - Presuda vijeća Apelacionog odjeljenja Suda od 31. avgusta 2022. godine

Činjenice

Presudom Suda Bosne i Hercegovine broj SI 2 K 036645 21 Kž od 25. marta 2022. godine optuženi su oslobođeni optužbe da su počinili krivično djelo organiziranje grupe ili udruženja za krijumčarenje migranata iz člana 189a. stav 2. KZBiH i krivično djelo krijumčarenje ljudi iz člana 189. stav 2. KZBiH.

Protiv navedene presude žalbu je izjavilo Tužilaštvo BiH zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja sa prijedlogom da vijeće Apelacionog odjeljenja Suda BiH uvaži prigovore, ukine prvostepenu presudu i odredi održavanje pretresa pred Apelacionim vijećem Suda BiH.

Odluka

Odlučujući o žalbi Tužilaštva BiH, Apelaciono vijeće je odbilo žalbu i potvrdilo prvostepenu presudu.

U ovom predmetu prvostepeno vijeće je utvrdilo da oduzeti predmeti (mobilni aparati i SIM kartice) nisu pribavljeni na zakonit način. Taj stav prvostepenog vijeća je potvrdilo Apelaciono vijeće u žalbenom postupku.

Zakon o krivičnom postupku BiH propisuje da sud može izdati naredbu za pretresanje na zahtjev tužioca, ili na zahtjev ovlaštenih službenih lica koja su dobila odobrenje od tužioca. Dalje, Zakonom je propisano da pretresanje pokretnih stvari obuhvata i pretresanje kompjuterskih

[41] Broj 14939/03 od 10. februara 2009. godine.

sistema, uređaja za pohranjivanje kompjuterskih i elektronskih podataka, kao i mobilnih telefonskih aparata.

Prema ocjeni Suda, odredbe koje propisuju pretresanje pokretnih stvari su imperativnog karaktera, pa je rezultat njihovog nepoštivanja nezakonitost dokaza.

U konkretnom slučaju Sud je utvrdio da predmeti koji su privremeno oduzeti od optuženih, tada osumnjičenih, prije samog upućivanja na vještačenje nisu bili predmet pretresa, kako to propisuju odredbe Zakona o krivičnom postupku. Nesporno je uvrđeno da su mobilni aparati i SIM kartice dobrovoljno predati, te da je sačinjena potvrda o privremenom oduzimanju predmeta. Međutim, utvrđeno je da je tužilac povrijedio krivični postupak u trenutku kada je propustio da pretrese te privremeno oduzete predmete prije njihovog upućivanja na vještačenje, te je Sud zaključio da je došlo do prekida lanca zakonitosti. Apelaciono vijeće je istaklo: *Dobrovoljna predaja pokretne stvari ne uključuje i pristanak osobe na daljnje nezakonito postupanje sa njome, tačnije nije oslobadala tužioca obaveze da postupa u skladu sa zakonom.*^[42]

Sud je zaključio da radnja pretresanja privremeno oduzetih predmeta nije provedena, te je Apelaciono vijeće prihvatilo kao pravilan zaključak prvostepenog suda da se radilo o nezakonito pribavljenim dokazima. Osim što je proglasio nezakonitim oduzete predmete, Sud je utvrdio da su nezakoniti iskazi svjedoka – stručnih lica budući da su njihova saznanja direktno proistekla iz sadržaja nezakonito oduzetih predmeta, što ih čini “plodom otrovne voćke”.

Prilikom donošenja odluke Sud je imao u vidu Odluku Vrhovnog suda FBiH broj 09 0 K 027669 19 Kž 14 od 3. decembra 2020. godine, koja potvrđuje navedene stavove Suda.

Predmet broj S1 2 K 041197 22 Kž - Rješenje Apelacionog vijeća Suda BiH od 7. septembra 2022. godine, obavještenje o optužbi, dokazi pribavljeni putem kriptovanih aplikacija

Činjenice

Odlučujući o prijedlogu Tužilaštva BiH za produženje pritvora u istražnoj fazi postupka, rješenjem vanraspravnog vijeća Suda osumnjičenima je produžen pritvor za dva mjeseca zbog postojanja opasnosti od bjekstva, opasnosti da bi osumnjičeni boravkom na slobodi utjecali na svjedoke, te opasnosti od ponavljanja krivičnog djela. Protiv navedenog rješenja žalbu su izjavili branioci osumnjičenih zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, te zbog pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja sa prijedlogom da Sud ukine rješenje i predmet vrati na ponovni postupak i odlučivanje. Odbrana se, prije svega, žalila na činjenicu da je postupajući tužilac uskratio odbrani uvid u dokaze zbog čega smatra da joj je povrijeđeno pravo na odbranu. U pogledu nezakonitosti dokaza, odbrana je istakla da je postojanje osnovane sumnje utvrđeno isključivo na osnovu sadržaja aplikacije SKY, te da dokazi nisu prikupljeni u skladu sa odredbama krivičnog zakonodavstva BiH. Naime, dokazi su pribavljeni suprotno odredbama čl. 116-122. ZKPBiH, „Posebne istražne radnje“, te je odbrana navela da u konkretnom slučaju ne postoji odluka Suda o određivanju posebnih istražnih radnji, suprotno odredbama čl. 51-64. ZKPBiH, ističući da dokazi nisu pribavljeni pretresom pokretnih stvari (uređaja za komunikaciju).

Odluka

Apelaciono vijeće je odbilo žalbe branilaca osumnjičenih, te potvrdilo prvostepeno rješenje.

Razmatrajući žalbene navode u pogledu dostupnosti dokaza odbrani, Apelaciono vijeće

je zaključilo da je stav prvostepenog suda u pogledu uskraćivanja dostupnosti dokaza odbrani u fazi istrage u konkretnom slučaju ispravan. Istovremeno je naglasilo da je obaveza Tužilaštva da sa dužnom pažnjom ocijeni i da vodi računa o tome da, u momentu kad neki od dokaza ne bude ugrožavao ciljeve istrage, te dokaze objelodani osumnjičenima i njihovim braniocima. Sud je imao u vidu odredbe člana 47. stav 1. ZKPBiH koje propisuju da braniocu može biti uskraćeno pravo da pregleda spise i dokumentaciju ukoliko bi njihovo otkrivanje moglo dovesti u opasnost cilj istrage.

Dalje, žalbeni prigovori su ocijenjeni i kroz stav 2. spomenutog člana, te je konstatirano da se obrazloženje pobijanog rješenja temelji na dokazima koje je Tužilaštvo dostavilo Sudu uz prijedlog za produženje pritvora. Dakle, prema stavu suda, odbrana je upoznata sa dokazima putem prijedloga za produženje pritvora koji je i usmeno obrazložen na ročištu, te putem rješenja Suda. Imajući u vidu navedeno, Sud je utvrdio da je time zadovoljen standard "obavještanja o optužbi", te da je dostavljanje dokaza Sudu osiguralo zaštitu od proizvoljnog pritvaranja.

U vezi sa prigovorima odbrane da je osnovana sumnja temeljena isključivo na komunikacijama proizašlim iz SKY i ANOM aplikacija,

Apelaciono vijeće je ustanovilo da su oni neosnovani. Iz pobijanog rješenja je, prema mišljenju Apelacionog vijeća, dovoljno jasno da osnovana sumnja nije utemeljena isključivo na tim dokazima. Spomenuti dokazi su dovedeni u vezu sa iskazom jednog od osumnjičenih, te činjenicom da je prilikom pretresa drugog osumnjičenog pronađena droga. Sud se nije eksplicitno izjasnio o zakonitosti tih dokaza u istražnoj fazi postupka. Ocjena Suda o zakonitosti dokaza bit će predmet u eventualnim kasnijim fazama postupka.

Sud je imao u vidu standarde Evropskog suda u pogledu postojanja osnovane sumnje u situaciji kada je neko lice lišeno slobode, te da oni podrazumijevaju: *Postojanje nekih činjenica ili informacija koje bi uvjerile objektivnog posmatrača da je moguće da je lice koje je u pitanju počinilo krivično djelo*. Vijeće se pozvalo na predmete ESLJP *Fox, Campbell i Hartley protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 30. avgusta 1990. godine, Serija A, broj 182, stav 32, i *O'Hara protiv Ujedinjenog Kraljevstva*. U tom smislu Apelaciono vijeće se pozvalo i na praksu Ustavnog suda BiH u predmetima br. *AP 1971/14* od 17. septembra 2014. godine, *AP 5842/10* od 20. aprila 2011. godine, kao i *AP 4484/21*.

Novine u jurisprudenciji Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine

► Pripremio: Edin Čengić, Vrhovni sud Federacije Bosne i Hercegovine

Uvod

Iz prakse Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine (Vrhovni sud FBiH) izdvojeno je šest odluka iz druge polovine 2022. godine, i to četiri odluke iz oblasti krivičnog prava, jedna odluka iz oblasti građanskog prava i jedna odluka iz oblasti upravnog prava.

**Predmet broj 09 0 K 032017 22 Kž
8 od 22. septembra 2022. godine –
Povreda pretpostavke nevinosti**

Činjenice i žalbeni navodi

Rješenjem Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 0 K 032017 22 Kv 7 od 13. septembra 2022. godine optuženom E.D., protiv kojeg se vodi krivični postupak povodom optužnice Kantonalnog tužilaštva Kantona Sarajevo broj T09 0 KT 0178567 22 od 5. septembra 2022. godine zbog krivičnih djela razbojništvo iz člana 289. stav 2. u vezi sa stavom 1. i laka tjelesna ozljeda iz člana 173. stav 1, sve u vezi sa čl. 31. i 54. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZFBiH), produžen je pritvor za dva mjeseca zbog razloga propisanog u članu 146. stav 1. tač. a) i c) ZKPFBiH.

Protiv tog rješenja žalbu je izjavila braniteljica optuženog E.D., advokat L.B. iz Sarajeva, zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka i pogrešno i nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. Braniteljica optuženog, između ostalog, žalbom je osporila zakonitost pobijanog rješenja, iznoseći stav da je u pobijanom rješenju, u dijelu koji se odnosi na postojanje općeg uvjeta za produženje pritvora, u odnosu na optuženog povrijeđena presumpcija nevinosti, što je suprotno odredbama člana 6. stav 2. Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (EKLJP) i člana 3. stav 1. ZKPFBiH. Ona je ukazala na to da je u obrazloženju pobijanog rješenja navedeno da je prvostepeni sud na stranici 10 naveo da je „nesporno da je optuženi (zajedno sa J.H., koji je sada osuđen) nanio brojne tjelesne ozljede, posebno Č.G., što proizlazi iz medicinske dokumentacije na ime oštećenih“, te da ti navodi predstavljaju kršenje presumpcije nevinosti optuženog, jer nije dokazano da je optuženi učinio krivična djela. Također, osporavajući zakonitost pobijanog rješenja, braniteljica optuženog u žalbi je istakla da je u pobijanom rješenju, u dijelu koji se odnosi na pritvorski razlog iz člana 146. stav 1. tačka c) ZKPFBiH, sud ustanovio da je optuženi bio uporan i odlučan u vršenju krivičnih djela iako

nije dokazano da je kriv za krivična djela koja mu se stavljaju na teret, čime je zanemario pretpostavku nevinosti, te da je i na taj način učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 2. u vezi sa članom 3. stav 1. ZKPFBiH, koju odredbu sud nije konkretno primijenio.

Odluka

Ovakvi žalbeni prigovori braniteljice optuženog su doveli u pitanje zakonitost pobijanog rješenja, pa je, da bi se oni provjerili, ovaj sud izvršio uvid u relevantne dijelove obrazloženja pobijanog rješenja, te je ustanovio da je pri ocjeni općeg uvjeta za produženje pritvora prvostepeni sud iznio konstataciju koja se odnosi na inkriminirano djelovanje optuženog „da je (zajedno sa J.H., koji je sada osuđen) nanio brojne tjelesne povrede, posebno Ć.G., što proizlazi iz medicinske dokumentacije oštećenih.

Stoga, prema mišljenju Vrhovnog suda Federacije BiH, takva konstatacija objektivno ostavlja snažan utisak da se radi o jasnoj sudskoj objavi iako se u predmetnoj fazi postupka zaključak suda može donositi samo u okviru osnovane sumnje da je optuženi (zajedno sa J.H., koji je sada osuđen) nanio brojne tjelesne ozljede, posebno Ć.G., što proizlazi iz medicinske dokumentacije oštećenih. I pri iznošenju razloga u odnosu na posebni pritvorski osnov iz člana 146. stav 1. tačka c) ZKPFBiH (na stranici 13, pasus drugi) sud je naveo da je predmetno krivično djelo počinjeno upotrebom fizičke snage i podesnih predmeta kao što je šrafciğer, kada su optuženi i ranije osuđeni H.J. oštećenom Ć.G. nanijeli oko dvadeset ubodnih i reznių rana kojim su mu nanijeli dvije teške i višestruke lake tjelesne ozljede, te da opisana brutalnost i bezobzirnost prilikom izvršenja predmetnih krivičnih djela predstavljaju naročitu okolnost koja opravdava bojazan da bi optuženi boravkom na slobodi mogao ponovo učiniti krivično djelo.

Dakle, prema ocjeni ovog suda, opisanim konstatacijama izraženim u postupku odlučivanja o trajanju pritvora optuženog, kada sud ocjenjuje samo postojanje osnovane sumnje, ali ne i

apsolutnu dokazanost odlučnih činjenica od kojih zavisi ocjena suda o krivici optuženog, prvostepeni sud je postupio suprotno odredbi člana 6. stav 2. EKLJP (koja propisuje da se svako ko je optužen za krivično djelo smatra nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica shodno zakonu), kao i odredbi člana 3. stav 1. ZKPFBiH (koja propisuje da se svako smatra nevinim za krivično djelo dok se pravosnažnom presudom suda ne utvrdi njegova krivica), te je na taj način povrijedio presumpciju nevinosti optuženog E.D. kojom je sud vezan sve dok se njegova krivica pravosnažno ne dokaže u skladu sa zakonom. Zbog navedenih razloga, ovaj sud je djelomično uvažio žalbu braniteljice optuženog E.D., ukinuo prvostepeno rješenje i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje.

Predmet broj 09 0 K 032598 22 Kž 4 od 10. juna 2022. godine - Pravo na uvid u dokaze

Činjenice i žalbeni navodi

Rješenjem Kantonalnog suda u Sarajevu broj 09 0 K 032598 22 Kv 8 od 27. maja 2022. godine osumnjičenom T.M., protiv kojeg se vodi istraga zbog krivičnih djela ubistvo iz člana 166. stav 2. tačka e) i teška krađa iz člana 287. stav 1. tačka a) u vezi sa članom 55, a sve u vezi sa čl. 31. i 54. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZFBiH), produžen je pritvor za tri mjeseca iz osnova propisanog u članu 146. stav 1. tač. b), c) i d) Zakona o krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (ZKPFBiH).

To rješenje je osporio njegov branilac, advokat D.Z. iz Sarajeva, žalbom za osumnjičenog M.T. zbog bitnih povreda odredaba krivičnog postupka i pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja. U žalbi branilac je naveo da je prvostepeni sud (nakon što je prethodno Rješenje tog suda broj 09 0 032598 22 Kv 5 od 28. februara 2022. godine ukinuto i predmet vraćen na ponovno odlučivanje) u ponovnom postupku pri donošenju sada osporenog rješenja propustio da otkloni povrede na koje je ukazano u Rješenju Vrhovnog suda FBiH broj 09 0 K 032598 22

Kž 3 od 9. maja 2022. godine. Tako je branilac osumnjičenog posebno istakao da iz rješenja koje je ukinuto proizlazi da su kao osnovani uvaženi njegovi žalbeni prigovori u kojima je zakonitost prethodnog rješenja prvostepenog suda osporio tvrdnjama - da to prethodno rješenje nije sadržavalo razloge o tome zašto se dokazi koje je on, kao branilac, tražio ne mogu dostaviti odbrani, dalje, da su u tom prethodnom rješenju izostali i razlozi na jasan prigovor odbrane iznesen na ročištu na kojem je razmatran prijedlog kantonalnih tužiteljica za produženje pritvora ranije navedenom osumnjičenom (branilac je iznio stav da je prijedlog, u smislu člana 61. stav 1. ZKPFBiH, trebalo da sadržava obrazloženje o tome koje dokaze u ovoj fazi ne treba „objelodaniti“ odbrani), te da je prethodno rješenje, što je neprihvatljivo, predstavljalo doslovno prepisan prijedlog kantonalnih tužiteljica za produženje pritvora kada je riječ o općem uvjetu za pritvor. Ti propusti su ocijenjeni kao bitne povrede odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKPFBiH koje je prvostepeni sud prilikom ponovnog odlučivanja trebalo da otkloni, a što u konkretnom slučaju nije učinjeno.

U vezi sa prethodno navedenim okolnostima, posebno je naglašeno da je branilac osumnjičenog M.T. na ročištu održanom 27. aprila 2022. godine pri izjašnjavanju o prijedlogu kantonalnih tužiteljica za produženje pritvora njegovom branjeniku (ovaj prijedlog je bio predmet rasprave i u ponovljenom postupku) sasvim određeno istakao da je odbrani uskraćeno pravo da izvrši uvid u dokaze (iz prijedloga proizlazi da su tužiteljice uskraćivanje dokaza odbrani tražile u skladu sa odredbom člana 61. stav 1. ZKPFBiH, jer bi se omogućavanjem uvida u dokaze doveo u pitanje cilj istrage). Ovim prigovorom branilac osumnjičenog je suštinski ukazao na povredu prava na odbranu osumnjičenog iz člana 312. stav 1. tačka d) ZKPFBiH.

Odluka

Imajući u vidu iznesene žalbene navode, Vrhovni sud Federacije BiH je napomenuo da je pri davanju razloga za stav da je predmetni prigovor

neprihvatljiv prvostepeni sud u rješenju koje je prethodilo naveo: „Nakon vijećanja na ročištu, a nakon izjašnjenja kantonalne tužiteljice, vanraspravno vijeće je odbilo prijedlog branioca osumnjičenog T.M. da vrši uvid u sve dokaze koji su dostavljeni sudu uz prijedlog za određivanje i produženje pritvora, ocjenjujući osnovanim prijedlog Tužilaštva da se odbrani uskrati pravo uvida u dokaze u skladu sa članom 61. stav 1. ZKPFBiH, jer je riječ o spisima čije bi otkrivanje moglo dovesti u opasnost cilj istrage, a Tužilaštvo je u prijedlogu za produženje pritvora u pogledu osnovane sumnje da je osumnjičeni počinio krivična djela za koja se tereti navelo i obrazložilo dokaze, pa je odbrana imala priliku da se na njih izjasni.“ Te navode prvostepeni sud je ponovio u cijelosti i u rješenju donesenom u ponovljenom postupku, pa je ono, također, ostalo bez razloga o ovoj odlučnoj činjenici. Ta ocjena nije dovedena u pitanje činjenicom da je u pobijanom rješenju prvostepeni sud nakon prethodnih konstatacija ponovio da se ne mogu dostaviti dokazi odbrani, jer se Tužilaštvo tome protivi, te da sud pri ovakvom izričitom stavu Tužilaštva ne može samoinicijativno dostavljati braniocu dokaze iz istrage.

Valja posebno istaći i to da je u rješenju ovog suda o ukidanju od 9. maja 2022. godine jasno naznačeno da se „osnovano žalbom branitelja osumnjičenog ukazuje da je tužitelj, u smislu odredbe člana 61. stav 1. ZKPFBiH, imao obavezu da konkretno u prijedlogu obrazloži koje dokaze ne treba ‘objelodaniti’ odbrani, a da, s tim u vezi, prvostepeni sud takav prijedlog tužitelja kritički ocijeni i razmotri, a ne samo da ga nekritički prihvati bez davanja adekvatnog obrazloženja, zbog čega je učinjena bitna povreda odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKPFBiH“, te da prvostepeni sud prilikom ponovnog odlučivanja tu bitnu povredu nije otklonio.

Naime, ovaj sud je ustanovio da osporeno rješenje (u vezi sa ranije navedenom okolnosti) ponovo ne sadrži potrebnu analizu i razloge za stav da je prijedlog za uskraćivanje dokaza odbrani, zbog dovođenja u pitanje cilja istrage,

u svemu opravdan. Dakle, očigledno je da je prvostepeni sud, postupajući na ranije navedeni način, propustio da postupi prema uputama iz Rješenja ovog suda koje je ukinuto broj 09 0 K 032598 22 Kž 3 od 9. maja 2022. godine, te da je na taj način počinio bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 2. u vezi sa članom 331a. stav 4. ZKPFBiH.

**Predmet broj 04 0 K 011650 21 Kž
od 6. jula 2022. godine – Pravo
na nužnu odbranu u slučaju
sporazumnog fizičkog obračuna**

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Kantonalnog suda u Zenici broj 04 0 K 011650 20 K od 5. jula 2021. godine optuženi A.I. proglašen je krivim zbog krivičnog djela ubistvo iz člana 166. stav 1. u vezi sa članom 28. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZFBiH) i osuđen na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine. Istom presudom, na osnovu člana 78. stav 1. KZFBiH, optuženom A.I. je izrečena mjera sigurnosti oduzimanja predmeta koji je upotrijebljen pri izvršenju krivičnog djela, tj. noža sa plastičnom drškom, crne boje, dužine 22 cm, sa dužinom sječiva 10 cm i natpisom „Bahco-Made in Sweden“.

Protiv te presude žalbu je izjavio kantonalni tužilac iz Zenice, kao i branilac optuženog A.I. Žalba branioca je koncipirana tako da se njome, zapravo, osporavaju potpunost i pravilnost činjeničnog stanja utvrđenog pobijanom presudom. Tako, branilac prvenstveno ukazuje na to da je optuženi postupao u nužnoj odbrani, ili u njenom prekoračenju, pozivajući se pri tome na iskaz optuženog prema kojem je oštećeni nepozvan došao u mjesto u kojem živi optuženi, i to u blizinu njegove kuće, da iz poruka sa mobitela oštećenog proizlazi da je on tražio optuženog da se sukobe pri čemu mu je upućivao prijatnje, te da je oštećeni, obilazeći svoju kuću, vidio u blizini auto optuženog. Pri tome optuženi nije ponio sa sobom nož s namjerom da oštećenog liši života, nego zbog straha da će ga ovaj napasti i da bi se odbranio. Stoga,

smatra da je sud pogrešno utvrdio da je postojao prethodni telefonski dogovor između optuženog i oštećenog o mjestu i vremenu susreta, kao i daljnji slijed događaja koji se odnosi na okolnost da je optuženi oštećenom prvi zadao udarac u predjelu lica.

Odluka

S obzirom na to da je žalba branioca optuženog koncipirana tako da kao polaznu osnovu za svoje tvrdnje koristi iskaz optuženog (s tim da u žalbi iznosi i navode koji nisu sadržani u tom iskazu), ovaj sud je primijetio da optuženi u svom iskazu nije ni izjavio da je sa sobom ponio nož zbog straha da će ga oštećeni napasti i da bi se odbranio, nego da je tek po izlasku iz kuće vidio da se u jakni koju je obukao nalazi nož koji, inače, koristi pri pripremi hrane za pse. Međutim, i prema ocjeni ovog suda, neprihvatljiv je iskaz optuženog u tom dijelu, kao i u dijelu da nije postojao prethodni dogovor o susretu sa oštećenim, jer iz dokaza na koje se prvostepeni sud pozvao proizlazi suprotno. Prije svega, iz poruka koje su optuženi i oštećeni razmjenjivali proizlazi da je oštećeni pitao optuženog za mjesto susreta („Hajde reci mjesto“) i da je optuženi pristao da se susretu kada je na pitanje oštećenog gdje je, odgovorio „Evo me kući“ i „Ajde“, a potom „Samo da završim Best“. Iako nije sporno da su poruke oštećenog bile agresivne i da su upućivale na sukob (npr. „Ne možeš se, brato, od mene sakrit, sad ćeš vidit jesi l' mafija il' nisi“), što ni oštećeni ne negira u svom iskazu, iz navedenog slijedi da nije prihvatljiv žalbeni navod da je oštećeni došao pred kuću optuženog nepozvan i bez prethodnog dogovora kako bise sa njim sukobio, niti se mogu prihvatiti navodi iz iskaza optuženog da je izašao iz kuće, jer je očekivao da bi se oštećeni tu mogao pojaviti. Uostalom, imajući u vidu da oštećeni i optuženi ne žive u istom mjestu, posve je nelogično da se slučajno sretnu baš u vrijeme kada je oštećeni svojim vozilom došao u Šije i kada je optuženi krenuo od kuće, ako se o tome nisu prethodno dogovorili. Slijedeći to, nije prihvatljiv ni navod optuženog da je nož kojim je ubo oštećenog sasvim slučajno bio u jakni koju je obukao i da ga

je tek po izlasku iz kuće primijetio, nego da je, i prema ocjeni ovog suda, optuženi nož sa sobom ponio s namjerom da oštećenog liši života, kako je to pravilno utvrdio i prvostepeni sud.

Dakle, kako je prvostepeni sud u pobijanoj presudi pravilno naveo razloge zbog kojih smatra da u postupanju optuženog nema nužne odbrane, smatrajući da je optuženi po prethodnom dogovoru došao na lice mjesta i pri tome sa sobom ponio nož kojim je zadao ubode oštećenom (o čemu je i prethodno bilo riječi), slijedi da se u konkretnom slučaju radilo o sporazumu na fizički obračun između optuženog i oštećenog u koji su se obojica upustila, zbog čega nije značajna okolnost ko je od njih drugom zadao prvi udarac. Pošto branilac žalbom nije doveo u pitanje pravilnost tih razloga suda, onda se samom tvrdnjom da je oštećeni zadao prvi udarac optuženom ne može dovesti u pitanje pravilnost zaključka prvostepenog suda da u radnjama optuženog nema elementa nužne odbrane.

Predmet broj 04 0 K 012295 22 Kž 4 od 16. augusta 2022. godine – Izostanak razloga za zaključak o nezakovitosti dokaza

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Kantonalnog suda u Zenici broj 04 0 K 012295 21 K od 2. marta 2022. godine optuženi C.M., Š.H. i D.R. su oslobođeni optužbe da su počinili krivično djelo organizirana trgovina ljudima iz člana 210b. stav 1. u vezi sa krivičnim djelom trgovina ljudima iz člana 210a. stav 2. u vezi sa članom 31. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine (KZFBiH). Istom presudom optuženi C.M. i Š.H. su proglašeni krivim da su učinili krivično djelo zapuštanje ili zlostavljanje djeteta ili maloljetnika iz člana 219. stav 2. u vezi sa stavom 1. i članom 31. KZFBiH, pa je sud optuženog C.M. osudio na kaznu zatvora u trajanju od jedne godine, a optuženu Š.H. osudio na kaznu zatvora u trajanju od deset mjeseci.

Protiv ove presude, pored braniteljica optuženih C.M. i Š.H., žalbu je izjavila i kantonalna tužiteljica iz Zenice zbog bitne povrede odredaba krivičnog postupka, pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja i odluke o krivičnopravnoj sankciji. Uz žalbu je priložila i relevantne naredbe Općinskog i Kantonalnog suda u Zenici. Tom prilikom je istakla da smatra da je pobijana presuda u svom oslobađajućem dijelu nezakonita, jer je prvostepeni sud njenim donošenjem načinio bitne povrede odredaba krivičnog postupka. S tim u vezi, kantonalna tužiteljica u žalbi je ukazala na to da prvostepeni sud nije mogao, na osnovu prigovora koje su braniteljice optuženih iznijele u završnim riječima, proglasiti posebne istražne radnje nezakonitim dokazima samo zbog toga što kantonalna tužiteljica nije uložila naredbe o provođenju posebnih istražnih radnji u spis suda, pa je iz pobijane presude nejasno kako je prvostepeni sud provjerio osnovanost prigovora braniteljica i na osnovu čega je utvrdio da se radi o nezakonitim dokazima. Smatrala je da je prvostepeni sud takvim postupanjem povrijedio načelo jednakosti u postupanju. Osim toga, naglasila je da su odbrane optuženih, kao i prvostepeni sud imali kao dokaze naredbe za provođenje posebnih istražnih radnji, koje su priložene uz prijedlog za određivanje pritvora optuženim (tada osumnjičenim) u predmetu broj 04 0 K 012295 21 Kpp, a Kpp faza predstavlja sastavni dio predmetnog spisa.

Odluka

Uvidom u spis predmeta slijedi da je odbrana optuženih u završnim riječima istakla prigovore nezakovitosti posebnih istražnih radnji zbog toga što kantonalna tužiteljica nije uložila naredbe o provođenju posebnih istražnih radnji. Pri ocjeni osnovanosti ovih prigovora prvostepeni sud je pošao od stava izraženog u Odluci Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine broj 04 0 K 00702 17 Kž od 2. aprila 2019. godine prema kojem „okolnost da braniteljica optuženog tokom glavnog pretresa nije osporavala materijalne dokaze optužbe ne dovodi do gubitka prava na izjavljivanje takvog prigovora u žalbi protiv prvostepene presude“.

Iz obrazloženja pobijane presude (str. 10. i 11) proizlazi da je prvostepeni sud citirao relevantne odredbe procesnog zakona (čl. 130. stav 1, 132. stav 1. i 135. ZKPFBiH) nakon čega je ustanovio da su dokazi koji su dobiveni provođenjem posebnih istražnih radnji nezakoniti, jer su pribavljeni bez naredbi sudije za prethodni postupak, s obzirom na to da kantonalna tužiteljica nije dokazala da one postoje. Međutim, kako se to osnovano ukazuje žalbom kantonalne tužiteljice, ovom sudu je ostalo nejasno na osnovu čega je prvostepeni sud provjerio osnovanost prigovora braniteljica i, s tim u vezi, utvrdio da se radi o nezakonitim dokazima. Sama okolnost da kantonalna tužiteljica nije uložila naredbe o provođenju posebnih istražnih radnji ne znači da su posebne istražne radnje preduzete bez prijedloga tužioca, odnosno bez naredbi nadležnog suda i da se radi o nezakonitim dokazima u smislu odredbe člana 11. stav 2. ZKPFBiH. Naime, prema odredbi člana 312. stav 1. tačka k) ZKPFBiH, bitna povreda odredaba krivičnog postupka postoji, između ostalog, ako pobijana presuda uopće ne sadrži razloge, ili ako u njoj nisu navedeni razlozi o odlučnim činjenicama. Ispitujući razloge date u obrazloženju pobijane presude, ovaj sud je ustanovio da takvi razlozi ne zadovoljavaju standard da se oni mogu smatrati razlozima o odlučnim činjenicama. Dakle, pošto su u pobijanoj presudi za ovakav stav suda izostali razlozi jasni i određeni u svemu, vijeće ovoga suda ocijenilo je da su osnovani istaknuti žalbeni prigovori kantonalne tužiteljice s obzirom na to da je njima suštinski ukazano na bitnu povredu odredaba krivičnog postupka iz člana 312. stav 1. tačka k) ZKPFBiH.

Postojanje navedene bitne povrede odredaba krivičnog postupka ne mogu anulirati razlozi suda navedeni na strani 11. obrazloženja pobijane presude: „da se tužiteljica poziva na naredbe i iz jednog i iz drugog predmeta, te obrazlaže da će sve provedene radnje ‘pokriti’ naredbama“, jer je na upit suda upućen kantonalnoj tužiteljici na glavnom pretresu, održanom 26. januara 2022. godine, a prilikom slušanja presretnutih

razgovora, zašto se vraća na 2020. godinu, s obzirom na to da se došlo do sredine 2021. godine, tužiteljica odgovorila da „ove naredbe o provođenju posebnih istražnih radnji koje sad slušamo iz 2020. godine to su naredbe iz drugog predmeta, odnosno iz ‘droga’, a naredbe koje smo dobili u ovom predmetu za posebne istražne radnje su iz 2021. godine, pa smo onda preslušavali po našim naredbama i vratila sam se u naredbe ‘droga’ jer sam išla po naredbama koje smo dobili u ovom predmetu, a ovo ćemo ‘pokriti’ naredbama iz ‘droga’, jer taj postupak je još uvijek u toku.“

Naime, ovakve navode prvostepenog suda nije mogao da prihvati ovaj sud kao razloge o odlučnim činjenicama, tj. da su posebne istražne radnje preduzete bez prijedloga tužioca, odnosno bez naredbi nadležnog suda, i da se zbog toga radi o nezakonitim dokazima u smislu odredbe člana 11. stav 2. ZKPFBiH. Ovo tim prije što iz obrazloženja pobijane presude (strana 14, posljednji pasus) slijedi da je u postupku pred prvostepenim sudom ispitan kao svjedok B.A., policijski službenik, čiji iskaz je interpretirao prvostepeni sud, a da iz njegovog iskaza proizlazi da su provodili posebne istražne radnje (nadzor i tehničko snimanje telekomunikacija) najprije po naredbama Općinskog suda u Zenici na dokumentiranju krivičnih djela iz oblasti zloupotrebe opojnih droga, a da su kasnije, analizom presretnutih telefonskih razgovora, došli do saznanja da osumnjičeni preduzimaju i radnje koje se mogu okarakterizirati kao trgovina ljudima. Posljedica toga (nakon što su upoznali Tužilaštvo s navedenim) bilo je izdavanje Kantonalnog suda u Zenici naredbi o provođenju posebnih istražnih radnji po kojima su postupali.

Budući da je, zbog navedenih razloga, utvrđeno da su učinjene bitne povrede odredaba krivičnog postupka, ovaj sud, na osnovu člana 330. stav 1. tačka a) ZKPFBiH, uvažavanjem žalbe kantonalne tužiteljice, pobijanu presudu je ukinuo i predmet vratio prvostepenom sudu na ponovno suđenje.

**Predmet broj 65 0 Rs 460762 22
Rev od 24. maja 2022. godine – Da
li je pravno valjan ugovor koji
je kao zastupnik pravnog lica
zaključila ovlaštena osoba koja
u vrijeme njegovog zaključenja
nije bila upisana u sudski
registar kao osoba ovlaštena za
zastupanje tog pravnog lica**

Činjenice

Prvostepenom Presudom Općinskog suda u Sarajevu broj 65 0 Rs 460762 14 Rs od 22. decembra 2017. godine obavezan je tuženi da tužiocu isplati na ime neisplaćene netoplaće za period od 1. novembra 2013. godine do 31. januara 2014. godine ukupan iznos od 24.532,03 KM, na ime troškova službenog putovanja iznos od 1.216,29 KM, na ime otpremnine iznos od 96.000,00 KM, kao i na ime naknade prema članu 19. Ugovora o radu, za period od 1. februara 2014. godine do 31. marta 2014. godine, iznos od 8.193,60 KM, sve sa zakonskom zateznom kamatom decidirano utvrđenom u navedenoj presudi.

Drugostepenom Presudom Kantonalnog suda u Sarajevu broj 65 0 Rs 460762 18 Rsž od 23. decembra 2021. godine žalbe tužioca i tuženog su odbijene kao neosnovane i prvostepena presuda je potvrđena.

Nižestepeni sudovi su utvrdili da je prema odluci Nadzornog odbora društva „B.“ d.d. Sarajevo 17. oktobra 2012. godine prestalo ovlaštenje lica koje je do tada imalo ovlaštenje da zastupa tuženog, te da je za direktora navedenog društva imenovan N.P., na period od četiri godine, počevši od 18. oktobra 2012. godine. Dalje, N.P. je 18. oktobra 2012. godine sa tuženim zaključio Ugovor o ovlaštenjima, odgovornostima i pravima direktora Društva prema kojem se u njegova ovlaštenja ubrajaju zaključivanje i otkazivanje ugovora o radu sa zaposlenicima. Te odluke su notarski obrađene u skladu sa Statutom društva „B.“ d.d. Sarajevo i zakonskim propisima, ali N.P. nije upisan kao ovlašteno

lice tuženog u sudski registar iako je postupak upisa u spornom periodu bio u toku. Također, prema ocjeni nižestepeni sudova, ugovor o radu koji je tužilac zaključio sa tuženim nije ništav pravni posao, jer nije protivan prinudnim propisima (član 103. Zakona o obligacionim odnosima, u daljnjem tekstu: ZOO), budući da je zaključen u skladu sa odredbom člana 21. Zakona o radu, a ovlaštenje zastupnika tuženog N.P. za zaključivanje spornog ugovora proizlazi iz Odluke Nadzornog odbora o imenovanju navedenog lica za direktora tuženog.

Blagovremeno izjavljenom revizijom tuženi je pobijao drugostepenu presudu u dosuđujućem dijelu zbog povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava.

Odluka

Nakon što je ispitao pobijanu presudu u dijelu koji se osporava revizijom i u granicama razloga navedenih u reviziji, ovaj sud je odlučio da revizija nije osnovana, te da pravilna ocjena nižestepeni sudova da utvrđena činjenica da potpisnik ugovora nije bio upisan u sudski registar kao ovlaštena osoba tuženog ne upućuje na zaključak da je predmetni ugovor protivan prinudnim propisima i da je zbog toga ništav.

Naime, tačno je da, prema odredbi člana 4. Zakona o registraciji poslovnih subjekata u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“ br. 27/05, 68/05, 43/09 i 63/14), trenutkom upisa u registar faktičke činjenice koje se odnose na subjekt upisa postaju pravne, odnosno da se konstituiraju određena prava i djelovanje registracije prema trećim osobama (načelo konstitutivnosti registracije). Međutim, to ne znači da ugovor koji je kao zastupnik zaključila osoba koja nije upisana u sudski registar samo zbog tog razloga neće imati pravno dejstvo između ugovornih strana.

Dakle, čak i da zastupnik tuženog nije imao potrebno ovlaštenje za zaključivanje predmetnog ugovora, a sudovi su utvrdili da jeste, što

potvrđuju odluke nadležnog organa tuženog na koje su se pozvali, ugovor koji neko lice zaključio kao punomoćnik u ime drugoga bez njegovog ovlaštenja obavezuje neovlašteno zastupanog ako on ugovor naknadno odobri, shodno odredbi člana 88. ZOO.

U ovom postupku je utvrđena i činjenica da je sporni ugovor o radu izvršavan na način da je tužilac obavljao poslove direktora Sektora za razvoj poslovanja tuženog, a da mu je tuženi isplaćivao plaće za obavljeni rad. Pošto je tuženi nastavio to činiti i nakon prestanka ovlaštenja N.P. i imenovanja novog vršioca dužnosti direktora Društva, koji je upisan u sudski registar, proizlazi da je ugovor sa tužiocem zaključio ovlaštenu zastupnik, pa poštenije utvrđeno da je ugovor raskinut ili poništen, nego da je njegovo važenje prestalo istekom vremena na koje je bio zaključen, pravilan je i pravni zaključak nižestepenih sudova o postojanju obaveze tuženog da svoje obaveze iz tog ugovora ispuni. Zbog toga, revizioni navodi tuženog kojim se osporava zaključak suda o pravnoj valjanosti predmetnog ugovora nisu osnovani.

Predmet broj 01 U 014006 19 Uvp od 26. oktobra 2022. godine – Da li korisnicima prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja koji su pravo na penziju stekli prema Uredbi o povoljnijim uvjetima za stjecanje prava na starosnu penziju vojnih osiguranika Vojske Federacije BiH pripada pravo na zakonsko uvećanje penzije za 5% u skladu sa članom 140. stav 3. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju FBiH

Činjenice i navodi iz zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke

Presudom Kantonalnog suda u Bihaću broj 01 0 U 014006 18 U od 29. januara 2019. godine odbijena je kao neosnovana tužiočeva tužba podnesena protiv osporenog Rješenja broj FZ3/2/2-35-1-52-33/05 od 9. augusta 2018. godine tuženog Federalnog zavoda za penzijsko

i invalidsko osiguranje Mostar, kojim je odbijena njegova žalba izjavljena protiv Rješenja direktora Kantonalne administrativne službe tuženog za Unsko-sanski kanton u Bihaću broj FZ4/2/1-35-1-80379-5/17, MB: 1042373349, JMB: 2207958110007 od 28. juna 2018. godine. Tim prvostepenim rješenjem odbijen je tužiočev zahtjev za utvrđivanje povećanja visine starosne penzije za 5% počevši od 1. marta 2018. godine.

Iz obrazloženja pobijane presude i stanja upravnog spisa proizlazi da je prvostepeni sud utvrdio da je tužilac počevši od 1. juna 2004. godine korisnik starosne penzije na osnovu rješenja prvostepenog organa od 11. oktobra 2004. godine, ostvarene prema Uredbi o povoljnijim uvjetima za stjecanje prava na starosnu penziju vojnih osiguranika Vojske Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine" br. 18/04, 27/04 i 47/04), da je ostvareno pravo prema navedenoj uredbi potvrđeno Zakonom o potvrđivanju prava na prijevremenu starosnu penziju ostvarenu pod povoljnijim uvjetima („Službene novine Federacije BiH“ br. 42/11 i 37/12), da je privremenim rješenjem od 18. jula 2013. godine tužiocu određen novi iznos prijevremene povoljnije starosne penzije počevši od 1. augusta 2013. godine u skladu sa odredbom člana 3. stav 1. Zakona o prijevremenom povoljnijem penzionisanju branilaca odbrambeno-oslobodilačkog rata ("Službene novine Federacije BiH" broj 41/13), da je tužilac 18. maja 2018. godine podnio zahtjev za utvrđivanje povećanja visine starosne penzije za 5% u skladu sa članom 140. stav 3. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju ("Službene novine Federacije BiH" br. 13/2018 i 93/2019 – odluka US, 90/2021 i 19/2022) da je ovaj zahtjev odbijen rješenjem prvostepenog organa od 28. juna 2018. godine zbog toga što je tužilac pravo na penziju ostvario prema Uredbi o povoljnijim uvjetima za stjecanje prava na starosnu penziju vojnih osiguranika Vojske Federacije Bosne i Hercegovine, dakle, prema propisu koji je *lex specialis* u odnosu na Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju, pa mu ne pripada povećanje penzije utvrđeno članom

140. stav 3) Zakona, koji je opći propis i koji se odnosi samo i isključivo na korisnike prava koji su prava ostvarili prema općem propisu, da je tuženi organ, rješavajući o tužiočevoj žalbi izjavljenoj protiv rješenja prvostepenog organa, žalbu odbio, što je prvostepeni sud ocijenio pravilnim zbog čega je u pobijanoj presudi tužbu ocijenio kao neosnovanu i odbio je, jer je ocijenio da je tuženi organ na potpuno i pravilno utvrđeno činjenično stanje u ovoj upravnoj stvari pravilnom primjenom procesnog i materijalnog prava donio zakonitu odluku odbijajući tužiočev zahtjev za utvrđivanje povećanja visine starosne penzije za 5% u skladu sa članom 140. stav 3. Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju.

Blagovremeno podnesenim zahtjevom za vanredno preispitivanje sudske odluke tužilac je osporio zakonitost i pravilnost pobijane presude zbog povrede Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, Zakona o prijevremenom povoljnijem penzionisanju branilaca odbrambeno-oslobodilačkog rata, Zakona o upravnom postupku, Ustava Federacije BiH, odredaba protokola uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i povrede Zakona o zabrani diskriminacije. Posebno je istakao da je tuženi zanemario činjenicu da su lica penzionisana prema uredbama i mimo svoje volje, jer je propis koji je donijela Federacija nametnula međunarodna zajednica radi smanjenja ljudskih potencijala, te da je istoj kategoriji ciljano raskinut radni odnos pod određenim uvjetima i jasno definiranim pravima.

Odluka

Razmatrajući prethodno izneseno, Vijeće Vrhovnog suda Federacije BiH je zaključilo da je iz stanja upravnog spisa i sadržine donesenih rješenja evidentno da su penzioni organi, suprotno tužiočevim tvrdnjama, pravilno i zakonito riješili tužiočev zahtjev zbog toga što je tužilac ostvario pravo na penziju prema Uredbi o povoljnijim uvjetima za stjecanje prava na starosnu penziju vojnih osiguranika Vojske Federacije Bosne i Hercegovine, dakle, prema propisu koji je *lex specialis* u odnosu na Zakon

o penzijskom i invalidskom osiguranju, pa mu ne pripada povećanje penzije utvrđeno članom 140. stav 3. Zakona koji je opći propis i koji se odnosi samo i isključivo na korisnike prava koji su ostvarili prava prema općem propisu. Navedenom odredbom je razjašnjeno da su korisnici prava iz penzijsko-invalidskog osiguranja koji su ostvarili pravo od 31. jula 1998. godine do 31. decembra 2007. godine prema općim propisima, a kojima pripada povećanje penzije od 5% navedeno pravo ostvarili primjenom odredaba Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službene novine Federacije BiH“ br. 29/98, 49/00, 32/01, 73/05, 59/06, 4/09 i 55/12) uz ispunjenje uvjeta propisanih na jedinstven način za sve podnosiocje zahtjeva koji su se, kada se radi o starosnoj penziji, odnosili na određeni broj godina penzijskog staža i godina života, uz obavezu da su uplaćeni svi doprinosi za penzijsko-invalidsko osiguranje. Uvjeti koje je u konkretnom slučaju tužilac morao ispuniti da bi ostvario pravo primjenom Uredbe o povoljnijim uvjetima za stjecanje prava na starosnu penziju vojnih osiguranika Vojske Federacije BiH bili su u velikoj mjeri povoljniji, a primjenom Uredbe prema kojoj je ostvario pravo kao posebnog propisa penzijski osnov bio je znatno povoljniji u odnosu na korisnike prava prema općim uvjetima iz čega proizlazi i namjera zakonodavca, propisana u Zakonu o penzijskom i invalidskom osiguranju, koji je na snagu stupio 1. marta 2018. godine, da se na određeni način poboljša materijalna situacija korisnika prava na penziju prema općim propisima koji su pravo na penziju ostvarili u periodima propisanim članom 140. Zakona. Iz toga, dalje, proizlazi da, u slučaju da je zakonodavac imao namjeru da se povećanje penzije izvrši i korisnicima prava prema posebnim propisima, to bi bilo decidirano propisano i takvi propisi bi bili taksativno nabrojani, pri čemu je povećanje penzije od 5% i 10% zakonodavac propisao u prelaznim i završnim odredbama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju, koji za predmet ima obavezno i dobrovoljno penzijsko-invalidsko osiguranje, kao i prava i obaveze na osnovu tih osiguranja.

Imajući u vidu detaljno izložene razloge zbog kojih tužiocu ne pripada povećanje penzije

propisano samo za korisnike penzija prema općim propisima, date u obrazloženju osporenog rješenja i pobijane presude, koji nisu dovedeni u pitanje navodima zahtjeva za vanredno preispitivanje sudske odluke koji u cijelosti predstavljaju ponavljanje ranije iznesenih navoda

u upravnom postupku i u upravnom sporu, ovaj sud je zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke ocijenio neosnovanim, pa je primjenom člana 46. stav 1. Zakona o upravnim sporovima odlučio kao u izreci ove presude.

Novine u jurisprudenciji Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine

► Pripremila: Mirela Adžajlić Hodžić, Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine

Uvod

Za ovaj broj časopisa *Pravna hronika* Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine izdvojio je tri presude i jedno rješenje iz druge polovine 2022. godine, i to dvije presude i jedno rješenje iz oblasti građanskog prava i jednu presudu iz oblasti krivičnog prava.

Rješenje broj 96 0 Ps 000306 22 Pvl – Zahtjev za izmjenu odluke - član 377. Zakona o parničnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Brčko distrikta Bosne i Hercegovine“ br. 28/18 i 6/21)

Činjenice i zahtjev za izmjenu odluke

Rješenjem Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 Ps 000306 17 Rev od 20. decembra 2017. godine odlučeno je da se M.S., advokat iz B., kažnjava novčanom kaznom od 1.000,00 KM zbog vrijeđanja suda učinjenog u reviziji izjavljenoj 11. augusta 2017. godine protiv Presude Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 Ps 000306 16 Pž 3.

Rješenjem Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 P 000306 18 Pž 4 od 26. marta 2018. godine žalba M.S., advokata iz B., odbijena je i Rješenje Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 Ps 000306 17 Rev od 20. decembra 2017. godine potvrđeno.

Odlukom o dopustivosti i meritumu Ustavnog suda Bosne i Hercegovine broj AP 2723/18 od 26. marta 2020. godine apelacija M.S. je u jednom dijelu odbijena kao neosnovana, dok je u drugom dijelu odbačena kao nedopuštena.

Suprotno navedenim odlukama pravosudnih organa u Bosni i Hercegovini, Evropski sud za ljudska prava u Strazburu u presudi Četvrtog odjela Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Simić protiv Bosne i Hercegovine*, broj aplikacije 39764/20, od 17. maja 2022. godine, između ostalog, odlučio je da je novčanim kažnjavanjem aplikanta (advokata M.S.) zbog nepoštivanja suda povrijeđen član 10. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljnjem tekstu: EKLJP).

Advokat M.S. podnio je zahtjev za izmjenu odluke u smislu člana 377. Zakona o parničnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Odluka

Slijedeći navedeno, a pošto je Evropski sud za ljudska prava u Strazburu u konkretnom slučaju utvrdio da je novčanim kažnjavanjem M.S. zbog nepoštivanja suda povrijeđen član 10. EKLJP, te pošto je advokat M.S. u roku koji je ostavljen zakonom od 30 dana od konačnosti presude Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu ovom sudu dostavio zahtjev za izmjenu odluke, Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine usvojio je zahtjev advokata M.S. za izmjenu Rješenja Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 P 000306 18 Pž 4 od 26. marta 2018. godine i ukinuo Rješenje Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 P 000306 18 Pž 4 od 26. marta 2018. godine i Rješenje Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 P 000306 17 Rev od 20. decembra 2017. godine, te obavezao Brčko distrikt Bosne i Hercegovine da advokatu M.S. nadoknadi troškove postupka izmjene odluke.

Presuda broj 96 0 P 144076 22 Gž – Utvrđivanje diskriminacije i isplata toplog obroka

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 P 144076 21 P od 12. maja 2022. godine (u daljnjem tekstu: prvostepena presuda) odbijen je tužbeni zahtjev tužiteljice (koja je zaposlenica Vlade Brčko distrikta Bosne i Hercegovine) kojim je tražila, prvo, da se utvrdi da ju je tuženi Brčko distrikt Bosne i Hercegovine doveo u diskriminirajući položaj u odnosu na radnike zaposlene u javnim preduzećima i privatnom sektoru Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, odbijajući da joj utvrdi visinu, obračuna i isplati naknadu za topli obrok za određeni vremenski period a, zatim, i da se obaveže tuženi Brčko distrikt

Bosne i Hercegovine da otkloni diskriminaciju tako što će joj nadoknaditi materijalnu štetu po osnovu neisplaćenih naknada za troškove toplog obroka za dati vremenski period. Prvostepenom presudom odbijen je i eventualni tužbeni zahtjev tužiteljice kojim je tražila da se obaveže tuženi Brčko distrikt Bosne i Hercegovine da joj na ime naknade za topli obrok za određeni vremenski period isplati određeni iznos.

Kada je obrazlagala žalbene razloge zbog kojih pobija prvostepenu presudu, tužiteljica je u žalbi u bitnome ponovila razloge koje je iznosila i tokom prvostepenog postupka uz dodatne navode da je prvostepeni sud pogrešno zaključio da tužiteljica „nije učinila vjerovatnim postojanje diskriminacije“ baš kao što je pogrešno izveo zaključak i da zaposlenici u javnim preduzećima i zaposlenici u privatnom sektoru ne mogu predstavljati odgovarajuće uporedne kategorije (komparatore) sa zaposlenicima u organima javne uprave i institucijama Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: javni sektor). Slijedeći to, prema mišljenju tužiteljice, prvostepeni sud je „propustio da pravilno primijeni odredbu člana 15. Zakona o zabrani diskriminacije prema kojoj je tužiteljica na nesumnjiv način dokazala vjerovatnim postojanje diskriminacije, te teret dokazivanja prebacila na drugu stranku u parnici“. Pored navedenog, a u vezi sa odbijanjem eventualnog tužbenog zahtjeva, tužiteljica je navela da prvostepeni sud pogrešno izvodi zaključak da se u konkretnom slučaju primjenjuje samo Zakon o plaćama i naknadama u organima javne uprave i institucijama Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, kao specijalni zakon, koji isključuje primjenu drugih propisa, pa tako i Zakona o radu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: ZOR).

Odluka

Prema ocjeni Apelacionog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, tužiteljica žalbom nije dovela u pitanje pravilnost i zakonitost prvostepene presude. Naime, odredbom člana 15. stav (1) Zakona o zabrani diskriminacije

regulirano je da u svim postupcima predviđenim ovim zakonom, kada osoba ili druga osoba, na osnovu dokaza koji su njima na raspolaganju, učini vjerovatnim da je došlo do diskriminacije, teret dokazivanja da nije došlo do diskriminacije leži na suprotnoj strani. U tom smislu, da bi došlo do prebacivanja tereta dokazivanja sa tužiteljice na tuženog (na čemu tužiteljica sve vrijeme ustrajava), tužiteljica mora dokazati *prima facie* (na prvi pogled) diskriminaciju. Prema pravilu o *prima facie* diskriminaciji, dokazivanje diskriminacije je podijeljeno u dvije faze. U prvoj fazi tužilac treba dokazati činjenice iz kojih sud može izvesti zaključak o vjerovatnosti da ga je tuženi diskriminirao. Tada se teret dokazivanja prebacuje na tuženog koji u drugoj fazi mora učiniti izvjesnim da diskriminacije nije bilo. U tom smislu neuspjeh dokazivanja *prima facie* diskriminacije ima negativnu posljedicu za tužioca, a neuspjeh pobijanja zaključka o postojanju *prima facie* diskriminacije ima negativnu posljedicu za tuženog.

Pored navedenog, ovaj sud, također, primjećuje da se zahtjevu tužiteljice za utvrđenje da se postupanje tuženog na štetu tužiteljice ima okvalificirati kao diskriminacija ne može udovoljiti, između ostalog, ni zbog toga što u konkretnom slučaju nedostaje i stvarna ili hipotetička uporedna osoba ili grupa (komparator). Naime, prvostepeni sud pravilno zaključuje da u konkretnom slučaju zaposlenici u javnim preduzećima i pravnim osobama iz privatnog sektora ne mogu predstavljati osobe s kojima bi se tužiteljica mogla uporediti, jer o pravu na topli obrok navedenih zaposlenika nije (direktno) odlučivao tuženi, već njihovi poslodavci (kao samostalni pravni subjekti), na temelju svojih općih pravnih akata.

Kada su u pitanju žalbeni navodi tužiteljice u pogledu odluke prvostepenog suda u vezi sa eventualnim tužbenim zahtjevom, ovaj sud smatra da tužiteljica žalbom nije dovela u pitanje pravilnost i zakonitost prvostepene presude ni u tom dijelu s obzirom na to da ovaj sud smatra da je prvostepeni sud pravilno primijenio materijalno pravo na utvrđeno činjenično stanje.

Naime, tačni su žalbeni navodi tužiteljice da je članom 96. stav (1) tačka e) ZOR-a regulirano da poslodavac radniku isplaćuje i druga primanja po osnovu rada, pa tako i trošak jednog toplog obroka za vrijeme jednog radnog dana, kao i u slučaju obavljanja prekovremenog rada dužeg od tri sata dnevno, ukoliko kod poslodavca nije organizirana ishrana radnika, baš kao što su tačni žalbeni navodi da je stavom (4) istog člana regulirano da se visina i način ostvarivanja primanja iz st. (1) i (3) ovog člana utvrđuju općim aktom, te da je članom 176. ZOR-a regulirano da su poslodavci dužni uskladiti pravilnike o radu i druge akte sa odredbama ovog zakona u roku od šest mjeseci od dana njegovog stupanja na snagu. Međutim, suprotno rezoniranju tužiteljice, a kako je to prvostepeni sud pravilno ustanovio, nema mjesta za primjenu odredbe čl. 96. i 176. ZOR-a u konkretnoj pravnoj stvari. Naime, pravilnim tumačenjem odredbe člana 1. ZOR-a može se izvesti zaključak da je zakonodavac ostavio mogućnost da se posebnim zakonom drugačije odredi (uredi) pitanje prava, obaveza i odgovornosti iz radnog odnosa i drugi odnosi po osnovu rada u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine, pa kada je to tako, nema mjesta za zaključak tužiteljice da se, i pored takve (jasne i decidirane) odredbe člana 1. ZOR-a, u konkretnom slučaju imaju primijeniti odredbe člana 96. stav (1) tačka e) ZOR-a s obzirom na to da je problematika „drugih primanja po osnovu rada“ regulirana posebnim zakonom - Zakonom o plaćama i naknadama u organima javne uprave Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Dakle, odredbom člana 1. ZOR-a zakonodavac je ostavio mogućnost da se posebnim zakonom drugačije odredi (uredi) pitanje prava, obaveza i odgovornosti iz radnog odnosa u Brčko distriktu Bosne i Hercegovine nego što je to slučaj sa odredbama ZOR-a, a da nije u toj (ili bilo kojoj drugoj odredbi ZOR-a) ograničio kvantitet (obim) i kvalitet (sadržaj) „drugacijeg“ uređivanja problematike prava, obaveza i odgovornosti koje su regulirane odredbama ZOR-a (npr. putem odredbe da se drugim zakonom ne mogu dati manja prava radnicima nego što je to slučaj sa odredbama ZOR-a itd.).

Slijedeći to, jasno se ukazuje da zakonodavac za potrebe drugačijeg reguliranja radnopravne problematike nije imao ni obavezu da slijedi u cijelosti obim i sadržaj prava, obaveza i odgovornosti reguliranih odredbama ZOR-a pri normiranju ove problematike posebnim zakonom. U tom slučaju imao je otvoreno polje slobodne procjene o tome kako i na koji način regulirati, između ostalog, i problematiku plaća, naknada i drugih primanja po osnovu rada za pojedine oblasti rada (zavisno od specifičnosti konkretne oblasti rada i djelatnosti u kojoj se taj rad obavlja), pa tako i za rad u organima javne uprave i institucijama Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, a što jeste slučaj sa Zakonom o plaćama i naknadama u organima javne uprave, koji, kako to prvostepeni sud pravilno zaključuje, uživa status posebnog zakona (*lex specialis*).

Presuda broj 96 0 P 120177 22 GŽ – Zaštita prava građenja

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 P 120177 18 P od 29. decembra 2021. godine (u daljem tekstu: prvostepena presuda) nalaže se tuženoj da tužiocu preda u posjed i na slobodno raspolaganje, oslobođeno od lica i stvari, zemljište bliže definirano izrekom presude, kao i da ukloni drvenu ogradu i metalnu kapiju o svom trošku, sve kako je prikazano na skici lica mjesta vještaka geodetske struke, koja je sastavni dio te presude.

Predmet raspravljanja i odlučivanja u ovoj parnici je bio zahtjev tužioca, koji se pozivao na svoje pravo vlasništva na određenim parcelama, da se obaveže tužena da mu preda, oslobođeno od lica i stvari, dio tih parcela koje posjeduje, zatim, da se naloži tuženoj da ukloni drvenu ogradu i metalnu kapiju o svom trošku.

U svojoj žalbi tužena, između ostalog, tvrdila je da je prvostepeni sud pogrešno primijenio odredbu člana 41. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine,

da tužilac nije vlasnik dijelova nekretnina čiju predaju u posjed traži tužbom, da je njihov vlasnik Brčko distrikt Bosne i Hercegovine, da on (tužilac), kao nosilac prava građenja, nije mogao tražiti zaštitu „reivindikacionom“ tužbom, nego samo primjenom pravila o zaštiti prava služnosti (odredba člana 85. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima) zbog čega je prvostepeni sud proizvoljno primijenio materijalno pravo.

Odluka

Ovom žalbom pravilno se ukazuje na pogrešnu primjenu materijalnog prava u ovom postupku, a što je, zbog pogrešnog pravnog pristupa, imalo kao rezultat i nepravilnu odluku prvostepenog suda.

Naime, u ovoj parnici zahtjev za predaju (povrat) dijela zemljišta tužilac je stavio u obliku vlasničke tužbe kojom je, u smislu odredbe člana 41. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, zaštićeno pravo vlasništva.

Apelacioni sud Brčko distrikta Bosne i Hercegovine na sjednici Građansko-privredno-upravnog odjela održanoj 15. decembra 2022. godine usvojio je pravno stajalište koje glasi: „Nosilac prava građenja zaštitu u pogledu zemljišta ostvaruje shodnom primjenom pravila o zaštiti prava služnosti, dok u pogledu zgrade koja je izgrađena na osnovu prava građenja zaštitu ostvaruje shodnom primjenom pravila o zaštiti prava vlasništva.“

Da bi se donio i usvojio navedeni pravni stav, valjalo je prvenstveno krenuti od analize odredaba čl. 1, 41, 74, 75, 79, 85, 138, 143. i 144. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima. Tako je zaključeno da osoba koja podnosi vlasničku tužbu, zapravo, traži povrat posjeda na stvari pozivajući se da je njen vlasnik, pa je za takvu tužbu aktivno legitimirana ona osoba koja je vlasnik stvari čiju predaju zahtijeva, a nije aktivno legitimirana osoba koja je na temelju ograničenog stvarnog prava (kakvo je pravo građenja) ovlaštena da posjeduje stvar, te pošto nije vlasnik stvari, ne može se poslužiti tužbom

kojom se štiti pravo vlasništva. Sa druge strane, pravo građenja, kao ograničeno stvarno pravo na tuđem zemljištu, svoj sadržaj ostvaruje putem uspostavljanja prava vlasništva na građevini izgrađenoj na tuđem zemljištu ili ispod tuđeg zemljišta, pri čemu je vlasnik opterećenog zemljišta to dužan trpjeti (odredbe čl. 74-90. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima). Pravo građenja ima dvojak pravnu prirodu koja nalaže paralelno uspostavljanje dviju grupa pravnih pravila, i to pravila koja se odnose na nekretnine i vlasništvo na nekretninama i pravila koja se odnose na ograničena stvarna prava, tj. opterećenja nekretnine. Sadržaj prava građenja daje ovlaštenje njegovom nosiocu da bude vlasnik izgrađene zgrade na pravu građenja (odnos prava vlasništva), ali pravo građenja, istovremeno, predstavlja opterećenje, pa njegov ovlaštenik u odnosu na opterećeno zemljište (koje ima svog vlasnika) ima prava i dužnosti plodouživaoca (član 75. stav (1) Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima), dok se na zaštitu prava građenja primjenjuju pravila o zaštiti prava služnosti (odredba člana 85. stav (1) Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima). Budući da je pravo građenja opterećenje na zemljištu, to nije moguć prijenos zemljišta u pravnom prometu bez prijenosa prava građenja, niti je moguć promet izgrađenom zgradom bez prijenosa prava građenja. U konkretnom slučaju, primjenjujući na predmetni pravni odnos, pravo građenja svoju zaštitu uživa kroz zaštitu prava služnosti, odnosno odredbu člana 144. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, pa se, tako, tužbom može zahtijevati da treća osoba prestane ometati ili sprečavati vlasnika povlasne nekretnine da vrši stvarnu služnost.

Dakle, budući da je tužilac nosilac prava građenja, a ne vlasnik nekretnina (predmetnih parcela), on nije aktivno legitimiran da podnese vlasničku tužbu. Pošto pravo građenja predstavlja ograničeno stvarno pravo na zemljištu koje je nečije vlasništvo (u ovom slučaju vlasništvo Brčko distrikta Bosne i Hercegovine), pa i nakon što je zgrada izgrađena na tom zemljištu, pravo građenja i dalje uživa zaštitu prema pravilima o zaštiti prava služnosti zbog čega tužilac nije

bio ovlašten u ovom postupku tražiti zaštitu vlasničkom tužbom usmjerenom na predaju u posjed i na slobodno raspolaganje zemljište, oslobođeno od lica i stvari. Tužilac, kao ovlaštenik prava građenja (ograničenog stvarnog prava), ima na raspolaganju ista sredstva za zaštitu kao i ovlaštenik prava služnosti, pa, tako, ima opća sredstva zaštite i zahtjev specifičan za zaštitu služnosti (tužba ovlaštenika služnosti).

Na osnovu svega navedenog, žalbeno vijeće ovog suda je djelomično uvažilo žalbu tužene u dijelu kojim je pobijala odluku prvostepenog suda, u stavu i izreke, i prvostepenu presudu preinačilo na način naveden u stavu prvom izreke presude, tj. odbilo tužbeni zahtjev tužioca kojim se nalaže tuženoj da tužiocu preda u posjed i na slobodno raspolaganje zemljište, oslobođeno od lica i stvari.

**Presuda broj 96 0 K 127402 22 Kž
– Zloupotreba položaja ili ovlasti
iz člana 377. stav (2) Krivičnog
zakona Brčko distrikta Bosne i
Hercegovine („Službeni glasnik
Brčko distrikta Bosne i Hercegovine”
broj 19/20 - prečišćeni tekst)**

Činjenice i žalbeni navodi

Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 K 127402 21 K od 30. augusta 2021. godine optuženi M.Č. i R.N. proglašeni su krivim da su radnjama opisanim u izreci te presude počinili krivično djelo zloupotreba položaja ili ovlasti iz člana 377. stav (2) u vezi sa stavom (1) Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine za koje su osuđeni na kaznu zatvora u trajanju od po jedne godine.

Protiv navedene presude žalbe su izjavili branilac optužene M.Č. i branilac optuženog R.N. u zakonskom roku.

Odluka

U žalbama branilaca optuženih neosnovano se prigovara da se u pogledu krivičnih

radnji, zbog čijeg počinjenja su optuženi M.Č. i R.N. pobijanom presudom proglašeni krivim za krivično djelo zloupotreba položaja ili ovlasti iz člana 377. stav 2. Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, radi o presuđenoj stvari (*res iudicata*), odnosno da je ponovno vođenje krivičnog postupka protiv optuženih zbog krivičnog djela za koje su ranije pravosnažno osuđeni suprotno načelu *ne bis in idem*, a time i suprotno članu 4. Zakona o krivičnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine i članu 4. Protokola broj 7 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Naime, nije upitno da je članom 4. Zakona o krivičnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (*ne bis in idem*) propisano da „niko ne može biti ponovno suđen za djelo za koje je već bio suđen i za koje je donesena pravosnažna sudska odluka“. Isto tako, za ovaj sud nije upitno da je optužena M.Č. Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 K 126283 19 Kps od 4. decembra 2019. godine pravosnažno osuđena na kaznu zatvora u trajanju od jednog mjeseca zbog počinjenja produženog krivičnog djela zloupotreba položaja ili ovlasti, a da je optuženi R.N. Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 K 126899 19 K od 18. decembra 2019. godine pravosnažno osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 30 dana zbog počinjenja krivičnog djela zloupotreba položaja ili ovlasti. Krivičnopravne radnje koje tvore produženo krivično djelo (četiri radnje) za koje je optužena M.Č. proglašena krivom prema ranijoj pravosnažnoj presudi optužena je preduzela u periodu od 11. aprila do 3. oktobra 2014. godine, dok se u slučaju optuženog R.N. radilo o jednoj integralnoj radnji (propuštanje nadzora) preduzetoj u periodu od 17. septembra 2013. godine do 3. novembra 2014. godine, pa su te radnje pravno kvalificirane kao „obično“, a ne produženo krivično djelo.

Na osnovu analize činjeničnog supstrata tačke 1. izreke prvostepene presude u ovom krivičnom postupku, nedvosmisleno se može zaključiti da su krivičnopravne radnje zbog kojih je

optužena M.Č. proglašena krivom (i osuđena na kaznu zatvora od jedne godine) preduzete 3. novembra 2014. godine, odnosno 10. novembra 2014. godine, kada je doneseno rješenje kojim se dozvoljava provođenje promjena u katastarskom operatu. Isto tako, kada su u pitanju krivičnopravne radnje za koje je optuženi R.N. u tački 2. izreke pobijane presude proglašen krivim (i osuđen na kaznu zatvora od jedne godine), nedvosmisleno se može zaključiti da je optuženi radnju počinjenja preduzeo (dovršio) 10. novembra 2014. godine.

Kada su u pitanju same radnje počinjenja, a u slučaju optuženog R.N. radnja propuštanja, koje je ovaj sud analizirao u okviru ispitivanja da li se te radnje mogu podvesti pod pojam *idem*, odnosno da li se u slučaju krivičnopravnih radnji iz pobijane presude radi o (istim) radnjama za koje su optuženi proglašeni krivim i osuđeni ranijim pravosnažnim presudama, nedvosmisleno se može zaključiti da se u slučaju optužene M.Č. kao jedna od radnji počinjenja produženo krivično djelo zloupotreba položaja ili ovlasti iz člana 377. stav 1. Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (Presuda broj 96 0 K 126283 19 Kps od 4. decembra 2019. godine), koja je preduzeta 16. juna 2014. godine, odnosi na zahtjev za iskolčavanje objekta, koji je podnijelo preduzeće H.K. d.o.o. B. Radnje iz pobijane presude odnose se na isto preduzeće H.K. d.o.o. B., ali u ovom slučaju se radilo o zahtjevu za izradu „A“ lista, tako da se zasigurno ne može govoriti o istim radnjama (*idem*), jer su preduzete u vremenskoj distanci od skoro pet mjeseci, prema različitim zahtjevima istog korisnika, koje su se ogledale u preduzimanju potpuno različitih katastarskih usluga (iskolčavanje – izdavanje prijavnog lista).

Kada su u pitanju krivičnopravne radnje zbog kojih je optuženi R.N. proglašen krivim i pravosnažno osuđen, nedvosmisleno se može zaključiti da je optuženi proglašen krivim za radnju počinjenja (propuštanja) koja, između ostalih, obuhvata i propuštanje da izvrši odgovarajuću naplatu naknade za izvršene poslove od preduzeća H.K. d.o.o. B. Međutim,

ako se ima u vidu krivičnopravna radnja iz tačke 2. pravosnažne presude za optuženu M.Č., koja tretira taj slučaj, i ako se te radnje dovedu u vezu sa krivičnopravnim radnjama koje se optuženom R.N. stavljaju na teret u tački 2. izreke pobijane presude, sasvim je izvjesno da se optuženom u oba slučaja stavlja na teret počinjenje „običnog“ krivičnog djela zloupotreba položaja ili ovlasti iz člana 377. stav 1, odnosno stav 2. Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, ali da se zasigurno ne može govoriti o jednom te istom djelu, u smislu člana 4. (*ne bis in idem*) Zakona o krivičnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

Naime, na osnovu analize krivičnopravnih radnji opisanih u izreci pravosnažne Presude Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 K 126899 19 K od 18. decembra 2019. godine, kojom je optuženi R.N. proglašen krivim i kažnjen kaznom zatvora u trajanju od trideset dana, zbog krivičnog djela zloupotreba položaja ili ovlasti iz člana 377. stav 1. Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, može se zaključiti da se radi o „neobavljanju službene dužnosti nadzora nad radom službenika pododjela“ usljed čega nije naplaćen odgovarajući iznos naknade prema Odluci o njenoj visini koja je to propisivala, pa je zbog toga korisnicima usluga, između ostalog i preduzeću H.K. d.o.o. B., pribavljena korist u iznosu od 2.716,09 KM, a proračunu Distrikta pričinjena šteta u tom iznosu.

Na drugoj strani, na osnovu krivičnopravnih radnji koje se optuženom R.N. stavljaju na teret pobijanom Presudom Osnovnog suda Brčko distrikta Bosne i Hercegovine broj 96 0 K 127402 21 K od 30. augusta 2021. godine, nedvosmisleno se može zaključiti da se radi o istovrsnom krivičnom djelu zloupotreba položaja ili ovlasti iz člana 377. stav 2. Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, ali da se zasigurno ne može govoriti o istoj (*idem*) radnji počinjenja bez obzira na to što se radi o istovjetnom načinu preduzimanja radnje počinjenja (*modus operandi*), koja se ogleda u nečinjenju, odnosno „propuštanju obavljanja

svoje službene dužnosti nadzora nad radom službenika“, kao i istovjetnosti oštećenog (proračun) i osobe kojoj je time pribavljena imovinska korist (preduzeće H.K. d.o.o. B.).

Da se ne može govoriti o „istom djelu“, u smislu člana 4. Zakona o krivičnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, nedvosmisleno ukazuje činjenica da je u slučaju krivičnopravnih radnji opisanih u pravosnažnoj presudi od 18. decembra 2019. godine optuženi proglašen krivim zbog propuštanja da izvrši nadzor nad radom službenika pododjela zbog čega je na ime naknade za izvršene usluge od korisnika ukupno naplaćen manji iznos za 7.721,09 KM, a od toga je od preduzeća H.K. d.o.o. B. za uslugu iskolčavanja poslovnog objekta, površine 2.762,09 m², manje naplaćena naknada za tu vrstu usluge u iznosu od 2.716,09 KM. U slučaju krivičnopravnih radnji optuženog koje mu se stavljaju na teret pobijanom presudom od 30. augusta 2021. godine, koje su počinjene u vremenu od 31. oktobra do 10. novembra 2014. godine i koje se sastoje u propuštanju da izvrši službenu dužnost nadzora nad radom službenice pododjela (M.Č.) prilikom njenog postupanja po zahtjevu za izradu prijavnog lista „A“ od 31. oktobra 2014. godine podnosioca zahtjeva preduzeća H.K. d.o.o. B., podnosiocu zahtjeva, osim izdavanja tog dokumenta, uplanjena su i dva poslovna objekta sa čime se saglasio (potpisao) i optuženi R.N. iako za navedene radnje nije uplaćen iznos koji za tu vrstu usluga propisuje Odluka o visini naknade za korištenje podataka premjera i katastra nepokretnosti i vršenje usluga od 10. jula 2013. godine, čime je pričinjena šteta Brčko distriktu Bosne i Hercegovine i pribavljena imovinska korist H.K. d.o.o. B. u iznosu od 13.170,00 KM.

Pri takvom stanju stvari, bez obzira na to što bi krivičnopravne radnje zbog kojih su optuženi proglašeni krivim u ovom krivičnom predmetu, da su procesuirane u postupku koji je prema istim optuženim pravosnažno okončan, zbog postojanja sjedinjujućih okolnosti koje se odnose na vremensku povezanost i način počinjenja, ušle u sastav produženog krivičnog djela zloupotreba

položaja ili ovlasti iz člana 377. u vezi sa članom 55. Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (u slučaju optužene M.Č.), odnosno konstituirale produženo krivično djelo zloupotreba položaja ili ovlasti iz člana 377. u vezi sa članom 55. Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine u slučaju optuženog R.N., prema ocjeni ovog suda, nemaju karakter presuđene stvari.

S tim u vezi, prema ocjeni ovog suda, nisu osnovani žalbeni navodi branilaca optuženih M.Č. i R.N., tj. da je donošenjem pobijane presude prekršen princip *ne bis in idem* iz člana 4. Zakona o krivičnom postupku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, zajamčen članom 4. Protokola broj 7 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda.

Новине у јуриспруденцији Врховног суда Републике Српске

► Припремила: Тања Милетић, Врховни суд Републике Српске

Увод

За овај број часописа издвојено је шест одлука Врховног суда Републике Српске у којима су изражени правни ставови о значајним и актуелним питањима из кривичне, грађанске и управне области.

**Предмет број 71 0 К 276954 20
Квлз – Кривично дјело повреда
угледа суда: члан 340 Кривичног
законика Републике Српске**

Чињенице и наводи из захтјева за заштиту законитости

Пресудом другостепеног суда одбијена је као неоснована жалба оптуженог и потврђена првостепена пресуда којом је оптужени проглашен кривим због кривичног дјела повреда угледа суда из члана 340 Кривичног законика Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 64/17 и 15/21, у даљем тексту: КЗРС) и осуђен на новчану казну у износу од 3.000,00 КМ.

Против те пресуде захтјев за заштиту законитости (у даљем тексту: захтјев) је поднио осуђени због повреде кривичног закона из члана 312 став 1 тачка а) Закона

о кривичном поступку Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 51/12, 91/17, 66/18 и 15/21, у даљем тексту: ЗКПРС) уз тврдњу да радња оптуженог из чињеничног описа дјела у изреци пресуде није кривично дјело, те да кривично дјело повреда угледа суда може да се почини само док је судски поступак у току, а не и након окончања поступка и архивирања предмета.

Одлука

Врховни суд Републике Српске, супротно тврдњи у захтјеву, сматра да чињенични опис дјела конципиран на начин као у изреци правоснажне првостепене пресуде несумњиво манифестује радњу извршења кривичног дјела излагање порузи суда из члана 340 КЗРС којом се у писменом поднеску упућеном Врховном суду Републике Српске омаловажавају Врховни суд Републике Српске и поименично наведене судије тог суда. Наиме, радња извршења овог кривичног дјела која одражава излагање порузи суда или судије, према диспозицији одредбе члана 340 КЗРС, може да се изврши на два начина, и то изјавом која је дата непосредно у поступку пред судом (независно од тога у којем судском поступку и пред којим судом је та радња почињена),

или у писменом поднеску упућеном суду. При томе је за постојање кривичног дјела овим начином извршења без значаја о којој врсти поднеска је ријеч и да ли је поднесак достављен суду у вези са поступком који је у току, или у вези са правоснажно окончаним поступком, или се ради о поднеску који уопште није директно везан за конкретан поступак пред судом.

Слиједeћи наведено, нема мјеста за приговор захтјева да је побијаном правоснажном пресудом на штету осуђеног повријеђен кривични закон у одредбама члана 312 тачка а) ЗКПРС, заснованом на тврдњи да радње осуђеног чињенично описане у изреци правоснажне првостепене пресуде немају елементе предметног кривичног дјела, због чињенице да су предузете у писменом поднеску који је достављен Врховном суду Републике Српске по окончању судског поступка пред тим судом у управној ствари. Пошто повреде закона на које се позива бранилац осуђеног нису учињене у поступку доношења побијане пресуде, предметни захтјев је одбијен као неоснован.

**Предмет број 16 0 К 000409 22
Кж 14 – Одузимање имовине
која је проистекла извршењем
кривичног дјела, члан 2 став 2 и
члан 43 став 1 Закона о одузимању
имовине која је проистекла
извршењем кривичног дјела**

Чињенице и наводи из жалбе

Првостепеним рјешењем усвојен је захтјев окружног јавног тужиоца за трајно одузимање имовине од власника Г.К., осуђеног због кривичног дјела зеленаштво из члана 235 став 5 у вези са ставом 1 и у вези са чланом 37 Кривичног законика Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 64/17 и 15/21), и то: новчаних средстава на текућем рачуни код Комерцијалне банке а.д. Бања Лука број ... у износу од 7.837,74 КМ и новчаних средстава на текућем рачуну

– рачун девизне штедње код Комерцијалне банке а.д. Бања Лука број ... у износу од 8.040,00 евра, те је у преосталом дијелу захтјев тужиоца одбијен као неоснован. Оцјењујући да наведени новчани износи који се налазе на текућем и девизном рачуну осуђеног представљају имовину која је произашла извршењем кривичног дјела зеленаштво, првостепени суд је примјеном одредбе члана 43 став 1 Закона о одузимању имовине која је проистекла извршењем кривичног дјела („Службени гласник Републике Српске“ број 65/18) имовину одузео. За преосталу имовину (некретнине, девизна новчана средства на рачуну отвореном на име повезаног лица М.К., као и два путничка аутомобила регистрована на име повезаних лица М.Т. и Т.М., ближе описану у изреци првостепеног рјешења) обухваћену захтјевом за трајно одузимање установио је да из доказа које је спровело Тужилаштво не може да се изведе закључак да се ради о имовини прибављеној извршењем наведеног кривичног дјела.

Против овог рјешења жалбу је изјавио пуномоћник власника имовине због битних повреда одредаба кривичног поступка, погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, повреде кривичног закона и одлуке о трошковима кривичног поступка са приједлогом да се побијано рјешење преиначи у усвајајућем дијелу и захтјев за одузимање имовине одбије као неоснован, или укине и предмет врати на поновно одлучивање. У жалби се, између осталог, указује да је нејасно како је тужилаштво могло да предложи да се од осуђеног одузме потпуно други износ, јер је у кривичном поступку правоснажном пресудом утврђено да је осуђени Г.К. остварио имовинску корист у износу од 112.720,99 КМ, а тужилаштво у овом поступку није понудило нове доказе, те да је од осуђеног одузета имовина у износу мањем од 50.000,00 КМ, па да је на тај начин повријеђена одредба члана 2 став 2 Закона о одузимању имовине која је проистекла извршењем кривичног дјела.

Одлука

Врховни суд Републике Српске је одбио као неосновану жалбу пуномоћника власника имовине. Наиме, овај суд је анализом побијаног рјешења закључио да нису нађене битне повреде на које се указује наведеном жалбом, те да је првостепени суд, правилно оцјењујући све доказе који се односе на одлучне чињенице, све те чињенице правилно и потпуно утврдио. Даље, супротно приговорима жалбе, Врховни суд Републике Српске је установио да је првостепени суд правилно примијенио одредбе члана 2 став 2 и члана 43 став 1 Закона о одузимању имовине која је проистекла извршењем кривичног дјела. Наиме, чланом 2 став 2 Закона о одузимању имовине која је проистекла извршењем кривичног дјела прописано је да се одредба става 1 о одузимању имовине примјењује и за друга кривична дјела прописана кривичним законом (осим кривичних дјела набројаних у ставу 1) ако је имовинска корист прибављена кривичним дјелом већа од 50.000 КМ. Осуђујућом пресудом утврђено је да је власник имовине извршењем кривичног дјела прибавио противправну имовинску корист од 112.720,00 КМ, па је испуњен законски услов за њену примјену, тако да је неоснован супротан приговор жалбе да за то не постоје услови. У конкретном случају ради се о примјени одредаба Закона о одузимању имовине која је проистекла извршењем кривичног дјела, које се примјењују независно од одредаба кривичног закона о одузимању имовинске користи прибављене кривичним дјелом. Зато нису основани жалбени наводи да није јасно зашто се од истог осуђеног одузима потпуно други износ.

Предмет број 89 I Рс 033269 22 Рев 2 – Благовременост тужбе, члан 118 Закона о раду

Чињенице и ревизиони наводи

Тужбеним захтјевом тужитељка је тражила да се обавезе тужена да у њено име и за

њен рачун уплати доприносе за пензијско-инвалидско осигурање надлежном фонду у укупном износу од 33.448,50 КМ. Између странака није било спорно да је тужитељки, на основу писменог споразума закљученог са туженом, престао радни однос са 31. децембром 2014. године, те да тужена није на име тужитељке надлежном фонду уплатила доприносе одређене законом за пензијско и инвалидско осигурање за 2011, 2012, 2013. годину и 10 мјесеци 2014. године, као и да укупно неуплаћени доприноси износе 33.448,50 КМ. Првостепени суд је, сматрајући да се на спорни однос не примјењује одредба члана 118 став 2 Закона о раду („Службени гласник РС“ број 55/07, у даљем тексту: ЗР), већ Закон о пензијском и инвалидском осигурању („Службени гласник РС“ бр. 134/11, 82/13 и 103/15, у даљем тексту: ЗПИО), те позивајући се на Закон о општем управном поступку („Службени гласник РС“ бр. 13/02, 87/07, 50/10 и 66/18) и одредбе члана 72 став 5 Закона о пореском поступку („Службени гласник РС“ бр. 102/11, 108/11, 67/13 и 31/14) усвојио тужбени захтјев тужитељке у цијелости оцјењујући да предметна потраживања не могу да застаре.

Одлучујући о жалби тужене, другостепени суд је закључио да се у конкретном случају има примјенити одредба члана 118 став 2 ЗР, јер обавеза уплате доприноса надлежном фонду проистиче из радног односа, па је у питању радни спор, те је, имајући у виду одредбе члана 91 став 3 ЗР, установио да је тужба која је поднесена 12. августа 2015. година неблаговремена за потраживања која су доспјела до 31. јула 2014. године због чега је дјелимично усвојио жалбу тужене, укинуо првостепену пресуду и тужбу одбацио у дијелу потраживања за период од 1. јануара 2011. године до 31. јула 2014. године, док је у преосталом дијелу жалбу одбио и првостепену пресуду потврдио.

Тужитељка је ревизијом побијала другостепену одлуку у дијелу у ком је тужба одбачена због погрешне примјене

материјалног права са приједлогом да се побијана одлука преиначи и тужбени захтјев усвоји, или да се укине и предмет врати истом суду на поновно суђење.

Одлука

Врховни суд Републике Српске је у поновном поступку, након што је Уставни суд Босне и Херцеговине Одлуком број АП 4178/20 од 22. јуна 2022. године усвојио апелацију тужитељке и укинуо ревизиону одлуку број 89 1 Рс 033269 20 Рев од 20. августа 2020. године, установио да је другостепена одлука донесена уз погрешну примјену материјалног права и да је ревизија тужитељке основана. Наиме, имајући у виду одредбе чл. 1, 3, 4, 8 и 12 став 2 Закона о доприносима („Службени гласник РС“ бр. 116/12 и 103/15), који је био на снази у периоду обухваћеном тужбом тужитељке, према оцјени овог суда, правилно је тумачење другостепеног суда да радник моментом када се треба извршити исплата плате има сазнање да ли је до исплате дошло или не, што је логично при чињеници да се исплата врши на одговарајући рачун радника, па он може увијек да провјери да ли је исплата извршена или не. Међутим, доприноси које послодавац обрачунава и у име радника уплаћује представљају приход одговарајућег фонда, а не радника. Радник не може без улагања додатних напора и могућих трошкова да провјери да ли је извршена њихова уплата, јер у вези са тим мора да се обрати надлежном фонду, да попуни одговарајући формулар, да плати таксу. Поред тога, радник нема законску обавезу да провјерава уплате доприноса, јер је законом установљена обавеза послодавца да исплату плата не може да врши а да није истовремено обрачунао и уплатио доприносе прописане законом. Дакле, радник нема и не може да има сазнање у моменту исплате плате да ли је извршена и уплата доприноса, он то не би требало ни да провјерава, односно при императивним законским прописима Закона о доприносима логично треба да претпостави да је послодавац своју обавезу извршио. Исплатом плате без исплате

доприноса послодавац чини прекршај за који је предвиђена новчана казна. Стога, није прихватљив наведени став другостепеног суда да радник моментом исплате плате има сазнање и о (не)исплати доприноса.

Интерес Фонда ПИО јесте да се доприноси уредно уплаћују, јер су то његови изворни приходи, али је интерес и Пореске управе (као државног органа) да предузима благовремено мјере и поступке прописане законом према послодавцима који ту обавезу крше, јер су у питању јавни приходи. Управо због тог разлога је чланом 4 став 2 ЗПИО прописано да права из пензијског и инвалидског осигурања не застаријевају, односно чланом 72 став 5 Закона о пореском поступку да изузетно од рокова застарјелости прописаних тим законом право Пореске управе на утврђивање и наплату доприноса за пензијско и инвалидско осигурање не застаријева. Тиме је заштићен интерес јавне власти.

Имајући у виду одлуку Уставног суда и правна схватања која су изнесена у њој, овај суд је сматрао да права на уплату доприноса јесу права везана за радни однос, али, имајући у виду специфичности у вези са доприносима (о којима је већ било ријечи), везати право радника да поднесе тужбу ради уплате доприноса само за одредбу члана 118 ЗР, али не и за одредбе ЗПИО, Закона о доприносима и Закона о пореском поступку, представља за њега непримјерен терет којим се ставља у неравноправан положај са јавном влашћу иако имају идентичан интерес, а то је да послодавац изврши уплату доприноса као своју облигаторну законску обавезу. Посматрати ствар другачије имало би посљедицу да, у случају да надлежни органи не врше благовремену контролу уплате доприноса и не покрећу поступке ради њихове наплате, радник буде лишен сваке могућности да оствари своја специфична права из радног односа, што би, у коначници, имало директне консеквенце на његова права из пензијско-инвалидског осигурања. Зато овај суд сматра да изједначавањем права

радника са правом јавне власти (јер им је и интерес исти) у вези са захтјевом да се (на)уплате доприноси правилна примјена материјалног права налаже да нема мјеста за примјену одредбе члана 118 ЗР, па је тужба тужитељке благовремена. Пошто, према оцјени овог суда, право на наплату доприноса не застаријева, то је и тужбени захтјев тужитељке у цијелости основан.

**Предмет број 57 0 Пс 132981
21 Рев – Ауторско право -
колективна заштита, члан
6 и члан 2 став 2 Закона о
колективном остваривању
ауторског и сродних права**

Чињенице и ревизиони наводи

Предмет спора у овој парници је захтјев тужиоца да се утврди да је тужени учинио повреду и кршење ауторских права тужиоца и то коришћењем и јавним саопштавањем без дозволе музичких дјела чија права остварује и штити тужилац на територији БиХ, те да се тужени обавезе да му на име неовлашћеног коришћења ауторских музичких дјела за период од 16. јула 2017. године до 16. новембра 2020. године, на име ауторске накнаде, исплати износ од 64.820,80 КМ са законском затезном каматом почев од 16. јула 2020. године до исплате. Првостепени суд је утврдио да је тужилац добио статус колективне организације са дозволом да обавља послове колективног остваривања права аутора музичких дјела, па да је тиме активно легитимисан да дјелује за рачун свих аутора (са изузетком оних који не желе да остварују своја права на колективан начин), што му даје активну легитимацију да од свих корисника, па тако и туженог тражи да плате ауторску накнаду. С друге стране, тужени је правно лице, чија је претежна дјелатност обављање послова трговине на мало, које посједује тржне центре, маркете и друге пословно-продајне и угоститељске објекте у којима се коришћењем механичких уређаја јавно саопштавају ауторска музичка

дјела због чега му се тужилац неколико пута обраћао захтјевом за закључење уговора о неискључивом уступању права коришћења ауторских музичких дјела на које позиве се тужени оглушио. Имајући у виду наведено, те параметре из Колективног уговора о условима за коришћење музичких дјела у угоститељским и смјештајним објектима у БиХ и појединачних уговора закључених између тужиоца и других корисника који нису обухваћени овим колективним уговором, извршен је обрачун ауторске накнаде, па је тај суд позивом на одредбе чл. 156 и 157 Закона о ауторским и сродним правима БиХ („Службени гласник Босне и Херцеговине“ број 63/10, у даљем тексту: ЗОАП) и одредбе чл. 2, 3, 6, 23, 24, 25 и 26 Закона о колективном остваривању ауторског и сродних права („Службени гласник Босне и Херцеговине“ број 63/10, у даљем тексту: ЗКОАП) захтјев тужиоца усвојио с тим што је на износ главног дуга досуђена камата од 27. априла 2021. године.

Другостепени суд је одбио жалбу туженог и првостепену пресуду потврдио.

Изјављеном ревизијом тужени је другостепену пресуду побијао због повреде одредаба парничног поступка и погрешне примјене материјалног права са приједлогом да се она преиначи, или да се укине и предмет врати том суду на поновно суђење.

Одлука

Врховни суд Републике Српске је установио да су нижестепени судови правилно утврдили да је тужилац колективна организација за остваривање права аутора музичких дјела, која као специјализовано правно лице у оквиру врсте права и врсте дјела за које је специјализована на подручју Босне и Херцеговине има законски монопол за остваривање наведених права, на основу одредбе члана 6 ЗКОАП и рјешења Института за интелектуалну својину БиХ од 21. јуна 2012. године, те која обавља дјелатност колективног

остваривања ауторског права у своје име, а за рачун аутора (члан 2 став 2 ЗКОАП). На основу закона тужилац је овлашћен да дјелује за рачун свих домаћих и иностраних аутора са изузетком из одредбе члана 18 став 2 ЗКОАП (када аутор који не жели да остварује своја права на колективан начин о томе обавијести колективну организацију у писаној форми). Даље, овај суд је установио да ЗКОАП допушта да сва ауторска права могу да се остварују на колективан начин ако аутори тако одлуче и ако с том намјером оснују одговарајуће колективне организације. Изузетак од правила добровољности остваривања права у систему колективног осигурања представљају четири врсте права која се само и једино могу, односно која морају да се остварују у систему колективног остваривања права (тзв. обавезно колективно остваривање права) и то без уговора са аутором (одредба члана 4 ст. 2 и 3 ЗКОАП).

У конкретном случају ради се о обавезном колективном остваривању права и то убирању накнаде за приватну и другу сопствену употребу дјела (члан 4 став 2 под ц) ЗКОАП), која за сваки облик искоришћавања ауторских дјела од друге особе припада аутору према одредби члана 20 став 3 ЗОАП. Тиме је правилан закључак нижестепених судова да је тужилац активно легитимисан у предметној парници за рачун свих домаћих и иностраних аутора, а нису основани ревизиони наводи да из одредаба ЗКОАП није могуће извести закључак да тужилац заступа све домаће и иностране ауторе, док је тужени као правно лице које у својим објектима коришћењем механичких уређаја јавно емитује ауторска музичка дјела обавезан да плати припадајућу накнаду за искоришћавање ауторских дјела. При томе тужени није доказао да у оквиру врсте права и врсте дјела за које је тужилац специјализован постоје аутори који су тужиоцу доставили писмено обавјештење у смислу одредбе члана 18 став 2 ЗКОАП, а што би било релевантно само под условом да је тужени јавно емитовао искључиво музичка дјела тих аутора. С обзиром на наведено, те

оцјењујући да је тужиоцу правилно досуђен утужени износ, овај суд је одбио предметну ревизију.

**Предмет број 11 0 У 027889 21 Увп –
Излагање на јавни увид података
о непокретностима и утврђивање
права на непокретностима,
члан 87 став 3 Закона о премјеру
и катастру Републике Српске**

***Чињенице и наводи из захтјева за ванредно
преиспитивање пресуде***

Побијаном пресудом је одбијена тужба поднесена против оспореног акта туженог којим је одбијена жалба тужиоца изјављена против првостепеног рјешења којим је: утврђен садржај непокретности у привременом листу непокретности/пописном листу (тачка 1. диспозитива), на земљишту из тачке 1. диспозитива утврђено право сусвојине у корист Н.П. са 278/358 дијела и Града Б. са 80/358 дијела, док је на објекту утврђено право својине у корист Н.П. са 1/1 дијела (тачка 2. диспозитива), констатовано да на непокретностима из тачке 1. тог рјешења нема терета и ограничења у вези са његовим располагањем, али је одређена забиљежба непостојања одобрења за грађење за објекат који се налази на к.ч. број 892 (тачка 3. диспозитива), констатовано да ће се у катастар непокретности к.о. Б. 3 извршити упис података о непокретностима и носиоцима права на непокретностима како је то наведено у тачкама од 1. до 3. диспозитива (тачка 4. диспозитива), одређено да привремени лист непокретности/пописни лист број 1010 к.о. Б. 3 чини саставни дио овог рјешења (тачка 5. диспозитива).

Износећи историјат управног поступка, те да у предметном поступку није било могуће издвојити површину од 80 м², јер тужилац није на терену обиљежио дио непокретности која је у земљишној књизи уписана као јавно добро, суд је установио да је првостепени орган правилно поступио када је земљиште

у привремени лист непокретности број 1010 к.о. Б. 3 уписао као сусвојину Града Б. са 80/358 дијела, док је преостали дио од 278/358 уписао као сусвојину П.Н., а имајући у виду одредбу члана 73 став 2 Закона о премјеру и катастру Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“ бр. 6/12, 110/16 и 62/18, у даљем тексту: Закон о премјеру и катастру), као и да су испоштоване одредбе члана 74 до 89 овог закона.

Захтјевом за ванредно преиспитивање те пресуде (у даљем тексту: захтјев) тужилац указује да су уписивањем сусвојине у корист Града Б. и физичког лица повријеђене одредбе Закона о премјеру и катастру, јер, да би упис права својине извршен у поступку излагања на јавни увид података о непокретностима и утврђивања права на непокретностима био правно ваљан, осим формалноправних услова, треба да буду испуњени и материјалноправни услови који оправдавају такав упис и који представљају постојање ваљаног правног основа за стицање тог права у смислу одредбе члана 23 Закона о стварним правима, у вези са одредбом члана 93 Закона о премјеру и катастру, те да наведена парцела представља локални пут.

Заинтересовано лице Н.П. у одговору на захтјев истиче да је захтјев неоснован, да је спорни дио наведене парцеле у посједу и својини његове породице више од 50 година, те да се тај дио парцеле не употребљава као јавно добро и да није локални пут.

Одлука

Врховни суд Републике Српске је установио да је побиијаном пресудом правилно одбијена тужба поднесена против оспореног акта тужене, те да првенствено треба указати да тужилац жалбом изјављеном против првостепеног рјешења није побијао податке премјера и катастарског класирања земљишта, који овдје нису спорни, већ да је приговорио само утврђеном праву сусвојине у корист Града Б. и физичког лица, па да

су били испуњени услови да тужена жалбу одбаци као недопуштену примјеном одредбе члана 87 став 2 Закона о премјеру и катастру с тим што свака странка, па и тужилац, има могућност да у погледу утврђивања права на непокретностима покрене одговарајући поступак код надлежног суда, у смислу одредбе члана 87 став 3 истог закона, ако сматра да је одлука првостепеног органа у овом дијелу незаконита. Слиједићи наведено, захтјев тужиоца је одбијен као неоснован.

Предмет број 11 0 У 027083 22 Увп – Издавање грађевинске дозволе, члан 128 Закона о уређењу простора и грађењу

Чињенице и наводи из захтјева за ванредно преиспитивање пресуде

Побиијаном пресудом уважена је тужба и поништен оспорени акт којим се даје инвеститору Б. д.о.о. И. грађевинска дозвола за изградњу мале хидроелектране „С.“, инсталисане снаге 0,95 MW, на земљишту са ближним ознакама у диспозитиву оспореног акта. Уважавање тужбе суд је образложио разлозима да поступање туженог није у складу са одредбом члана 12 став 3 и чланом 39 Закона о заштити животне средине („Службени гласник Републике Српске“ бр. 71/12 и 79/15), те је цитирао одредбе члана 128 Закона о уређењу простора и грађењу („Службени гласник Републике Српске“ бр. 40/13, 106/15, 3/16 и 84/19, у даљем тексту: Закон) и чл. 50 и 66 истог закона. Истакао је да тужени при одлучивању није имао у виду одредбу члана 8 Закона о заштити животне средине, затим, да је прекршио одредбу члана 6 став 1 тачка а) Правилника о пројектима за које се спроводи процјена утицаја на животну средину и критеријумима за одлучивање о обавези спровођења и обиму процјене утицаја на животну средину („Службени гласник Републике Српске“ број 124/12, у даљем тексту: Правилник) којом је прописано да надлежно министарство одлучује о потреби да се спроведе процјена утицаја пројеката на

животну средину, те се позвао и на одредбе Устава Републике Српске које говоре о заштити животне средине.

Захтјевом за ванредно преиспитивање те пресуде (у даљем тексту: захтјев) тужени је оспоравао побијану пресуду због погрешне примјене закона. Истакао је да је у овом случају предмет одлучивања захтјев инвеститора за издавање грађевинске дозволе која се издаје у складу са чланом 128 Закона због чега је погрешно позивање суда на члан 8 Закона о заштити животне средине и одредбу члана 6 став 1 тачка а) Правилника, јер те одредбе нису мјеродавне за издавање грађевинске дозволе, већ се оне примјењују у поступку издавања еколошке дозволе, а који је одвојен од поступка издавања грађевинске дозволе.

Заинтересовано лице у одговору на захтјев је истакло да су наводи захтјева основани, те да је тужени био дужан да поступи у смислу члана 128 Закона, а питање утицаја МХЕ на животну средину било је предмет разматрања надлежног органа приликом издавања еколошке дозволе коју инвеститор прилаже уз захтјев за издавање грађевинске дозволе.

Одлука

Врховни суд Републике Српске је захтјев туженог уважио, првостепену пресуду преиначио на начин да је тужбу одбио као неосновану. Наиме, имајући у виду да је предмет одлучивања у овој правној ствари издавање грађевинске дозволе, те да је инвеститор, у складу са одредбама члана 128 Закона, уз захтјев поднио сву потребну документацију, овај суд је закључио да је тужени правилно донио рјешење којим се даје грађевинска дозвола за изградњу МХЕ „С.“, инсталисане снаге 0,95 MW. Овај суд је установио да је нижестепени суд у конкретном случају могао само да оцјењује законитост побијаног акта са аспекта примјене Закона, а не са аспекта Закона о заштити животне средине који се примјењује у поступку издавања еколошке дозволе и

доношења рјешења о процјени утицаја на животну средину. У том поступку учествују заинтересована јавност, па, између осталих, и невладине организације које се баве промовисањем и заштитом животне средине којом дјелатношћу се бави и тужилац, а што је изричито прописано одредбом члана 39 Закона о заштити животне средине. Такође, чланом 81 Закона о заштити животне средине дефинисано је за која постројења је потребно да се издају еколошке дозволе, те учешће јавности у том поступку, тако да је погрешно позивање нижестепеног суда на члан 8 Закона о заштити животне средине и одредбу члана 6 став 1 тачка а) Правилника на шта тужени у захтјеву и заинтересовано лице у одговору на захтјев правилно указују, јер се те одредбе Закона и Правилника не примјењују у поступку издавања грађевинске дозволе, већ у поступку доношења рјешења о процјени утицаја пројекта на животну средину и у поступцима издавања еколошких дозвола. Цитирање нижестепеног суда одредаба Закона о заштити животне средине је релевантно за поступке доношења одлука и рјешења која се тичу заштите животне средине, а то су поступци израде студије утицаја пројекта на животну средину и издавања еколошке дозволе, што није релевантно за издавање грађевинске дозволе.

Даље, овај суд је установио да, ако би се прихватио став нижестепеног суда да је и у поступку издавања грађевинске дозволе потребно укључити јавност ради заштите животне средине, то би било супротно законским условима на основу којих се издаје грађевинска дозвола. Наиме, инвеститор уз захтјев прилаже и еколошку дозволу, ако је за изградњу тих пројеката потребна еколошка дозвола, или студију утицаја пројекта на животну средину, ако је потребна таква студија, а у тим поступцима учествује заинтересована јавност. У овом случају инвеститор је уз захтјев, између остале документације, приложио и еколошку дозволу која је издата за наведени објекат. Евидентно је да се нижестепени суд бавио питањима утицаја

на животну средину о којима се расправља у поступцима издавања еколошке дозволе и процјене утицаја пројекта на животну средину, што није предмет одлучивања у овој управној ствари. Из свега произилази да је погрешан закључак нижестепеног суда да је

тужени оваквим поступањем учинио повреду одредаба члана 12 став 3 и члана 39 Закона о заштити животне средине, које се уопште не односе на поступак издавања грађевинске дозволе.

Novosti iz Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju VSTVBiH

- Pripremile: Vera Bjelogrić i Šeila Brković-Imamović, Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTVBiH

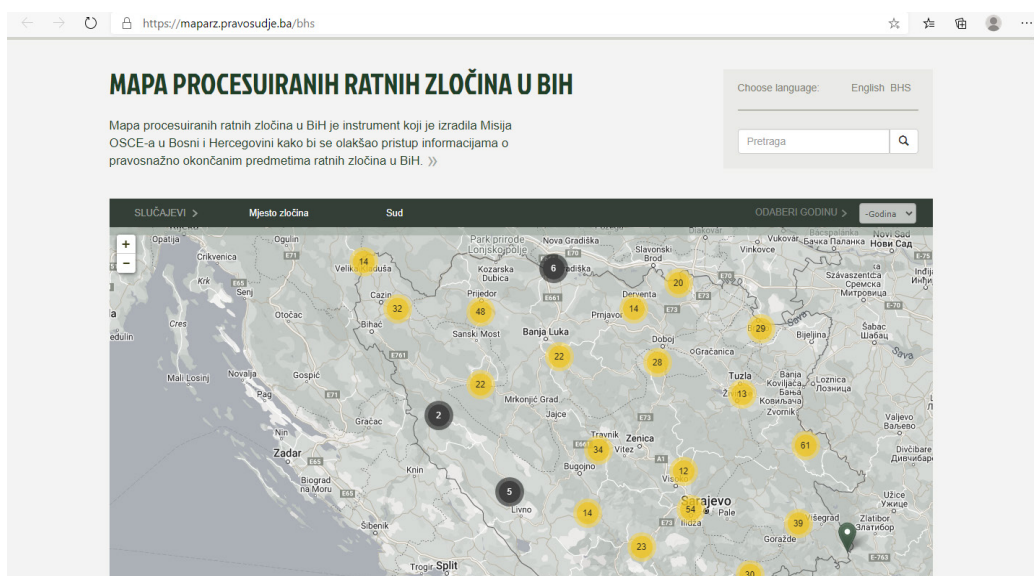
U prethodnom broju „Pravne hronike“ predstavljen je veliki broj aktivnosti koje provodi Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: VSTVBiH) u saradnji sa sudovima najviše instance u Bosni i Hercegovini putem projekta „EU Podrška reformama pravosudnog sistema u BiH – IPA 2019“.

Ovom saradnjom VSTVBiH je provodilo aktivnosti za unapređenje dostupnosti odluka koje imaju poseban javni interes, jačanje sistema edukacije sudija i tužilaca, te za povećanu transparentnost pravosudnog sistema putem

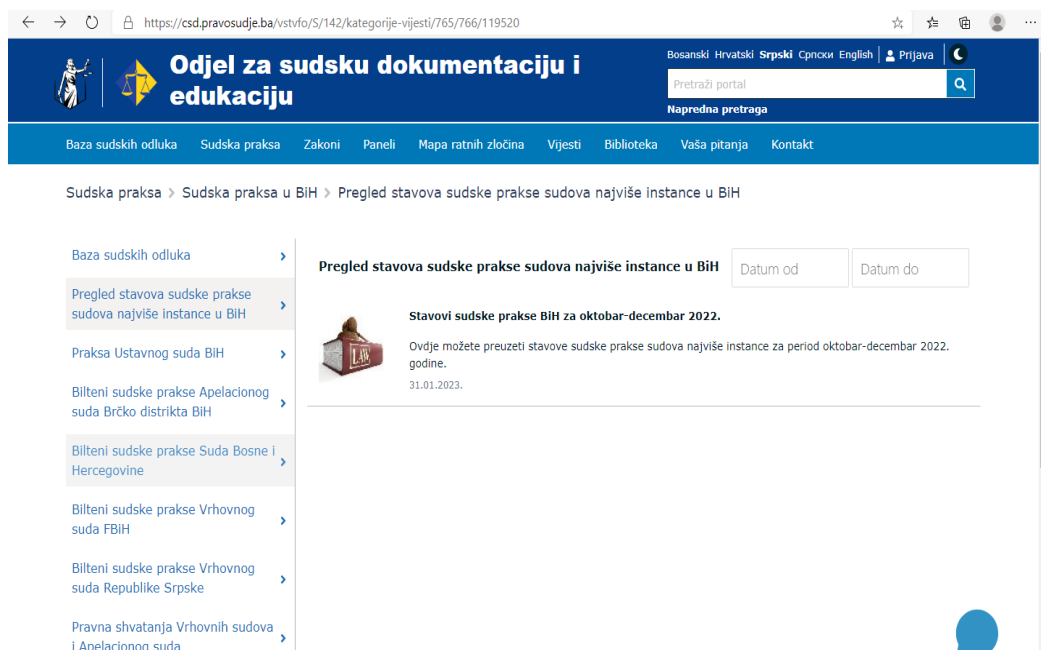
objave sudskih i tužilačkih odluka na web-stranicama pravosudnih institucija i drugim platformama za objavu odluka.

Baza sudskih odluka VSTV trenutno sadrži 20.050 odluka sa naglaskom na objavu odluka koje imaju poseban javni interes, o čemu je bilo više rečeno u prethodnom broju. U toku su intenzivne aktivnosti za tehničko unapređenje i izradu aplikacije Baze sudskih odluka prilagođene mobilnim telefonima.

Redovno se ažurira i Mapa ratnih zločina putem koje je dostupan 581 sažetak iz pravosnažno

Slika 1. Prikaz Mape ratnih zločina u BiH

Slika 2. Prikaz web-stranice sa pregledom stavova sudske prakse sudova najviše instance

okončanih predmeta pred pravosuđem. Sažeci se prikazuju dvojezično, to jest na jezicima koji su u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini i na engleskom jeziku.

U toku je izrada Mape organiziranog kriminala i korupcije prema istom principu a početak funkcioniranja ove mape očekuje se u drugoj polovini 2023. godine.

Paralelno sa ovim procesom, odjeljenja sudske prakse pri sudovima najviše instance u Bosni i Hercegovini su kadrovska značajno ojačana, te je unaprijeđena dostupnost stavova sudske prakse profesionalnoj zajednici i javnosti. Putem Portala sudske prakse (E-sentence) objavljeno je 5.430 stavova iz odluka najviših sudova sa pratećim odlukama uz podršku Jedinice za podršku procesu harmonizacije sudske prakse VSTVBiH.

U periodu od oktobra 2022. godine do danas iz Portala sudske prakse preuzimaju se izvještaji sa sentencama iz sudskih odluka na sedmičnom nivou, te se oni distribuiraju odjeljenjima sudske prakse sudova najviše instance. Kvartalne kompilacije tih izvještaja u

vidu tabelarnog pregleda sentenci, sortiranih prema odgovarajućim oblastima prava i povezanih deskriptorima, te prikazom broja predmeta, dostavljene su cijelom pravosuđu radi sistematičnog informiranja o stavovima sudske prakse i njenog boljeg vertikalnog usaglašavanja. Kompilacije su objavljene i na odgovarajućem dijelu web-stranice Odjela za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTVBiH www.csd.pravosudje.ba.

Baza sudskih odluka i Portal sudske prakse dostupni su besplatno kako pravosudnoj zajednici, tako i široj javnosti u Bosni i Hercegovini. Također, intenzivno se radi na sistematičnom objavljivanju odluka svih sudova (i tužilaštava). Ovakva sistematična objava je predviđena Smjernicama VSTV za objavljivanje sudskih i tužilačkih odluka na web-stranicama pravosudnih institucija, koje je VSTVBiH usvojilo u septembru 2014. godine.

Budući da su te smjernice djelomično prevaziđene s obzirom na razvoj više informaciono-tehnoloških sistema za objavu sudskih odluka, VSTVBiH je oformilo radnu grupu za analizu i unapređenje objavljivanja sudskih i tužilačkih

Sedmični pregled stavova sudske prakse sudova najviše instance u Bosni i Hercegovini
27. do 31. mart 2023. godine

➤ Upravno pravo			
Oblast	Deskriptor(i)	Stav sudske prakse	Naziv suda i broj predmeta
Upravno materijalno pravo			
Advokatura	Disciplinski postupak	"Obzirom da je Disciplinskim pravilnikom za disciplinski postupak koji se vodi protiv odvjetnika pred Regionalnom odvjetničkom/advokatskom komorom propisan postupak koji se sastoji od pripremnog i od ročišta za glavnu raspravu, organ koji vodi postupak ne može ubrzavati i skraćivati postupak uvođenjem sumarnog postupka zakazivanjem i održavanjem glavne rasprave bez zakazivanja i održavanja pripremnog ročišta, jer za to nema zakonskog uporišta; u slučaju da su stranke suglasne da se glavna rasprava održi odmah nakon pripremnog ročišta, održati će se pripremljeno, a odmah zatim i ročište za glavnu raspravu, dok se ni u kom slučaju ne može propustiti održavanje pripremnog ročišta; u suprotnom dolazi do povrede pravila postupka kojim je uskraćeno pravo strankama na suđenje u punom obimu."	Vrhovni sud Federacije BiH 09.0 U 042057.22.U.2
Branilačko/boračka-invalididska zaštita	Utvrđivanje novog procenta vojnog invaliditeta	"Odredba člana 4. stav 3. Pravilnika o utvrđivanju procenta vojnog invaliditeta, daje vještacima mogućnost, a ne i obavezu da se osnovno oštećenje organizma uveća i za 40%, u zavisnosti od težine svakog pojedinog oštećenja, što u konkretnom slučaju kod već utvrđenog procenta od 70%, koji je ravan procentu kojim se ocjenjuje gubitak podlaktice, nije moguće."	Vrhovni sud Republike Srpske 12.0 U 008267.21.Uvp
Državljanstvo	Sticanje državljanstva olakšanom naturalizacijom	"Kada važeći propis reguliše postojanje formalnog dokaza-izvoda iz matične knjige rođenih na osnovu kojeg se utvrđuje propisani osnovni uslov za sticanje državljanstva Federacije BiH (i koji dokaz je stranka dužna priložiti uz zahtjev za sticanje državljanstva), tada nepribavljanjem takvog dokaza nisu ispunjeni uslovi da se zahtjevu udovolji."	Vrhovni sud Federacije BiH 09.0 U 034077.22.Uvp
Državljanstvo	Sticanje državljanstva putem međunarodnog sporazuma	"U predmetima u kojima se rješava po zahtjevu ranije osuđivanog lica, čija je osuda za krivično djelo brisana iz kaznene evidencije, te se smatra neosuđivanim licem (u smislu člana 125. stav 7. KZ F BiH), brisanje osude za krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora preko tri godine nije od značaja za rješavanje po zahtjevu za sticanje	Vrhovni sud Federacije BiH 09.0 U 035407.21.Uvp

Slika 3. Prikaz dijela sedmičnog izvještaja iz Portala sudske prakse

odluka na Internetu. Ova radna grupa, koja je održala četiri sastanka u periodu od svog formiranja do danas (april 2022. godine), trenutno provodi analizu objavljivanja odluka. Članovi grupe su se upoznali sa pravnim okvirom za objavu, najboljom praksom i standardima EU, praksom ESLJP u oblasti zaštite ličnih podataka i velikim brojem dilema koje prate ovaj proces, te postupanjem svih sudova i tužilaštava u Bosni i Hercegovini u segmentu objave odluka na zvaničnim web-stranicama pravosudnih institucija.

U narednom periodu radna grupa će pripremiti najbolja rješenja za cjelokupan sistem pravosuđa putem odgovarajućih dokumenata i preporuka i predložiti VSTVBiH da ih usvoji. Donošenjem novih smjernica VSTVBiH će, u svojstvu regulatornog tijela, značajno doprinijeti povećanju transparentnosti pravosuđa.

Rad Panela za ujednačavanje sudske prakse

Od prethodnog izdanja „Pravne hronike“ nije bilo sastanaka Panela za ujednačavanje sudske prakse, ali je u toku zakazivanje sastanka Panela iz građanske oblasti o temi višestrukog ukidanja odluka prvostepenih sudova od drugostepenih sudova.

Kada je riječ o unapređenju pravnog statusa i efikasnosti Panela za ujednačavanje sudske prakse, Odjel za sudsku dokumentaciju i edukaciju Sekretarijata VSTVBiH je organizirao sastanak 14. marta 2023. godine u Sarajevu kojem su, pored predstavnika VSTVBiH, prisustvovali predstavnici Suda BiH, Vrhovnog suda Federacije BiH, Vrhovnog suda Republike Srpske, Apelacionog suda Brčko distrikta BiH (panel sudovi), te predstavnici delegacije Evropske unije u Bosni i Hercegovini. Na sastanku je razgovarano o mogućim modalitetima za unapređenje ovog mehanizma, uključujući pravni okvir u kojem on djeluje.

Razgovarano je i o načinima kako Bosna i Hercegovina može odgovoriti očekivanjima Evropske unije u procesu pridruživanja povodom preporuka u poglavlju koje se odnosi na pravosuđe. S tim u vezi, jedna od tema sastanka je bila i iznalaženje modaliteta za ispunjenje preporuke EU da „u konačnici, Bosna i Hercegovina treba uspostaviti pravosudno tijelo koje će osigurati dosljedno tumačenje zakona i harmonizaciju sudske prakse u cijeloj zemlji“.

Istaknuto je da VSTVBiH od januara 2014. godine kontinuirano provodi aktivnosti na koordinaciji i održavanju sastanaka Panela. Naime, uskoro se navršava 10 godina od osnivanja Panela za ujednačavanje sudske

prakse, a od perioda osnivanja pa do danas održano je 37 sastanaka iz sve tri oblasti prava na kojima je usvojeno 11 usaglašenih shvatanja Panela. Također, na ovom panelu je predložen i veliki broj inicijativa za izmjene i dopune kako materijalnih, tako i procesnih zakona.

Tokom sastanka razgovarano je i o unapređenju rada i pravnog statusa Panela iz perspektive Evropske unije i izazovima u radu Panela, konkretnim prijedlozima za unapređenje njegovog rada, korištenju izvještaja iz Portala sudske prakse (E-sentence) za identifikaciju (ne) ujednačenosti sudske prakse između sudova najviše instance, ulozi Odjeljenja za sudske praksu, te samoodrživosti i unapređenju podrške procesu ujednačavanja sudske prakse u okviru budžetskih resursa.

Predstavnici delegacije Evropske unije su dali podršku ovom procesu. Između ostalog, naglašeno je da Evropska unija kontinuirano osnažuje pravosuđe Bosne i Hercegovine uz iskreno uvjerenje da je glavni interes

građana i privrede u BiH stabilno, nezavisno i kompetentno pravosuđe. Između ostalih elemenata, građani moraju imati nesmetan pristup pravdi, provođenje principa vladavine prava i efikasno pravosuđe. Veliki dio ovog napora pripada harmonizaciji sudske prakse koja treba da osigura predvidivost trajanja, troškova i potencijalnih ishoda sudskih postupaka.

Rasprava o svemu što je navedeno bit će nastavljena a rezultat intenzivne saradnje VSTVBiH i sudova najviše instance, uz podršku Evropske unije, treba da budu rješenja koja će doprinijeti pravnoj sigurnosti i jednakosti građana pred sudovima. VSTVBiH je još jednom izrazilo zahvalnost svim sudijama koje su doprinijele radu Panela do sada, a naglašeno je da je VSTVBiH početkom ove godine prepoznalo rad sudija u panelima putem dopune Pravilnika o orijentacionim mjerilima za rad sudija i stručnih saradnika u BiH. Sastanak je organiziran u okviru projekta „EU podrška reformama pravosuđa u BiH – IPA 2019“ koji finansira Evropska unija.

Slika 4. Učesnici sastanka za unapređenje pravnog statusa Panela

Informacije o praksi međunarodnih sudova

Nastavljene su aktivnosti na približavanju prakse Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu (ESLJP) pravosuđu u Bosni i Hercegovini. Naime, OSDE redovno prati informacije o novim predmetima tog suda, te ih prilagođava kako bi bile dostupne na jezicima koji su u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini. S tim u vezi, u ovom broju „Pravne hronike“ predstavljamo informaciju u vezi sa novim predmetima tog suda od 28. i 30. marta 2023. godine na način kako su odluke objavljene na web-stranici <https://csd.pravosudje.ba/vstvfo/B/142/article/121862>, i to već 31. marta 2023. godine, dakle, samo nekoliko dana nakon njihovog donošenja.

Saure v. Germany (broj 2) - Predmet se odnosi na zahtjev za pristup informacijama. U jednom dijelu utvrđena povreda člana 10. EK.

Diémert v. France – Aplikant se žalio na to što njegova žalba nije ispitana u meritumu, jer je u predmetu nastupila zastara. Nema povrede člana 6. EK (pristup sudu).

Szolcsán v. Hungary - Predmet se odnosi na navodnu segregaciju romske djece tokom osnovnog obrazovanja. Utvrđena je povreda člana 14. u vezi sa članom 2. Protokola broj 1 uz EK.

[Saure v. Germany \(br. 6091/16\)](#), 28.3.2023.¹

Povreda člana 10. zbog odluke da se odbije davanje dodatnih informacija o inkriminirajućim nalazima protiv trinaest sudija i javnog tužioca

Nema povrede člana 10. zbog odbijanja da se otkriju imena i mjesta službe trinaest sudija i javnog tužioca, kao i zbog odbijanja da se objelodani uključenost dotičnih sudija u određene vrste postupaka

Podnosilac predstave je Hans-Wilhelm Saure, njemački državljanin. On je novinar i radi za dnevne novine Bild.

Predmet se odnosi na njegovo pravo na pristup informacijama koje posjeduje Ministarstvo pravde njemačke pokrajine Brandenburg u vezi sa sudijama i državnim tužiocem koji su ranije radili za Ministarstvo sigurnosti bivše Demokratske Republike Njemačke (DDR). Nakon ponovnog ujedinjenja Njemačke, sudije i javni tužioc koji su radili u bivšoj DDR dobili su priliku da podnesu zahtjev za integraciju u pravosuđe.

Pozivajući se na član 10 (pravo na slobodu izražavanja) podnosilac predstave se žali na odbijanje domaćih sudova da nalože Ministarstvu pravosuđa njemačke pokrajine Brandenburg da mu da određene informacije.

[Diémert v. France \(br. 71244/17\)](#), 30.3.2023.

Nema povrede člana 6. EK (pristup sudu)

Podnosilac predstave je Stéphane Diémert, francuski državljanin.

Gospodin Diémert, sudija upravnog suda, pokrenuo je privatnu tužbu za klevetu. Njegova tužba je zastarjela u fazi žalbenog postupka.

Pozivajući se na član 6. stav 1 (pravo na pravično suđenje) i član 13. (pravo na efikasan pravni lijek) podnosilac predstave se žali što mu je odbijeno ispitivanje njegove žalbe u meritumu

Slika 5. Prikaz dijela pratećeg dokumenta uz informacije ESLJP

Ostale aktivnosti

Rezultat identifikacije najčešćih razloga za ukidanje i preinačenje sudskih odluka nižestepenih sudova putem odjeljenja sudske prakse u sudovima najviše instance, koja se provodila tokom 2022. godine, bile su analize i nominacije tema koje su uvrštene u programe početne obuke i stručnog usavršavanja entitetskih centara za edukaciju za 2023. godinu. Taj proces se nastavlja i u narednom periodu kako bi se uspostavio sistem za redovnu identifikaciju tema kojima bi se programi edukacije sudija i tužilaca upotpunili stvarnim potrebama pravosuđa.

Također su usaglašene teme za izradu četiri stručne publikacije koje su aktuelne za bh. pravosuđe, a koje su sudovi najviše instance predložili da se obrade. Teme se odnose na teret dokazivanja u parničnom postupku, pregled sudske prakse u Bosni i Hercegovini u oblasti zaštite okoliša, sudsku praksu u primjeni Zakona o slobodi pristupa informacijama, te sudsku praksu Suda Bosne i Hercegovine u predmetima azila. Odabrani su i autori koji su početkom 2023. godine počeli da izrađuju publikacije, pa se uskoro očekuju prijem i dalja koordinacija za finalizaciju publikacija. Pored toga, priprema se i publikacija kojom će se predstaviti sva do sada usaglašena pravna shvatanja Panela za ujednačavanje sudske prakse sa pratećim obrazloženjima, koja će omogućiti bolju preglednost i razumijevanje ovog mehanizma za ujednačavanje sudske prakse na nivou cijele Bosne i Hercegovine.

Borba protiv seksualnog iskorištavanja djece u digitalnom okruženju: važnost, pravni okvir i edukacija

- Pripremio: dr.sc. Arben Murtezić, Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Federaciji Bosne i Hercegovine

Korištenje Interneta u svrhu seksualnog iskorištavanja djece je globalan problem. Generalno, svijest o težini ovog problema, te o potrebi da se adekvatno zakonski i institucionalno odgovori je prilično visoka naročito posljednjih godina. Međutim, istraživanja koja će biti sumirana u prvom dijelu ovog teksta pokazuju da je riječ o pojavi koja se stalno povećava. Dalje, jasno je da seksualna eksploatacija na internetu predstavlja eksplicitno kršenje ljudskih prava uopćeno, kao i ljudskih prava djece. Drugi dio teksta sadrži kratko podsjećanje na neke od relevantnih međunarodnih dokumenata, na važne stavove Evropskog suda za ljudska prava, kao i na ključne domaće zakone. Na kraju, sumirane su dosadašnje aktivnosti centara za edukaciju sudija i tužilaca RS i FBiH u ovoj oblasti koje, uglavnom, odražavaju osnovne probleme istaknute u uvodnim poglavljima. Poseban naglasak je na skretanju pažnje stručne, ali i opće javnosti na publikacije koje su rezultat ovih aktivnosti, koje su dostupne svima, i bliskoj saradnji sa partnerima.

Seksualno iskorištavanje djece u digitalnom okruženju: važnost i složenost problema

Dostupnost dječijeg pornografskog sadržaja na mreži i lak pristup ranjivim kategorijama, prije svega djeci, prvenstveni su razlozi zašto je Internet danas u središtu problema zlostavljanja djece. Pored toga, pristup Internetu i društvenim mrežama je na različite načine modificirao seksualno zlostavljanje djece. Dalje, Internet pruža mogućnost zlostavljačima djece da se ujedine kako bi ostvarili svoje ciljeve. Riječ je o dvije široke kategorije počinitelja: ljudima koji kreiraju, prodaju i dijele sadržaje zasnovane na seksualnom zlostavljanju djece i pojedincima koji kupuju taj sadržaj, ili traže djecu radi njihove zloupotrebe. Internet omogućava brz i direktan pristup, on olakšava „nagovaranje“ djece i njihovo seksualno zlostavljanje. Kao i kod drugih oblika kompjuterskog kriminala, problem je u tome što su počinioci anonimni, što uveliko utječe na mogućnost da seksualni

prestupnici u vezi sa djecom budu pronađeni, uhapšeni i kažnjeni za svoja djela. Najšira klasifikacija seksualnog zlostavljanja na društvenoj mreži sastoji se od dva dijela. Prvi dio, izlaganje neprikladnom štetnom materijalu, tj. dječijoj pornografiji i pseudografičkom sadržaju u kojem se ne prikazuju stvarna djeca, ali koji je izuzetno štetan jer predstavlja neku vrstu „marketinga“ ne samo za dječiju pornografiju već i za seksualno zlostavljanje u širem smislu. Drugi dio, dijete može doći u direktan kontakt sa seksualnim grabežljivcem i postati njegov plijen. Internet može širiti dječiju pornografiju i on pruža napredne mogućnosti predatorima da pristupe djeci putem internetskih platformi, ali omogućava i nove oblike.

Tako, iako je veći dio pojavnih oblika seksualnog zlostavljanja djece zlostavljanje putem fizičkog kontakta, seksualno zlostavljanje djece može biti počinjeno i bez njega (takozvano beskontaktno zlostavljanje). Uobičajeni primjeri seksualnog zlostavljanja bez kontakta jesu seksualno uznemiravanje djece, uključujući i verbalno uznemiravanje kao što su nepoželjni seksualni komentari. Porastom vidova seksualnog zlostavljanja djece koji se javljaju putem Interneta ili drugih IKT neophodno je sve više obraćati pažnju na takve beskontaktno oblike zlostavljanja i posljedice koje imaju za mlade žrtve.

Osnovno o međunarodnom i domaćem pravnom okviru

Važno je odmah napomenuti da dijete koje se pojavljuje u internetskom okruženju nije ništa drugačije od djeteta u „stvarnom svijetu“. Pravo na pristup određenim internetskim uslugama bez saglasnosti roditelja, a koje se, prema standardima velikog broja društvenih mreža, stječe već sa 13 godina, ne mijenja činjenicu da sve osobe mlađe od 18 godina imaju pravo na posebnu zaštitu bez obzira na to da li djeluju na Internetu. Drugim riječima, zaštita od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja ne smije biti umanjena zbog činjenice da je dijete aktivno na Internetu. Uostalom, svima je u interesu da se

mladi služe informacionim tehnologijama koje su neizostavan dio modernog života, poslovanja i razvoja. Stoga, treba uložiti maksimalan napor da se te aktivnosti odvijaju u zaštićenom okruženju sa oprezom, ali i bez pretjeranog straha.

Dalje, osim što je štetnost ove pojave notorna, često se zaboravlja da je i Evropski sud za ljudska prava u nekoliko svojih presuda naglasio pozitivnu obavezu države da zaštiti djecu od ove „nesumnjivo odvratne vrste prekršaja“, kao i da „djeca i druge ranjive osobe imaju pravo na zaštitu države u obliku djelotvornog odvratanja od tako teške vrste uplitanja u bitne aspekte njihovog privatnog života“ (*Trabajo Rueda v. Španija*, br. 32600/12). Pored toga, i u predmetu *K.U. v. Finska* (predstavka br. 2872/02) Sud je odlučio da je povrijeđen član 8. Konvencije (pravo na poštovanje privatnog života) zbog oglasa na Internetu koji je doveo do toga da je maloljetnik postao meta pedofila. Zaključeno je da je zakonodavac trebalo da osigura okvir za usklađivanje povjerljivosti internetskih usluga sa prevencijom nereda ili kriminala i zaštitom prava i sloboda drugih, a posebno djece i drugih ranjivih pojedinaca.

Dalje, u pogledu međunarodnih dokumenata, skrenut ćemo pažnju samo na dvije konvencije koje tretiraju različite oblasti a kojima je zajednička upravo zaštita djece na Internetu: Lanzarote konvencija (2007) i Budimpeštanska konvencija (2001). Lanzarote konvencija (2007) je, naravno, dokument čija je svrha zaštita djece od svih vrsta seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja, te, za razliku od Budimpeštanske konvencije (2001), nije usmjerena isključivo na kompjuterski kriminal, odnosno na dječiju pornografiju na Internetu. Međutim, očigledna je intencija Vijeća Evrope da se putem Lanzarote konvencije dopune i ažuriraju relevantne odredbe Budimpeštanske konvencije (2001), tako da se te konvencije smatraju ako ne sestrama, onda daljim srođnicama (*Kalim*, 2012, str. 443). Dio u kojem Lanzarote konvencija očigledno dopunjuje Budimpeštansku konvenciju jeste odredba koja definiše navođenje (*grooming*), i to kao *namjeran prijedlog, putem informacionih*

i komunikacionih tehnologija, odrasle osobe da se sastane sa djetetom koje nije dostiglo starosnu dob za pristanak u svrhu činjenja bilo kojih krivičnih djela predviđenih u samoj konvenciji.

U pogledu domaćeg pravnog okvira, ključni su, svakako, sistemski materijalni krivični zakoni. Tako, Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine propisuje krivična djela iz domena kompjuterskog kriminala u Glavi pod nazivom „Krivična djela protiv sistema elektronske obrade podataka“.

Slično tome, Krivični zakonik Republike Srpske propisuje krivična djela kompjuterskog kriminaliteta, također, u Glavi pod nazivom „Krivična djela protiv sigurnosti kompjuterskih podataka“. Pored toga, ovaj zakon djelimično definiše značenje izraza koji su važni za kompjuterski kriminal. Međutim, važno je poznavanje i specijalnih zakona u vezi sa djecom i maloljetnicima. Naime, još 2010. godine je donesen Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Republike Srpske i 2014. godine Zakon o zaštiti i postupanju s djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine. Navedenim zakonima propisana su posebna pravila postupanja s djecom koja su u sukobu sa zakonom, mlađim punoljetnim osobama i djecom na čiju je štetu počinjeno krivično djelo, odnosno koja se pojavljuju kao svjedoci u postupku.

Dosadašnja edukacija nosilaca pravosudnih funkcija u ovoj oblasti

Centri za edukaciju sudija i tužilaca RS i FBiH su, generalno, posvetili veliku pažnju smjernicama Komiteta ministara Vijeća Evrope o pravosuđu prema mjeri djeteta, usvojenim 17. novembra 2010. godine, koje predviđaju obavezu da se uspostavi “pravosuđe prema mjeri djeteta”. “Pravosuđe prema mjeri djeteta” je, u suštini, pravosudni sistem koji garantuje poštovanje i djelotvorno provođenje svih prava djeteta na najvišem mogućem nivou.

Posebno, imajući u vidu kompleksnost i težinu problema zaštite djece u digitalnom okruženju, na temeljima iskustava sa prijašnjih povremenih obuka razvijen je specijalistički program “Seksualno iskorištavanje i zlostavljanje djece u digitalnom okruženju u BiH“, koji je organizovan u tri modula. Cilj prvog modula “Seksualno iskorištavanje djece i zlostavljanje djece” jeste upoznavanje sa neophodnim, osnovnim, teorijskim saznanjima sa akcentom na etiologiju i fenomenologiju. Drugi modul, “Procesuiranje slučajeva seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece”, fokusiran je na pravni okvir, uključujući i primjere iz prakse. Treći modul, “Forenzička istraga i digitalni okvir dokaza”, posebno odražava specifičnost ovog problema u smislu otkrivanja počilaca i dokazivanja krivičnih djela korištenjem elektronskih dokaza i vještačenje digitalnih uređaja. Sadržaj specijalističkog programa, koji uključuje sve relevantne materijale, prezentacije, te korištene izvore, priređen je i publikovan u saradnji entitetskih centara za edukaciju sudija i (javnih) tužilaca u FBiH i RS sa međunarodnom organizacijom *Save the Children*.

U svrhu podrške edukaciji u ovoj oblasti, centri su ponovo u saradnji sa *Save the Children* objavili *Vodič za sudije i tužioce na temu visokotehnološkog kriminala i zaštite djece u Bosni i Hercegovini* (Stamenković i ostali, 2021. godina).

Vodič sadrži jasna uputstva za postupanje u slučajevima krivičnih djela učinjenih na štetu djece i maloljetnika u dijelu zloupotreba na Internetu, uvod u prikupljanje i korištenje digitalnih dokaza i detaljne informacije o oduzimanju, rukovanju i ispitivanju elektronskih uređaja i uređaja povezanih s njima. Posebna pažnja posvećena je i praktičnim primjerima iz oblasti visokotehnološkog kriminala uz naglasak da je neophodno unaprijediti međunarodnu i međuresornu saradnju svih aktera u sferi zaštite djece i ojačavanja sistema.

Sve navedeno uobličeno je u četiri tematske cjeline: Uvod u visokotehnološki kriminal i

savremeni trendovi u izvršenju krivičnih djela iz ove oblasti, Prvo reagovanje na elektronske dokaze, Visokotehnoški kriminal kao krivično djelo u domaćem zakonodavstvu s posebnim osvrtom na tzv. *cyberbullying* i *grooming* i Opće mjere zaštite i iskaz djeteta u krivičnom postupku.

Naravno, imajući u vidu ne samo povećanje obima ovog velikog problema već i nove pojavne oblike do kojih dovodi upotreba savremenih tehnologija, centri za edukaciju sudija i (javnih) tužilaca RS i FBiH će nastaviti da ulažu napore radi pružanja adekvatne obuke nosiocima pravosudnih funkcija i, koliko god je moguće, predstavnicima policijskih agencija.

Програм стручног усавршавања и почетне обуке Центра за едукацију судија и јавних тужилаца у Републици Српској за 2023. годину

- Припремио: Томислав Чавић, Центар за едукацију судија и јавних тужилаца у Републици Српској

Програм стручног усавршавања и почетне обуке Центра за едукацију судија и јавних тужилаца у Републици Српској (ЦЕСТРС) за 2023. годину је прилагођен потребама за обуком судија и јавних тужилаца у Републици Српској, која их припрема и оспособљава за ефикасно обављање правосудних функција на које су изабрани и која доприноси правној сигурности и јачању повјерења грађана у правосудни систем Републике Српске и Босне и Херцеговине. Одабиром тема Програм стручног усавршавања и почетне обуке ЦЕСТ-а РС доприноси побољшању стандарда и методологије у њеном извођењу са циљем да се задовољи потреба носилаца правосудних функција за систематским и континуираним спровођењем специјалистичке обуке.

Путем дијела Програма који се односи на почетну обуку за 2023. годину организоваће

се и спроводити обука за новоименоване судије и јавне тужиоце, као и за друга лица која намјеравају да обављају функцију судије и јавног тужиоца, а то су стручни сарадници и судијски приправници који су запослени у судовима и јавним тужилаштвима. ВСТСБиХ има надлежност да одређује оквир ове обуке и листу тема према којој се спроводи обука новоименованих судија и јавних тужилаца у ЦЕСТ-у РС, као и да надзире спровођење и остваривање те обуке путем што веће заступљености радионица, вјежби и изналажења практичних рјешења у едукацији, који доприносе развијању и усавршавању судијских и тужилачких вјештина новоименованих носилаца правосудних функција, неопходних за ефективно и ефикасно вршење судијске, односно тужилачке дужности. Циљ свега наведеног јесте да независност правосуђа у јавности буде представљена на

најбољи начин, како би се у очима јавности поправила перцепција о стручном, независном и непристрасном правосуђу.

Почетној обуци новоименованих судија и јавних тужилаца, као посебном виду иницијалне обуке коју организује ЦЕСТРС, посвећује се посебна пажња путем увођења система менторства у судове и јавна тужилаштва у Републици Српској. Наиме, судије и јавни тужиоци са доказаним искуством и знањем као ментори помажу и усмјеравају новоименоване судије и јавне тужиоце путем савладавања и стицања практичних вјештина у раду, те примјене појединих процесних одредби кроз актуелну судску праксу.

ВСТСБиХ је својом одлуком о одобравању Програма стручног усавршавања и почетне обуке судија и јавних тужилаца у Босни и Херцеговини у 2023. години, коју је донио на сједници одржаној 17. и 18. јануара 2023. године, дефинисао општа и посебна правила о обавезној обуци која ће се примјењивати у 2023. години и која су инкорпорисана у програме рада оба ЦЕСТ-а, како би се са овим правилима упознали сви носиоци правосудних функција у Босни и Херцеговини, а нарочито руководиоци правосудних институција за које су дефинисана посебна правила о обавезној обуци у овој одлуци.

У оквиру општих правила о обавезној обуци, а према Одлуци ВСТСБиХ о минималном обиму стручног усавршавања и почетне обуке судија и јавних тужилаца у Босни и Херцеговини од 24. октобра 2018. године, судије и јавни тужиоци који су први пут именовани на ове функције обавезни су да похађају цјелокупан Програм почетне обуке намијењен новоименованим носиоцима правосудне функције, који се спроводи у организацији ЦЕСТ-а РС, најкасније у првих шест б мјесеци након преузимања дужности судије, односно јавног тужиоца. Руководиоци правосудних институција дужни су да омогуће да ова категорија полазника похађа наведене обуке.

Остале судије и јавни тужиоци, према истој одлуци, дужни су да похађају стручно усавршавање о темама у вези са рефератом на којем раде минимално три 3 дана, а максимално десет 10 дана у току године. Такође, уколико руководиоца правосудне институције планира да распореди носиоца правосудне функције на други реферат, дужан је да му омогући да похађа обуке у вези са новим рефератом ако процијени да је то оправдано.

Судије и јавни тужиоци који су у току године дуже одсутни због боловања, породилског и/или другог оправданог одсуства учествују у едукацији пропорционално присуству на послу.

У 2022. години ВСТСБиХ је усвојио сет препорука за унапређење обука које су посебно интересантне за правосуђе у Босни и Херцеговини и припремио разраду тих обука према темама и методологији, посвећујући посебну пажњу заступљености едукације о темама из домена етике и интегритета носилаца правосудних функција у програмима. Њихов циљ је да се приближе носиоцима правосудних функција, путем програма едукације у 2023. години, етика и интегритет из што више различитих угла. Поред тога, посебно мјесто заузима обука планирана за руководиоце правосудних институција у Босни и Херцеговини.

С тим у вези, у оквиру обуке о теми етике и интегритета, у својој одлуци ВСТСБиХ је дефинисао посебно правило о обавезности ове обуке према којем се носиоци правосудних функција који нису стекли сертификат о похађању *Online* модула о етици и интегритету и спречавању сукоба интереса за носиоце правосудне функције у 2022. години обавезују да тај модул похађају и да га заврше у 2023. години.

Након завршетка обуке и стицања сертификата о томе обука ће се признати као један дан обавезне обуке.

За руководиоце у правосудним институцијама Одлуком ВСТСБиХ дефинисана су посебна правила о обавезности обуке према којима су сви руководиоци правосудних институција који нису похађали обуку о теми Улога председника судова и главних тужилаца у очувању интегритета правосудних институција током 2022. године дужни да то учинеу току 2023. године.

Осим тога, сви нови руководиоци правосудних институција који то нису учинили у току 2022. године обавезују се и да похађају обуку у 2023. години о темама:

- а) Изградња лидерских и управљачких капацитета у правосудним институцијама,
- б) Проактивна улога председника судова,
- ц) Електронски алати за менаџере,
- д) Савремено комуницирање с јавношћу.

За нове председнике судских одјељења који то нису учинили у току 2022. године том одлуком је дефинисано посебно правило којим се обавезују да похађају обуку у 2023. години о теми Проактивна улога шефова одјељења у руковођењу одјељењем.

Сви именовани руководиоци наведене обуке ће похађати по преузимању дужности и према пропорционалној заступљености обука у програму. Исто тако, том одлуком је дефинисано да на обуке које се организују из области руковођења и руководних вјештина могу да се пријаве и лица која намјеравају да се кандидују на руководне функције.

У погледу правила о обавезним специјалистичким обукама, том одлуком ВСТСБиХ је дефинисано да су носиоци правосудних функција, да би испунили услове за стицање сертификата у складу са одредбама Закона о заштити и поступању са дјецом и малољетницима у кривичном поступку, дужни да похађају све тематске цјелине из одговарајућег специјалистичког програма обуке која се односи на малољетничко правосуђе.

У дио Програма стручног оспособљавања и почетне обуке за 2023. годину који се односи на кривичноправну област, на приједлог правосудне заједнице, односно судија и јавних тужилаца, уврштене су предложене актуелне теме које се односе на Стицај кривичних дјела, Споразум о признању кривице, Улога оштећеног у кривичном поступку, Поступање судије за претходно саслушање, Претходне истражне радње и извјештај овлашћених службених лица о почињеном кривичном дјелу из области привредног криминала и корупције, Алтернативне мјере у кривичном законодавству РС са фокусом на – рад у јавном интересу, Притвор и претресна рочишта у пракси Основног суда Брчко дистрикта БиХ, те Пракса Републичког јавног тужилаштва у примјени нових одредаба ЗКПРС у поступку рјешавања притужби и приговора, као и округли столови на којима ће се анализирати теме: Актуелна питања из праксе окружних судова у РС и Актуелна питања из праксе Врховног суда РС.

У сарадњи са ВСТСБиХ, за судије и јавне тужиоце је планиран семинар о теми Припадници рањивих група као свједоци у поступку, а у оквиру пројекта “Јачање тужилачких капацитета у систему кривичног правосуђа”, планиран је семинар о теми Проактивне истраге у предметима корупције.

ВСТСБиХ је донио одлуку да се у 2023. години настави спровођење вишедневне обуке путем припремљених модула треће године специјалистичке обуке за руководиоце у тужилаштвима, тужиоце и стручне сараднике у тужилаштвима у оквиру вишегодишњег програма индивидуализоване обуке за тужиоце за рад на предметима високог нивоа корупције и организованог криминала и најсложенијих облика привредног криминала. Такође, одлучено је да се настави специјалистичка обука за судије и стручне сараднике у судовима која је о тој теми развијена у 2021. години у сарадњи са пројектом USAID-а “Правосуђе против корупције у Босни и Херцеговини” према

дефинисаном календару обука који је утврђен у овом програму.

У оквиру пројекта Владе САД – Канцеларије за развој, помоћ и едукацију у прекоморским земљама (OPDAT), наставља се континуирана сарадња којом је планирано да се организује заједнички семинар са ЦЕСТ-ом ФБиХ о темама процесуирања коруптивних кривичних дјела и одмјеравања и изрицања казни у кривичном поступку, те неколико семинара са Фондацијом “Удружене жене” Бањалука о теми насиља у породици и заштити жртава насиља.

Са организацијом “Атлантска иницијатива” планирано је одржавање семинара о темама које се односе на сексуално узнемиравање и силовање, а у сарадњи са Gender центром Владе РС организовање семинара о темама дискриминације у правосудној пракси и кривичним дјелима против полног интегритета.

У сарадњи са Савјетом Европе и ЦЕСТ-ом ФБиХ биће организовани семинари о темама из области високотехнолошког криминала и права на образложење кривичне пресуде, као и трговине људима и заштите жртава трговине људима. Са Мисијом ОСЦЕ-а биће организовани семинари о примјени Закона о забрани дискриминације у БиХ, процесуирању сложених предмета организованог криминала и корупције и смјерницама за израду оптужница у тим предметима, као и о приступу правди у питањима заштите животне средине. Са представницима пројекта UNODC биће организован семинар о теми неовлашћеног промета оружјем и војном опремом, производима двојне намјене, те о прикупљању електронских доказа на ком ће бити представљен Приручник за прекогранично прибављање електронских доказа.

У сарадњи са пројектом UNICEF-а “Правда за свако дијете”, планирано је да се одржи специјалистичка обука која би се састојала

од три семинара, која је обавезна за судије и јавне тужиоце који поступају у кривичним предметима са малољетним извршиоцима кривичних дјела. Такође, планирана је и напредна обука за малољетничко правосуђе која се састоји од два семинара и три специјалистичке радионице о теми „Специфичности кривичног поступка према дјечи и малољетницима у пракси и сексуално искоришћавање и зостављање дјече у дигиталном окружењу“.

Осим тога, Програмом је планирано одржавање и вишедневне едукације едукатора ЦЕСТ-а РС намијењена учесницима који су прошли специјалистичку едукацију из области корупције, затим, из области привредног и организованог криминала и из области високотехнолошког/кибернетичког криминала.

У оквиру пројекта развоја система менторства у судовима и тужилаштвима, и у 2023. години је планирано да се одржи Конференција консултативних тужилаца, чији је циљ да се размијене искуства у раду консултативних тужилаца са новоименованим тужиоцима, те да се идентификује добра и лоша пракса и начин на који може да се унаприједи овај процес. Такође, планирано је да се одрже радионице за судије менторе са три припремљена модула, чији је циљ да обуче новоименоване судије менторе да правилно спроводе програм менторства у судовима.

Из грађанскоправне области у 2023. години су планиране едукативне активности којим би се обрадиле теме које се односе на актуелна питања у примјени Закона о стварним правима Републике Српске, Закона о премјеру и катастру Републике Српске, новине инкорпорисане у нови Породични закон Републике Српске, примјену прописа из области радних односа у Републици Српској, актуелна питања из Закона о облигационим односима Републике Српске, осврт на уговор о продаји будуће ствари – непокретности у изградњи, те на расправу

пред другог степеним судом у парничном поступку, образложење парничне пресуде, право на суђење у разумном року и на обуку о једнакости и недискриминацији.

Из ванпарничне области планирано је да се одрже семинари о темама „Судска пракса из ванпарничних поступака“ и „Насљеђивање по закону, насљеђивање по тестаменту и расправљање заоставштине“, а из извршног поступка планирано је да се одрже семинари чије се теме односе на актуелна питања извршног поступка у судовима Републике Српске и примјену Закона о извршном поступку Републике Српске, чији је циљ да се усагласи судска пракса у извршном поступку.

На приједлог ВСТСБиХ планирано је да се одрже семинари о теми примјене Закона о заштити тајних података, примјене Закона о извршном поступку Републике Српске, те семинар о темама „Процес оцјене доказа и трошкови парничног поступка“, „Оставински поступак пред нотаром“, као и „Одузимање и враћање пословне способности с освртом на задржавање лица у здравственој установи“. У сарадњи са пројектом JUFREX Савјета Европе требало би да буду одржани семинари о теми клевете и говора мржње, те образложења пресуде у парничном поступку, као и округли сто о теми право на суђење у разумном року.

Из области привредног права у 2023. години планиране су обуке о теми „Уговарање услова FIDIC у грађевинарству“, као и обука која се односи на актуелне проблеме у примјени Закона о регистрацији пословних субјеката у Републици Српској, те на актуелна питања из праксе привредних судова у Републици Српској. У сарадњи са пројектом који се спроводи уз подршку Међународне финансијске корпорације (IFC), групације Свјетске банке и Амбасаде Швајцарске у БиХ у 2023. години биће организовани семинари о теми поступка ликвидације правних субјеката по службеној дужности и скраћени добровољни ликвидациони поступак, а уз подршку пројекта CLDP (Програм

развоја привредног права Министарства трговине САД) оба ЦЕСТ-а ће заједнички промовисати Приручник о интелектуалној својини за судије.

На приједлог ВСТСБиХ, у оквиру пројекта „Изградња ефикасног правосуђа у служби грађана“, организоваће се семинари о темама „Економски аспекти стечајног поступка“ и „Арбитража“.

У оквиру посебних тема, на приједлог ВСТСБиХ, планирано је да се одрже *online* обуке из области етике и интегритета носилаца правосудних функција, дисциплинских поступака и праксе, те округли столови о теми стандарда професионалне етике за судије и тужиоце у Босни и Херцеговини и више радионица о темама: савремено комуницирање са јавношћу, вјештине комуницирања и тимски рад.

Уз подршку AIRE Центра из Лондона, у складу са потписаним Споразумом о сарадњи у спровођењу обуке носилаца правосудних функција, у 2023. години је планирано да се реализује неколико активности међу којима је на првом мјесту Форум о националној интерпретацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, који ће бити организован за судије највиших судова у Босни и Херцеговини. Затим, планирано је да се одрже семинар о теми „Фемицид“ и *online* обука: „Основна обука о родној равноправности“ путем трију модула постављених на платформи за учење на даљину (Е-учење).

У Програму обуке ЦЕСТ-а РС за 2023. годину као и до сада посебна пажња ће се посветити обуци носилаца правосудних функција путем организовања округлих столова на којима ће се расправљати о актуелним питањима из праксе Врховног суда Републике Српске из кривичноправне, прекршајноправне, грађанскоправне, привредноправне и управноправне области. Такође, биће организована и обука у виду

округлих столова на којим ће се расправљати о актуелној судској пракси окружних судова у Републици Српској а за које су носиоци правосудних функција веома заинтересовани.

Управни одбор ЦЕСТ-а РС на сједници одржаној 16. фебруара 2023. године усвојио је Листу едукатора ЦЕСТ-а РС који су изабрани по основу спроведеног јавног конкурса и Јединствену листу едукатора ЦЕСТ-а РС којом је обједињена важећа ревидирана Листа едукатора ЦЕСТ-а РС од 15. октобра

2021. године са Листом едукатора ЦЕСТ-а РС изабраних по основу јавног конкурса. Јединствену листу чини укупно 86 едукатора ЦЕСТ-а РС, који су разврстани према правним областима за које су показали интересовање, и то: кривичноправна, грађанскоправна, управноправна, прекршајноправна, радно и породично право, привредно и финансијско право, европско право и право Европске уније, област комуникација, психологије и етике и остале области и вјештине.

Kretanje kroz digitalni labirint: Izazovi sa kojima se suočava pravosuđe u „rukovođenju” digitalnim dokazima

► Pripremila: Azra Bećirović, AIRE Centar

U savremenom društvu enkripcija je postala neizostavna komponenta svakodnevnog života. Snažna enkripcija predstavlja ključnu zaštitu privatnosti i poslovanja. S obzirom na sve veću prisutnost Interneta i digitalnih tehnologija, postoji nekoliko ključnih argumenata koji podržavaju enkripciju među kojima se posebno ističu ljudska prava, pravo na privatnost i slobodu izražavanja.

Enkripcija pruža sredstva za zaštitu naših podataka od prijetnji kao što su hakiranje, krađa identiteta ili neovlašteni pristup. Omogućava nam da komuniciramo sigurno putem digitalnih kanala, čuvajući naše privatne poruke, podatke i informacije od neovlaštenog pristupa. U svijetu

u kojem su digitalne komunikacije norma, enkripcija je postala neophodan alat u zaštiti privatnosti i poslovanja.

Međutim, počinioci krivičnih djela, također, zloupotrebljavaju enkripciju kao dio svog *modusa operandi* a problem postaje sve ozbiljniji i privlači pažnju velikog broja evropskih i država u regionu nakon dekripcije komunikacijskih platformi EncroChat i SKY ECC^[43]. Takvi slučajevi ukazuju na izazove s kojima se suočavaju vlasti u održavanju sigurnosti i borbi protiv kriminala s obzirom na to da članovi kriminalnih grupa koriste enkripciju kako bi otežali detekciju svojih aktivnosti.

[43] EncroChat i Sky ECC su komunikacijski servisi koji su omogućavali korisnicima da sigurno razmjenjuju poruke i podatke putem posebno dizajniranih uređaja i snažne enkripcije. Ti servisi su pružali visok nivo sigurnosti i privatnosti, omogućavajući korisnicima da komuniciraju bez straha od nadzora ili presretanja poruka. Identitet korisnika je bio zaštićen, a komunikacija se odvijala putem pseudonima ili korisničkih identifikatora, otežavajući tako praćenje ili povezivanje komunikacije sa stvarnim identitetom korisnika. EncroChat je koristio vlastite enkriptirane uređaje, a Sky ECC je bio dostupan kao aplikacija za odabrane pametne telefone. (Op. a.) Više na: <https://shorturl.at/ajzLM>

Ova situacija predstavlja izazov u održavanju ravnoteže između zaštite privatnosti i potrebe za sigurnošću. S jedne strane, pravo na privatnost je važno ljudsko pravo koje treba poštivati a enkripcija pruža sredstva za zaštitu tog prava. S druge strane, vlasti su odgovorne za održavanje sigurnosti društva i suzbijanje kriminalnih aktivnosti.

U kontekstu krivičnih pravosudnih sistema digitalni dokazi su otvorili mnogobrojna pitanja, uključujući metode otkrivanja komunikacije, prijenosa dokaznih materijala drugim državama i njihovu upotrebu u krivičnim postupcima, kao i pitanje osnovanosti i prihvatljivosti takvih dokaza.

U ovom članku poseban fokus stavljen je na analizu trenutnog stanja pravosudnog sistema u Bosni i Hercegovini u vezi sa suđenjem u predmetima organiziranog kriminala i korupcije, kao i na izazove s kojima se suočavaju sudovi. Izuzetna važnost, u članku, se daje pravičnosti postupka, zaštiti prava pojedinaca, te ulozi nacionalnih sudova u procjeni zakonitosti dokaza.

Analiza prakse bh. pravosuđa u predmetima organiziranog kriminala i korupcije

Prema *Analizi prakse najviših sudova u BiH u slučajevima organiziranog kriminala i korupcije*^[44], sudovi razumiju i primjenjuju koncept posebnih istražnih radnji, te se uspješno suočavaju sa izazovima u procesuiranju organiziranog kriminala i korupcije uz poštivanje standarda Evropske konvencije o ljudskim

pravima (EKLJP ili Konvencija). Međutim, u vezi s primjenom posebnih istražnih radnji i obavezom da se strogo poštivaju zakonski uvjeti za izdavanje i produženje naredbi, prvostepeni sudovi imaju neka otvorena pitanja.

Također, u toj analizi, se naglašava da su moderna komunikacijska sredstva donijela nove izazove za pravosuđe, te da se sudovi već sada susreću s dokazima dobivenim putem kriptiranih komunikacija i međunarodne pravne pomoći za koje tek treba da se razvijaju novi stavovi i praksa. U pogledu dokaza dobivenih putem međunarodne pravne pomoći još se očekuje konačan zaključak o njihovoj upotrebi u specifičnim situacijama koje su postale bitne za otkrivanje i dokazivanje krivičnih djela.

Pravna priroda digitalnih dokaza u Bosni i Hercegovini

U krivične procesne zakone Bosne i Hercegovine 2003. godine uvedene su posebne istražne radnje s ciljem suzbijanja teškog organiziranog kriminala i suočavanja sa sofisticiranim načinima izvršenja krivičnih djela. Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKPBiH)^[45] i odgovarajući propisi ZKPRS, FBiH i Brčko Distrikta reguliraju izvođenje pretresa pokretnih stvari, uključujući kompjuterske sisteme, uređaje za pohranjivanje podataka i mobilne telefone. Članom 51. stav 2. ZKPBiH propisano je da pretresanje tih predmeta podrazumijeva samo vizuelni pregled podataka bez korištenja računarskih programa za pronalaženje informacija. Međutim, za ekstrakciju izbrisanih podataka^[46], pristup skrivenim informacijama i utvrđivanje sadržaja koji nije vidljiv na prvi

[44] [Analiza prakse najviših sudova u BiH u slučajevima organiziranog kriminala i korupcije](#), izdavači: Ustavni sud Bosne i Hercegovine i AIRE Centar, 2023.

[45] Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“ br. 3/2003, 32/2003 – ispr., 36/2003, 26/2004, 63/2004, 13/2005, 48/2005, 46/2006, 29/2007, 53/2007, 58/2008, 12/2009, 16/2009, 53/2009 - dr. zakon, 93/2009, 72/2013 i 65/2018), čl. od 116. do 122.

[46] Prema članu 25. Odluke o posebnim obavezama pravnih i fizičkih lica koja pružaju telekomunikacijske usluge, administriraju telekomunikacijske mreže i vrše telekomunikacijske djelatnosti u pogledu obezbjeđenja i održavanja kapaciteta koji će omogućiti ovlaštenim agencijama da vrše zakonito presretanje telekomunikacija, kao i kapaciteta za čuvanje i obezbjeđivanje telekomunikacijskih

pogled potrebni su specijalistički računarski programi i sistemi. Za te svrhe se provodi vještačenje koje zahtijeva posebno stručno znanje.^[47]

Nekoliko evropskih država^[48] ima posebne propise koji reguliraju tajno prisluškivanje kriptiranih elektronskih komunikacija i njihovo dekodiranje. Prema tim propisima, dekodiranje se obično postiže na dva načina: instaliranjem posebnog softvera na uređaje putem fizičkog pristupa nadležnih organa, ili na daljinu ubacivanjem virusa ili „trojanaca“. Međutim, zakoni o krivičnim postupcima u BiH ne reguliraju posebno digitalne dokaze i digitalne istrage. Time se postavlja pitanje da li bi komunikacija koja se odvijala putem kriptiranih telefona mogla biti otkrivena preko postojećih dokaznih radnji da međunarodna pravna pomoć nije dostavljala dokaze.

Osnovni problem dokaza pribavljenih putem međunarodne pravne pomoći jeste u tome što se dokazni sistemi različitih država prilično razlikuju. To znači da se mogu postaviti pitanja da li su takvi dokazi pribavljeni na dopušten način, u skladu sa zakonskim uvjetima i propisanim postupkom, te da li pravni poredak omogućava da se koriste ti dokazi kao osnov za presudu.

U kontekstu preduzimanja posebnih istražnih radnji u drugim državama i dokaza pribavljenih putem međunarodne pravne pomoći Evropski sud za ljudska prava u slučaju *Stojković protiv Francuske i Belgije*^[49] ističe da vlasti države koja provodi krivični postupak nisu odgovorne za pravni okvir kojim se uređuju uvjeti za

pribavljanje dokaza. Ipak, od njih se zahtijeva da osiguraju da radnje preduzete u državi koja je dostavila dokaze ne krše prava odbrane, čime se potvrđuje pravičnost postupka koji se vodi pod njihovim nadzorom. U konačnici, pravičnost se mora procjenjivati u svjetlu postupka posmatranog u cjelini.

Standardi Evropskog suda za ljudska prava

Sudija Evropskog suda za ljudska prava Tim Eicke ističe da član 6. Konvencije garantira pravo na pravično suđenje, ali da ne propisuje pravila o prihvatljivosti dokaza ili o njihovoj ocjeni. Sud je jasno usvojio stav da, dokle god je suđenje pojedincu u cjelini „pravično“^[50], prihvatljivost dokaza i njihova ocjena su pitanja kojima, prije svega, treba da se bave nacionalno pravo i nacionalni sudovi.

Cjelovit odgovor na pitanje o faktorima koji su značajni za ukupnu procesnu pravičnost prilikom procjene korištenih dokaza obuhvata nekoliko ključnih elemenata. Između ostalog, u slučaju *Bykov protiv Rusije*^[51] Evropski sud za ljudska prava je predstavio konkretan test kojim se ocjenjuje da li je postupak bio pravičan kao cjelina. Test se sastoji od odgovora na sljedeća pitanja:

1. Priroda navodne nezakonitosti dokaza, te da li je povrijeđeno neko konvencijsko pravo? U tom kontekstu član 8. Konvencije može postati relevantan i treba se vratiti na njega.

podataka („Službeni glasnik BiH“ broj 104 od 29. decembra 2006, 58/07), svi operateri telekomunikacija, mrežni operateri, davatelji usluga i davatelji pristupa su obavezni da čuvaju podatke najmanje 12 mjeseci.

[47] Kao primjer se mogu navesti: prvostepena presuda broj S1 2 K 034358 20 K od 9. aprila 2021. godine i drugostepena presuda broj S1 2 K 034358 21 Kž od 27. jula 2021. godine. (Op.a.)

[48] To su: Francuska, Njemačka, Nizozemska, Danska, Poljska, Švedska i Švajcarska. Više na: <https://shorturl.at/vBCUX>

[49] *Stojković protiv Francuske i Belgije*, predstava broj 25303/08, presuda od 27. oktobra 2011. godine.

[50] *Moreira Ferreira protiv Portugala (broj 2)* [VV], predstava broj 19867/12, stav 83.b, presuda od 11. jula 2017. godine, i *Schenk protiv Švajcarske*, predstava broj 10862/84, st. 45-46, presuda od 12. jula 1988. godine.

[51] *Bykov protiv Rusije*, predstava broj 4378/02, presuda od 10. marta 2009. godine.

2. Sud treba da razmotri kvalitet dokaza o kome je riječ i okolnosti pod kojima su dokazi pribavljeni. Posebno je važno da se razmotri da li takve okolnosti dovode u sumnju pouzdanost ili tačnost dokaza? U tom kontekstu informacije o načinu na koji je dokaz pribavljen mogu imati važnu ulogu. Također, potrebno je pažljivo razmotriti pitanja o kvalitetu dokaza, njihovoj pouzdanosti i tačnosti.
3. Da li je podnosilac predstavke imao mogućnost da osporava pribavljene dokaze?
4. Značaj dokaza u postupku koji se ogleda u tome da li su dokazi o kojima je riječ bili odlučujući za ishod krivičnog postupka, i/ili da li su postojali drugi dokazi koji podržavaju optužnicu ili osuđujuću presudu?

Uzimajući u obzir te aspekte u cjelokupnoj procjeni pravičnosti postupka u odnosu na konkretan predmet i činjenice, važnost istrage i kažnjavanja za konkretno krivično djelo pažljivo će se razmotriti u odnosu na prava pojedinca da se dokazi protiv njega prikupe na zakonit način. Sud je naglasio da se „opći principi pravičnosti iz člana 6. primjenjuju na sve krivične postupke, nezavisno od toga o kojoj vrsti djela je riječ. Briga za javni interes ne može opravdati mjere koje poništavaju samu suštinu prava odbrane podnosioca predstavke... koja su garantirana članom 6. Konvencije“^[52].

Kada je riječ o posebnim istražnim radnjama - pod kojima se, prije svega, podrazumijevaju tajni nadzor nad komunikacijama i korištenje prikrivenih istražitelja – možemo da se pozovemo na predmet *Ramanauskas protiv*

Litve^[53] pred Evropskim sudom. U tom predmetu Sud je uvažio teškoće sa kojima se suočava policija prilikom traženja i prikupljanja dokaza radi otkrivanja i istraživanja krivičnih djela. Kako bi obavila taj zadatak, policija sve više mora da koristi prikrivene istražitelje, doušnike i tajne istražne tehnike naročito u borbi protiv organiziranog kriminala i korupcije^[54]. U skladu sa tim, upotreba posebnih istražnih metoda, posebno prikrivenih tehnika, sama po sebi ne predstavlja povredu prava na pravično suđenje. Međutim, zbog opasnosti od policijskog podsicanja koje takve tehnike uključuju, one moraju da se upotrebljavaju unutar jasno postavljenih okvira, kako ne bi došlo do povrede prava na pravično suđenje^[55].

Kada razmatramo član 8. Konvencije i zakonitosti dokaza pribavljenih korištenjem posebnih istražnih mjera, postavljaju se pitanja da li je zadiranje u prava pojedinca u skladu sa zakonom, da li teži legitimnom cilju i da li je neophodno u demokratskom društvu? Da bi mjera bila „u skladu sa zakonom“, mora postojati pravni okvir koji je predvidljiv i koji osigurava zaštitu od proizvoljnog zadiranja u prava pojedinca. Kada je u pitanju „presretanje“ podataka prenesenih putem komunikacionih tehnologija, važno je razlikovati „masovno presretanje podataka“ i ciljano individualizirano presretanje. To razlikovanje utječe na minimalnu neophodnu zaštitu kako bi se spriječila zloupotreba ovlaštenja.

U dosadašnjoj praksi ESLJP je razvio nekoliko kriterija za zaštitu tajnog nadzora komunikacija, koji moraju biti propisani zakonom kako bi se spriječile zloupotrebe^[56]. U tom smislu ESLJP

[52] *Ibidem*, stav 93.

[53] *Ramanauskas protiv Litvanije* [VV], predstavka broj 74420/01, presuda od 5. februara 2008. godine.

[54] *Ibidem*, stav 49.

[55] *Ibidem*, stav 51.

[56] *Huwig protiv Francuske*, predstavka broj 11105/84, presuda od 24. aprila 1990, *Kruslin protiv Francuske*, predstavka broj 11801/85, presuda od 24. aprila 1990, *Valenzuela Contreras protiv Španije*, predstavka broj 27671/95, presuda od 30. jula 1998, *Weber i Saravia protiv Njemačke*, predstavka broj 54934/00, odluka o prihvatljivosti od 29. juna 2006, i *Association for European Integration and Human Rights i Ekimdzhiiev*, predstavka broj 62540/00, presuda od 28. juna 2007. godine.

ispituje da li domaće zakonsko rješenje jasno definira:

1. prirodu i vrstu krivičnih djela zbog kojih se može donijeti naredba o pretresu,
2. kategoriju lica čija se komunikacija može presresti,
3. ograničenje trajanja presretanja,
4. postupak za prikupljanje, korištenje i skladištenje prikupljenih podataka,
5. mjere opreza pri prenošenju podataka drugim stranama,
6. okolnosti u kojima se pribavljeni podaci mogu, ili moraju izbrisati ili uništiti.

Ako se dokazi prikupljaju u okviru ciljanog presretanja komunikacije zbog nacionalne sigurnosti, primjenjuje se šest istih minimalnih uvjeta, ali se dodaju još dva:

1. planovi za nadzor provođenja mjera tajnog nadzora,
2. mehanizmi za obavještanje o presretanju komunikaciji i njenom sadržaju, kao i pravni lijekovi koji su predviđeni nacionalnim pravom.

U predmetu *Big Brother Watch protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV]^[57] Sud je pažljivo razmotrio razliku između ciljanih presretanja i masovnih presretanja podataka. Na prvom mjestu utvrđeno je da masovno i neusmjereno prikupljanje komunikacijskih podataka, uključujući i podatke o aktivnostima na Internetu, predstavlja kršenje prava na privatnost iz člana 8. Sud je naglasio da je potrebno da svako prikupljanje takvih podataka bude opravdano i proporcionalno.

Također je zaključeno da nedostatak adekvatnih pravnih mehanizama za zaštitu od zloupotrebe takvog nadzora predstavlja kršenje prava na privatnost. Sud je istaknuo da su postojali nedostaci u britanskom zakonodavstvu koji su

omogućavali da se pristupi takvim podacima bez adekvatnih mjera kontrole i nadzora.

Presuda je, također, obuhvatila i pitanje pristupa stranih obavještajnih agencija obavještajnim podacima. Sud je zaključio da postojanje ovlaštenja da druge države pristupe takvim podacima mora biti podvrgnuto strogim i jasno definiranim ograničenjima kako bi se osigurala zaštita prava na privatnost.

Izazovi s kojima se suočavaju sudovi u Engleskoj i Velsu u vezi sa digitalnim dokazima

Nakon što su francuski i nizozemski istražitelji presreli komunikacijski sistem EncroChat i prenijeli prikupljene podatke vlastima Ujedinjenog Kraljevstva, sa izazovima u vezi sa digitalnim dokazima suočili su se i sudovi u Engleskoj i Velsu. Naime, na osnovu dostavljenih materijala, Nacionalna agencija za borbu protiv kriminala (NCA) pokrenula je operaciju *Venetic*^[58], opsežnu kriminalističku istragu protiv više organiziranih kriminalnih grupa i teških krivičnih djela.

Sudija Krunskog suda u Kenterberiju Mark Weeves istakao je da su britanski sudovi pažljivo razmotrili pitanje zakonitosti dokaza dobijenih presretanjem komunikacije EncroChat. Posebna pažnja posvećena je i pitanju da li bilo eventualnih povreda zakona prilikom prijenosa tih podataka od Francuske.

Naime, u Ujedinjenom Kraljevstvu postoje zakoni koji zabranjuju da se koriste presretnuti materijali u telekomunikacijama. To je prvo bilo regulirano Zakonom o presretanju komunikacija iz 1985. godine, a kasnije su to regulirali Zakon o uređenju istražnih ovlaštenja (RIPA) iz 2000, te novi Zakon o istražnim ovlaštenjima iz 2016. godine.

[57] *Watch protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], predstava broj 58170/13 i još 2, presuda od 25. maja 2021. godine.

[58] <https://shorturl.at/kpuTX>, pristupljeno: 10. juna 2023. godine.

U ovom slučaju jedno od ključnih pitanja bilo je kako tretirati poruke poslane putem aplikacije EncroChat u skladu sa Zakonom o istražnim ovlaštenjima iz 2016. godine. Te poruke su bile osnova za rad tužilaštva u konkretnom predmetu. Postojala je dilema da li se te poruke mogu pravilno smatrati materijalom na koji se odnosi nalog o ciljanom presretanju opreme (*eng. Targeted Equipment Interference warrant – TEI*), što bi ih činilo prihvatljivim kao dokaz, ili se te poruke moraju tumačiti kao dio naloga o ciljanom presretanju (*eng. Targeted Interception warrant – TI*), što bi ih činilo korisnim kao obavještajnim podacima, ali ne i prihvatljivim kao dokaz.

Na pripremnom ročištu sudija Dove je saslušao dokaze o toj temi i zaključio da „u vrijeme kada su poruke postale dostupne, one nisu ‘bile prenošene’“^[59], što znači da nisu bile presretute. Optuženi su uložili žalbu tvrdeći da je sudija donio netačan zaključak. Nakon analize određenog broja dokaza i zakonskih aspekata, lord Burnett, predsjednik Vrhovnog suda, zaključio je da podaci u sistemu EncroChat nisu bili prenošeni u trenutku kada su bili preuzeti. Stoga se ti podaci mogu ispravno smatrati podacima koji su bili „pohranjeni u sistemu, ili pohranjeni od sistema (bilo prije, bilo poslije samog čina prijenosa)“^[60].

Rezultat korištenja materijala prikupljenih putem aplikacije EncroChat je bilo donošenje 950 osuđujućih presuda do sada, uglavnom na osnovu priznanja krivice. Međutim, još oko 1.800 optuženih čeka suđenje u predmetima u kojima su dokazi iz sistema EncroChat ključni. Ta situacija je dovela do velikog kašnjenja u rješavanju predmeta, jer je bilo potrebno razjasniti pravna pitanja u vezi sa prihvatljivošću tih dokaza.

U vezi sa tim, nedavno je podnesena i predstava ESLJP. Ujedno, u slučaju *A. L. i E. J. protiv*

Francuske Evropski sud za ljudska prava prvi put će se baviti pitanjem da li je razmjena dokaza pribavljenih posebnim istražnim radnjama u skladu sa zakonom. S obzirom na to da se predmet trenutno razmatra pred Sudom, ostaje nam da čekamo ishod.

U kompleksnom digitalnom labirintu bh. pravosuđe se suočava sa brojnim pitanjima prihvatljivosti i zakonitosti prikupljanja i korištenja digitalnih dokaza. Tako, uspostavljanje ravnoteže između zaštite privatnosti i borbe protiv kriminala postaje sve zahtjevniji zadatak posebno u današnjem vremenu, kada enkripcija istovremeno štiti privatnost i podatke pojedinca i kompanije, ali služi i kao alat kriminalcima. Analiza pravnih standarda i prakse u BiH otkriva da je potrebno unaprijediti krivične procesne zakone i sudsku praksu kada je riječ o digitalnim dokazima i istragama. Štaviše, nepostojanje posebnih zakonskih odredaba koje bi definirale digitalne istrage i dokaze, u BiH otvara pitanje da li bi postojeće propisane istražne radnje bez međunarodne pravne pomoći bile dovoljne da bi se otkrila komunikacija koja se odvijala putem kriptiranih telefona?

Evropski sud za ljudska prava daje smjernice o faktorima koje treba uzeti u obzir tokom sudskih postupaka kao što su ocjena pravičnosti postupka, te razmatranje razlike između ciljanih i masovnih presretanja podataka radi sprečavanja zloupotrebe nadzora u kontekstu garancije prava na privatnost. Međutim, ključna pitanja ostaju: Kako pravosuđe može uspostaviti delikatnu ravnotežu između privatnosti i pravde u digitalnom dobu? Kako bh. pravni okvir i sudska praksa mogu odgovoriti na složene izazove koji se javljaju tokom prikupljanja i korištenja digitalnih dokaza? Kako bh. pravosuđe može osigurati integritet u borbi protiv organiziranog kriminala i korupcije u doba tehnologije koja se stalno razvija?

[59] Lord Burnett, predsjednik Vrhovnog suda, *Kruna protiv Murraya i drugih* [2023] EWCA Crim 282 (16. mart 2023. godine).

[60] *Ibidem*.

Drugi pravosudni forum „Rodna ravnopravnost i Zapadni Balkan“

► Pripremila: Minja Trnka, AIRE Centar

Drugi regionalni pravosudni forum o rodnoj ravnopravnosti na Zapadnom Balkanu održan je 2. i 3. juna 2023. godine u Beogradu. Forum je organizirao AIRE Centar uz podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva, te u saradnji sa povjerenikom za zaštitu ravnopravnosti u Srbiji i nevladinom organizacijom FemPlatz. Koliko je ova tema važna potvrđuje činjenica da je Forum okupio više od stotinu ključnih činilaca iz oblasti pravosuđa iz regiona i šire, uključujući predsjednicu i sudije/sutkinje Evropskog suda za ljudska prava, predsjednike/predsjednice i sudije/sutkinje regionalnih pravosudnih i drugih državnih institucija, stručnjake i nevladine organizacije.

Podsjećamo na to da je prošle godine u Budvi, nakon završenog Prvog pravosudnog foruma „Rodna ravnopravnost i Zapadni Balkan“, osnovana regionalna mreža sudija i sutkinja koji su posvećeni jačanju rodne ravnopravnosti (Mreža GCJ). Mreža pruža prilike da se jačaju veze, saradnja i da se razmjenjuje najbolja praksa među sudijama/sutkinjama i pravnim praktičarima u regionu. Hitnost pitanja rodne ravnopravnosti najviše se ogleda u činjenici da ta mreža danas ima više od 55 članova i da

njihov broj kontinuirano raste. Održavanje Drugog pravosudnog foruma omogućilo je članovima Mreže da međusobno, ali i sa drugim stručnjacima iz ove oblasti, razgovaraju prvenstveno o pitanjima implementacije zakona i međunarodnih konvencija, stvaranju akcionog plana, te da razmijene mišljenja i iskustva u rješavanju široko rasprostranjenog rodno zasnovanog nasilja i diskriminacije na Zapadnom Balkanu^[61].

Forum je otvorila Biljana Braithwaite, direktorica Programa za Zapadni Balkan AIRE Centra, koja je istakla da zemlje Zapadnog Balkana imaju sveobuhvatne zakone kada je riječ o borbi protiv diskriminacije i nasilja, te da su usvojile sve najvažnije međunarodne standarde za zaštitu prava žena. Međutim, zbog neučinkovite implementacije, žene su i dalje jedna od najranjivijih kategorija društva. Rodno zasnovano nasilje i uznemiravanje, neravnopravan pristup obrazovanju, diskriminacija na radnom mjestu, podzastupljenost na pozicijama odlučivanja, te činjenica da žene i dalje posjeduju manje imovine od muškaraca, problemi su s kojima se žene svakodnevno suočavaju.

Biljana Braithwaite, direktorica Programa za Zapadni Balkan, AIRE Centar – Otvaranje Foruma

Kada je u pitanju borba protiv diskriminacije i nasilja nad ženama, zemlje Zapadnog Balkana imaju najbolje zakone, a usvojile su i sve najvažnije međunarodne standarde za zaštitu prava žena među kojima je i Konvencija o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, takozvana Istanbulska konvencija. Međutim, neprovođenje tih zakona i konvencija doprinosi tome da su žene i dalje jedna od najugroženijih kategorija stanovništva. Jedan od ciljeva Foruma jeste i odgovor na pitanje: Kako pravosuđe može najefikasnije odgovoriti na različite vrste rodne nejednakosti i nasilja na Zapadnom Balkanu kojima svjedočimo svaki dan?

Brankica Janković, povjerenica za zaštitu ravnopravnosti Srbije, u uvodnom govoru istakla je važnost Foruma, ukazujući na to da on pruža priliku da se razmijene iskustva i znanje radi efikasnijeg suzbijanja porodičnog i partnerskog nasilja. Poseban akcent je stavljen na prevenciju i pravovremeno prepoznavanje nasilja i stepena opasnosti, kao i na važnost da nadležne institucije međusobno razmjenjuju informacije. Također, provođenje mjera

usmjerenih prema sigurnosti žena i njihovom osnaživanju ključno je koliko i procesuiranje i sankcioniranje nasilnika. „Povjerenik za zaštitu ravnopravnosti kontinuirano ukazuje na vezu između rodno zasnovanog nasilja i diskriminacije kao posljedice nejednakih odnosa moći između muškaraca i žena”, kazala je povjerenica Janković. Kada govorimo o teškom položaju žena, o njihovoj potčinjenosti, diskriminaciji, nejednakom položaju, gdje treba posebno naglasiti ekonomski aspekt, uloga medija predstavlja jedan od krucijalnih faktora pri oblikovanju javnog mišljenja, posebno među mladima. Mediji treba da stave akcent na društvo i pitanje zašto „mi“, kao društvo, ne reagiramo u skladu sa ovlaštenjima, a ne da se postavlja pitanje o krivici žene. Zemlje Zapadnog Balkana moraju da djeluju ujedinjeno, pa je, stoga, regionalna saradnja ključna. Istraživanja pokazuju da žene ne prijavljuju nasilje zbog straha od nasilnika, zbog stida, te da se plaše osude okoline, kao i zbog finansijskih razloga.

Alicia Herbert OBE, direktorica za obrazovanje, rod i ravnopravnost pri Kancelariji za vanjske i

poslove Commonwealtha i specijalna izaslanica za rodnu ravnopravnost Ujedinjenog Kraljevstva, istakla je da je pitanje rodne ravnopravnosti i nasilja nad ženama prioritet za britansku vladu. Svakog sata širom svijeta bude ubijeno pet žena/djevojčica. „Rodno zasnovano nasilje ugrožava živote i dobrobit djevojčica i žena, sprečavajući ih da ostvare prilike koje su ključne za njihovu slobodu i razvoj: obrazovanje, zdravstvena zaštita i rad. Unapređenje rodne ravnopravnosti i sprečavanje rodno zasnovanog nasilja nisu samo ispravna stvar koju treba da postignemo već su

se Ujedinjeno Kraljevstvo bori protiv rodno zasnovanog nasilja i nasilja nad ženama.

Treba, svakako, biti svjestan i činjenice koliko „globalne krize“ poput COVID-a i rata u Ukrajini djeluju na rodno zasnovano nasilje i nasilje nad ženama. U posljednjih nekoliko godina žene se suočavaju s posljedicama međunarodnog sukoba koji su započeli muškarci. Na primjer, u ratu u Ukrajini vidjeli smo brojne priče o ukrajinskim ženama koje su silovali ruski vojnici. U Afganistanu talibani

Alicia Herbert OBE, direktorica za obrazovanje, rod i ravnopravnost pri Kancelariji za vanjske i poslove Commonwealtha i specijalna izaslanica za rodnu ravnopravnost Ujedinjenog Kraljevstva

i temelj svih zdravih demokratija i ekonomija. Današnji forum je važna prilika da razvijemo naše kolektivno znanje o odgovornosti za adresiranje rodno zasnovanog nasilja, što je važan dio procesa stvaranja sigurnije budućnosti za žene i djevojčice svuda u svijetu. Ujedinjeno Kraljevstvo je čvrsto posvećeno postizanju prava žena i djevojčica i zahtijevamo pravdu za žrtve rodno zasnovanog nasilja”, kazala je Alicia Herbert OBE. U nastavku svog govora Alicia Herbert OBE izložila je način na koji

su uveli mjere prema kojima žene više nemaju pravo na obrazovanje i zapošljavanje. Tražeći rješenja u borbi za rodnu ravnopravnost, te protiv nasilja nad ženama, Ministarstvo odbrane Velike Britanije je 2021. godine pokrenulo *Joint Service Publication on Human Security in Defence* koja formalizira potrebu za rodnom osjetljivošću. Pored toga, Kancelarija za vanjske i poslove Commonwealtha and Development već deset godina vodi Inicijativu za sprečavanje seksualnog nasilja u sukobima. Ta inicijativa je

pomogla žrtvama seksualnog nasilja u sukobu da dobiju podršku koja im je potrebna zbog traume koju su doživjele. Također, Ministarstvo vanjskih poslova Ujedinjenog Kraljevstva je pokrenulo novi Nacionalni akcioni plan Ujedinjenog Kraljevstva za mir i sigurnost žena. Taj akcioni plan je predstavio viziju Ujedinjenog Kraljevstva o tome kako će se „prevazići jaz“ između riječi i djela u odnosu na ulogu žena u međunarodnom sukobu. Akcioni plan će biti na snazi od 2023. do 2027. godine.

Predsjednica Evropskog suda za ljudska prava, Siofra O’Leary, je istakla da je ravnopravnost spolova cilj Evropskog suda za ljudska prava, te da alate za jednakost i nediskriminaciju treba tražiti u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i sloboda. Potrebno je promijeniti svijest, stavove i navike društva kao cjeline. „Osvjetljavajući potrebu da se ozbiljnije bavimo predrasudama, diskriminacijom i nasiljem nad ženama i djevojkama u našim društvima, što je, ujedno,

i cilj ovog pravosudnog foruma, približavamo se ostvarivanju rodne ravnopravnosti. U stvari, ne možete promijeniti stanje, a da ga prethodno niste imenovali i razumjeli. Napredak ne zavisi samo od zakona – iako je zakon snažan alat – već i od onih koji se zalažu za promjene i koji nastoje da unaprijede tradicije, stavove i navike dok razvijaju i primjenjuju zakone”, kazala je predsjednica Evropskog suda za ljudska prava prilikom otvaranja Forumu.

Predsjednica Evropskog suda za ljudska prava je dalje istakla da u borbi protiv rodne neravnopravnosti i nasilja nad ženama moramo da koristimo sve dostupne zakonske alate, te da treba, s obzirom na ograničen fokus člana 14. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava, da crpimo snagu i iz zakona Suda pravde Evropske unije (CJEU). Ona je navela slučaj *KONSTANTIN MARKIN V. RUSIJA*^[62] koji pokazuje da žene i muškarci mogu osporiti tradiciju. U slučaju *TAPAYEVA I DRUGI*

Siofra O’Leary, predsjednica Evropskog suda za ljudska prava

[62] *Konstantin Markin protiv Rusije*, predstavka broj 30078/06, presuda od 22. marta 2012. godine.

V. *RUSIJA*^[63] majka se žalila na to da joj je trebalo predugo vremena da se ponovo spoji sa kćerkama koje je kidnapovao njihov djed po ocu. Razmatrajući član 8, Sud je morao utvrditi da li su u posebnim okolnostima slučaja nacionalne vlasti preduzele sve potrebne mjere koje su se od njih razumno mogle očekivati da olakšaju ponovno spajanje djece sa majkom. U nastavku svog izlaganja Siofra O’Leary je navela veliki broj slučajeva koji su se našli pred ESLJP, a koji predstavljaju očigledne pokazatelje rasprostranjenosti rodne neravnopravnosti. Međutim, ona je navela da ni član 14, ni Protokol broj 12, nisu proizveli čvrstu sudsku praksu koja vodi sistemskom osnaživanju i učešću žena.

Ivana Jelić, sutkinja Evropskog suda za ljudska prava, osvrnula se na „Osmanov test“, koji nam govori o tome da se činjenice moraju objektivno ispitati u trenutku postojanja prijetnje, te da je pozitivna obaveza prekršena samo ako su nadležni organi u tom trenutku znali, ili su trebali znati da je prijetnja „životu“ stvarna i neposredna. Najveći broj vodećih slučajeva u kojima je „Osmanov test“ analiziran i primijenjen u zemlji, te u Strazburu, uključivao je član 2 (za razliku od člana 3) i proizašao je iz specifičnih samostalnih incidenata koji su direktno doveli do smrti žrtava. Drugim riječima, ukoliko postoje nasilje u porodici i opasnost za članove porodice, vlasti moraju da preduzmu preventivne

Panel 1 – Institucionalni odgovor na femicid i rodno zasnovano nasilje i pozitivne supstantivne obaveze na osnovu čl. 2, 3, 8. i 14. EKLJP

Prva panel-diskusija bila je posvećena institucionalnim odgovorima na femicid i rodno zasnovano nasilje, te pozitivnim supstantivnim obavezama na osnovu čl. 2, 3, 8. i 14. EKLJP. Mirjana Lazarova-Trajkovska, sutkinja Vrhovnog suda Sjeverne Makedonije i bivša sutkinja ESLJP, te ujedno i moderatorica ovog panela, istakla je da fokus treba staviti na to kako institucije treba da se bore protiv rodno zasnovanog nasilja.

mjere, uključujući dokumentiranje tog rizika. Također, pri procjeni rizika treba uzeti u obzir specifične okolnosti slučaja. Kada govorimo o EKLJP, treba naglasiti da čl. 2, 3. i 8. uključuju prijetnje po život, fizičko i seksualno nasilje, psihičko zlostavljanje, uznemiravanje, odnosno sve što može i što bi moglo uzrokovati patnju i poniženje. Forum je, također, vrlo jasno poslao poruku da vlasti moraju djelovati brzo i efikasno,

te da je odgovor vlasti koji stigne prekasno neefikasan. U slučaju *A I B v. GRUZIJA*^[64] možemo vidjeti da vlast nikako nije reagirala, odnosno da je država propustila da spriječi ciklus nasilja.

Ioannis Ktistakis, sudija Evropskog suda za ljudska prava, naglasio je da efikasan i precizan krivični okvir u kojem se naglašava potreba da što više zemalja usvoji zakone o nasilju i seksualnom uznemiravanju treba da bude jedan od načina borbe protiv nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja. Drugi način borbe je bolja implementacija zakona. Također, države moraju da usvoje posebne definicije rodno zasnovanog nasilja. Navedeni su primjeri Kipra i Malte, koji imaju vrlo precizne definicije femicida.

„Nasilje nad ženama je prisutno svuda i predstavlja ozbiljno kršenje ljudskih prava. U našim sredinama to je posebno izraženo i zastupljeno. Pravosudni sistem je osnovna komponenta da bi se postigle pravda i odgovornost za zločine počinjene prema ženama. Međutim, da bi pravosuđe bilo efikasno,

svi uključeni moraju imati znanje i razumijevanje za ključne društvene obrasce rodno zasnovanog nasilja i njegovog porijekla. Ovaj forum je važan dio naših napora u tom procesu”, kazao je Robert Spano, predsjednik Odbora pokrovitelja Mreže sudija i sutkinja posvećenih jačanju rodne ravnopravnosti u zemljama Zapadnog Balkana i bivši predsjednik Evropskog suda za ljudska prava. Robert Spano je istakao da član 14. EKLJP ne smije da se posmatra i da se koristi pojedinačno, već mora da se poveže sa drugim odredbama. Također, mora se koristiti kao pomoć da bi se ublažile slabosti Protokola broj 12.

O temi drugog panela „Procesne obaveze na osnovu čl. 2, 3, 8. i 14. EKLJP da se provedu istraga i sudski postupak i da se kazne femicid i rodno zasnovano nasilje“ razgovarali su Ledi Bianku, sudija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i bivši sudija Evropskog suda za ljudska prava, Erik Wennerström, sudija Evropskog suda za ljudska prava, Saadet Yüksel, sutkinja Evropskog suda za ljudska prava, i Kateřina Šimáčková, sutkinja Evropskog suda za ljudska prava.

Panel 2 - Procesne obaveze na osnovu čl. 2, 3, 8. i 14. EKLJP da se provedu istraga i sudski postupak i da se kazne femicid i rodno zasnovano nasilje

[64] *A i B protiv Georgije*, predstavka broj 73975/16, presuda od 10. maja 2022. godine.

Sudija Ledi Bianku je podsjetio na to da su *Committee on Woman's Right and Gender Equality* (FEMM) i *Committee on Civil Liberties* (LIBE) 25. januara 2023. usvojili zajednički privremeni izvještaj o pristupanju EU Istanbulske konvenciji. Na plenarnoj sjednici održanoj 14. februara 2023. godine raspravljalo se o izvještaju i značajna većina ga je usvojila. Tekst poziva na ratifikaciju EU, te poziva države članice koje ga nisu ratificirale da to učine bez odgađanja i ohrabruje nacionalne vlasti da usvoje mjere za borbu protiv dezinformacija o Konvenciji.

Učesnici ovog panela su se složili sa sutkinjom Saadet Yüksel u tome da države imaju obavezu da stvore institucionalni okvir koji će ozbiljno shvatiti rodno zasnovano nasilje. Njegovo iskorjenjivanje zahtijeva da se rodno zasnovano nasilje prizna kao fundamentalno. Obaveza države jeste da ima adekvatan pravni okvir koji pruža zaštitu i organi vlasti moraju usvojiti mjere u krivičnom pravu, te nasilje u porodici ocijeniti kao nasilje prema ženama. Ne treba naglašavati da vlasti moraju djelovati brzo, efikasno i detaljno. Važnost brze istrage i detaljnog sudskog postupka ima krucijalni značaj. U slučaju *OPUZ V. TURSKA*^[65] - član 14. u vezi sa čl. 2. i 3 – Sud je primijetio da je, prema relevantnim pravilima i principima međunarodnog prava koje je prihvatio veliki broj država, propust – čak i nenamjeran – države da zaštiti žene od nasilja u porodici doveo do kršenja njihovog prava na jednaku zaštitu. Izvještaji Advokatske komore Diyarbakira (grada u Turskoj) i Amnesty International-a, koje Vlada nije osporila, pokazuju da se najveći broj prijavljenih žrtava nasilja u porodici desio u mjestu u kojem je podnosilac predstavke živio u relevantno vrijeme. Sve žrtve su bile žene, veliki broj njih je bio kurdske porijekla, bile su nepismene, ili su imale

nizak nivo obrazovanja i općenito nisu imale nezavisan izvor prihoda. Izvještaji su, također, ukazivali na to da su vlasti tolerirale nasilje u porodici i da dostupni pravni lijekovi nisu efikasno funkcionirali. Policijski službenici nisu istraživali pritužbe, već su nastojali da preuzmu ulogu posrednika, pokušavajući uvjeriti žrtve da se vrate kući i da odustanu od pritužbi. Kašnjenja u izdavanju i uručivanju zabrana bila su česta, a takve postupke sudovi su tretirali kao oblik brakorazvodne parnice. Počinocima nasilja u porodici nisu izrečene kazne odvratanja, koje su bile ublažene na osnovu običaja, tradicije ili časti. U ovom slučaju Sud je priznao da odgovor države na rodno zasnovano nasilje može biti diskriminatorski prema ženama.

Sudija Erik Wennerström je podcrtao da su, prema Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima, vlasti dužne da izvrše sveobuhvatnu procjenu kako bi utvrdile nivo rizika s kojim se suočava potencijalna žrtva nasilja u porodici i nasilja zasnovanog na spolu prije nego što odrede koju radnju treba da preduzmu. Nalaganje da se provede standardizirana procjena rizika zasnovana na dokazima, na ekspertskim istraživanjima, mogao bi biti jedan od metoda za ispunjavanje ovog standarda sveobuhvatnosti. I sudije moraju da ulažu stalne napore kako bi svoje znanje održale ažurnim, u smislu korištenja najbolje prakse i evoluiranog kriminalističkog istraživanja o faktorima relevantnim za procjenu rizika i potrebnim standardima istrage. Također, naveo je da sudije Evropskog suda za ljudska prava moraju pratiti razvoj najbolje prakse. U nastavku navodimo neke primjere korisnih resursa: Grevio izvještaji^[66], Srpski izvještaj^[67], Evropski institut za ravnopravnost spolova (EIGE)^[68], izvještaji UN kao npr. Izvještaj specijalnog izvjestitelja UN o ubistvima žena i djevojčica.

[65] *Opuz protiv Turske*, predstavka broj 33401/02, presuda od 9. juna 2009. godine.

[66] <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/grevio>

[67] <https://tm.coe.int/executive-summary-and-recommendations-in-serbian/pdf/16809987eb>

[68] https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-institute-gender-equality-eige_hr

Nastojeći da se suzbije problem porodičnog nasilja i rodno zasnovanog nasilja, pored zakonodavne strane, mora se posegnuti za velikim brojem različitih mjera. Procesni teret za održavanje krivične prijave je na državi, ali su potrebne i druge mjere: obuka, senzibiliziranje službenika, poboljšanje razumijevanja onoga što može doprinijeti ponovnoj viktimizaciji i kako je izbjeći, potreba za kontinuiranim procesom obuke kako bi se educirali oni koji rade sa žrtvama i osigurao njihov odgovarajući tretman, te kako bi se poboljšali njihovo znanje i nivo osjetljivosti.

S druge strane, Kateřina Šimáčková, sutkinja Evropskog suda za ljudska prava, fokus je stavila na protok vremena i zastarjelost u krivičnim i građanskim postupcima. Žrtve prijavljuju zločin tek nakon proteka dužeg vremenskog perioda. Svrha zastarjelosti rokova treba da se ogleda u omogućavanju pravne sigurnosti, zaštiti tužene od zakašnjelog potraživanja i da spriječi nepravdu koja može nastati kada dokazi više ne budu dostupni. Međutim, u primjeni proceduralnih pravila domaći sudovi moraju izbjegavati pretjerani formalizam i pretjeranu fleksibilnost.

Potrebno je uzeti u obzir činjenične elemente i pravilno odrediti datum od kojeg treba započeti računanje rokova. „U rješavanju pritužbi i istraga o seksualnom i rodno zasnovanom nasilju vlasti moraju izbjegavati pretjerani formalizam, kao i pretjeranu fleksibilnost. Proceduralne prepreke, kao što je rigidna primjena zastarjelosti, ne smiju da se koriste kako bi se osujetilo pravo na djelotvornu zaštitu i pravo na djelotvoran pravni lijek pred sudovima. U kontekstu seksualnog i rodno zasnovanog zlostavljanja potreban je fleksibilniji i osjetljiviji pristup kako bi se osiguralo da proceduralne barijere ne ometaju meritum predmeta”, rekla je Kateřina Šimáčková, sutkinja Evropskog suda za ljudska prava.

Nakon završenog panela 2, Kosana Beker, direktorica Programa FemPlatza, predstavila je Regionalnu studiju o femicidu.

Kosana Beker je naglasila da ne postoji jedinstvena definicija femicida, ali da je treba prepoznati u slučajevima i, u konačnici, imenovati. Jedan od ključnih problema jeste što teorija i praksa još nisu usklađene. Uzevši u obzir

Kosana Beker, programska direktorka, FemPlatz

zemlje Zapadnog Balkana, samo u Sjevernoj Makedoniji femicid je posebno krivično djelo, uvedeno u zakone u martu 2023. godine. U ostalim zemljama postoji samo ubistvo, koje je podijeljeno u tri vrste: ubistvo, kvalifikovano (teško) ubistvo, privilegovano ubistvo, a femicid treba smatrati kvalifikovanim/teškim oblikom ubistva. Također, rodno zasnovane motivacije nisu prepoznate, historija prethodnog nasilja obično nije utvrđena. Prisutan je pristup usredsrijeđen na počinioca, te nedostatak podataka o žrtvama. U prilog žrtvama ne ide ni činjenica da je trenutno blaga kaznena politika zbog kvalifikacije krivičnog djela, rodnih stereotipa i predrasuda, te olakšavajućih i otežavajućih okolnosti.

Preporuke:

- ▶ femicid kao posebno krivično djelo,
- ▶ uspostavljanje nacionalnog sistema za prikupljanje podataka i unapređenje pravosudnih baza podataka,
- ▶ razviti smjernice o tome kako „obraditi“ ovakve slučajeve,

- ▶ kontinuirana obuka za pravosuđe, regionalna razmjena znanja i prakse u pravosuđu.

Posljednji treći panel prvog dana Foruma bio je posvećen kaznenoj politici u vezi sa femicidom i rodno zasnovanim nasiljem. Osim moderatorke Kosane Beker, panelu su prisustvovali Maja Raičević, direktorica Centra za ženska prava, Lejla Konjić-Dragović, sutkinja Suda BiH, i Risto Bojadziski, javni tužilac u Višem javnom tužilaštvu u Sjevernoj Makedoniji.

„Zakonodavstvo BiH ne poznaje definiciju femicida i nisam sigurna da bi zakon o femicidu pomogao u boljem procesuiranju ubistava žena“, napomenula je sutkinja Konjić-Dragović. „Zakonodavstvo se poboljšava, ali implementacija uvijek izostaje.“ Treba kontinuirano podizati svijest o žrtvama i njihovom statusu i potrebno je bolje procesuiranje počilaca. Osnovni razlozi zbog kojih se dešava zločin jesu društveni i kulturni i treba se fokusirati na prevenciju, procjenu rizika i zaštitne mjere. U Crnoj Gori se već tri godine radi na prijedlozima za izmjenu

Panel 3 - Kaznena politika u pogledu femicida i rodno zasnovanog nasilja

i dopunu Krivičnog zakona u koji se planira uključiti i pojam femicida. Mi ovdje razmijemo da je femicid ubistvo žene, jer je žena, i o tome pričamo na ovim forumima. Međutim, sudska praksajetradicionalnainevidispecifičnosti rodno zasnovanog nasilja uprkos svim međunarodnim konvencijama“, istakla je Maja Raičević. Počinilac osuđen na kaznu zatvora od 12 godina za teško ubistvo u praksi proveo osam godina u zatvoru. Član 220. Krivičnog zakona Crne Gore će biti izmijenjen i djela nasilja nad ženama će se kvalifikovati na različite načine, što će povlačiti strožije kazne. U Sjevernoj Makedoniji femicid je uveden u zakone kao teško ubistvo za koje je propisana kazna zatvora od najmanje 10 godina. Također, njihovo zakonodavstvo propisuje kaznu zatvora i za prijetnje fizičkim ozljedama. Javni tužilac Bojadziski smatra da je jedan od većih problema što žrtve vrlo često odustanu od postupka nakon što prijave nasilje, te ističe da je važna obuka sudija i tužilaca. „Studija urađena u Srbiji je pokazala da je femicid kategorisan kao normalno ubistvo, a jedan od tri slučaja femicida završi samoubistvom počinioca. Poražavajuća je činjenica da se kao olakšavajući faktori uzimaju okolnosti poput učešća u ratu 1990-ih, dijabetes, godine počinioca, radno mjesto (bio nastavnik u srednjoj školi), ljubomora i slično“, navela je Kosana Beker. Na kraju ovog panela učesnici su se složili da su obrazovanje i obuke najvažniji. Profesionalizam u ovoj oblasti svima bi pomogao

da bolje procesuiraju te slučajeve u pravnom smislu.

Drugi dan Foruma „Rodna ravnopravnost i Zapadni Balkan“ počeo je predstavljanjem ciljeva i vizije Mreže GCJ. O tome je govorila Biljana Braithwaite, koja je istakla da Mreža GCJ podržava i osnažuje sudije širom regiona da unaprijede rodnu ravnopravnost i zaštitu prava žena na Zapadnom Balkanu. Predstavljanje projekta i ciljeva Mreže GCJ izložila je Sabina Đapo, menadžerica projekta „Jednakost i borba protiv rodno zasnovanog nasilja i femicida na Zapadnom Balkanu“. Sabina Đapo je naglasila da je cilj projekta pristup pravdi za sve žrtve i preživjele rodno zasnovanog nasilja putem boljeg razumijevanja rodnih pitanja u pravosuđu zemalja Zapadnog Balkana. Projekt je počeo u januaru 2023. godine i trajat će naredne tri godine. Izloživši glavne ciljeve ovog projekta, ključne motive, projektne aktivnosti i resurse, Sabina Đapo je, također, naglasila nedostatak vjerodostojnih podataka o slučajevima rodno zasnovanog nasilja i nasilja nad ženama.

Nakon predstavljanja ciljeva projekta, učesnici Foruma su podijeljeni u dvije grupe kako bi diskutovali o ključnim problemima kojima bi mogla da se bavi Mreža GCJ te o aktivnostima, strukturi i mehanizmima koje bi Mreža GCJ mogla da uvede radi rješavanja problema.

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

THE AIRE CENTRE
Advice on Individual Rights in Europe

British Embassy
Sarajevo